Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավաաություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

133
134
135
136
1 1882
7-99

H.M.SETIAN
PAPETERIE ET ATELIER DE RELIURE
CONSTANTINOPLE
Tchakmakdjilar Yokouch

ԵՂԻՇԷ Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

ՈՒԹ ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ի ՊԷՏՍ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍՈՒՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱԼ

Ի ՁԵՌՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԽՄԲԻ

ԻՒՍԿԻՒՏԱՐՈՒ

ԳՐԱԿԱՆ … ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ 1880

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشد

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄ ԱՇՃԵԱՆ

ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ ԽԱՆ ՄԻՋԻՆ ՅԱՐԿ ԹԻՒ 15

— 1886 —

2010

ԵՂԻՇԷ Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

491.99-5 Դ.

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

ՈՒԹ ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ի ՊԷՏՍ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍՈՒՑ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱԼ
Ի ՁԵՌՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԽՄԲԻ
ԻՍԿԻՒՏԱՐՈՒ

معارف نظارت جليله سنك رخصتيله طبع اولنمشدر

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄ ԱՇՃԵԱՆ
— 1886 —

9259

Մասնախմբին կնիքը չկրող օրինակք անվաւեր կը համարուին

ՀՍՍՀ-ССРА
А. Мясникяна

6034
38

ՑԱՌԱՋԱԲԱՆ

Առաջիկայ դասագիրքս թէպէտ կանուխ յանձնուեցաւ մամլոյ, բայց զանազան պատճառներ յապաղեցին հրատարակութիւնն :

Զսա ո՛չ իբրեւ իւր տեսակին մէջ լաւագոյն գործ մը հրապարակ հանելու յաւակնութիւնն ունիմ, այլ իբրեւ կաբեւոր եւ նախնական մասն ԸՆԹԱՑՔ Ի ԳՐՈՑ ԲԱՐԲԱՌ դասական գործոյս՝ որոյ Ա. եւ Բ. Տարիներն լոյս տեսած են արդէն :

Կը կանխեմ սակայն յայտնել թէ ջանացած եմ ըստ կարելւոյն դիւրուսոյց գործել թերականութեանս [illegible] այս մասն՝ մանաւանդ այն ՕՐԻՆԱԿներով՝ որք ոչ միայն պիտի օգնեն ուսանողաց բառագիտութեան վարժիլ, այլ եւ այդ հատուածոց թարգմանութեամբ փոքր ի շատէ ընտելանալ յիմացումն պարզ գրաբարի :

Յուսով եմ թէ ներողամիտ ակնարկութեամբ պիտի ընդունուի Մեծ. պաշտօնակցացս կողմանէ սոյն դուզնաքեայ աշխատասիրութիւնս :

ԵՂԻՇԷ Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

16 Ապրիլ 1886

Պարտիզակ

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

ՈՒԹ ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԳԻՏԵԼԻՔ

1. Քերականութիւնն կ'ուսուցանէ լեզու մը ուղիղ խօսիլ և ուղիղ գրել:

2. Խօսք մը բառերէ կը շինուի :

3. Բառերն կը կազմուին գիրերէ և ձայներէ :

4. Երկու տեսակ տառ կայ. ձայնաւոր և բաղաձայն : Ձայնաւորներն են ա. ե. է. ը. ի. ո. ւ. օ : Ասոնք ձայնաւոր կը կոչուին վասն զի առանձինն առանց ուրիշ գրերու օգնութեան ձայն կրնան հանել: Բաղաձայններն են, բ. գ. դ. զ. թ. ժ. լ. խ. ծ. կ. հ. ձ. ղ. ճ. մ. յ. ն. շ. չ. պ. ջ. ռ. ս. վ. տ. ր. ց. փ. ք. ֆ : Ասոնք բաղաձայն կը կոչուին վասն զի միայն ձայնաւոր գրի օգնութեամբ ձայն կրնան հանել, ինչպէս. բա, բե, բի, բո, բօ :

5. Երբ երկու ձայնաւորներ մէկ ձայն միայն հանեն, երկբարբառ կըսուին, ինչպէս աւ. եա. եւ. իւ. ու :

6. Բառերն անսխալ շարելու և խօսքն ուղիղ կազմելու համար երեք պայմաններ պէտք են ․

Ա. Պէտք է գիտնալ թէ Հայերէն լեզուի մէջ բառերն քանի տեսակ են, և թէ ինչ փոփոխութիւններ կը կրեն: (Զայս պէտք ունինք ուղղելոյն այն դասագրքին մէջ
որ հայերէն քերականութեան Բառաքննութիւնն մասն կ'ըսուի):

Բ. Պէտք է գիտնալ թէ բառերն ինչ յարաբերութիւններ ունին իրարու հետ, և թէ ինչ օրէնքներով իրարու հետ կը համաձայնին: (Այս է Քերականութեան Բ. Մասն որ Համաձայնութիւն կ'ըսուի, և զոր պէտք ունինք ուղղելոյն
ընթացք ի վերոյ բարբառոյ Ա. Բ. և Գ. դարձերուն մէջ):

Գ. Պէտք է գիտնալ թէ ինչ կարգով կը շարուին բառերն խօսքի մը կազմութեան մէջ: (Հայերէն քերականութեան Գ. մասն է այս որ Շարադասութիւն կ'ըսուի, և որուն օրէնքները ուղղելոյն ունինք այն օրէն երբ համարէնները կրնայ ուղղելոյն կանոնաց ըստ բառականին դեղչեցուած է):
յայտնութեան կանոնաց ըստ բառականին տեղչեցուած է):

7. Հայերէն լեզուի բառերն ութ տեսակ են. Անուն, Ածական, Դերանուն, Նախդիր կամ Նախադրութիւն. Բայ, Մակբայ, Շաղկապ, Միջարկութիւն կամ Ձայնարկութիւն, որք «ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ» կը կոչուին, և զանոնք ճանչնալու ուսումն՝ «ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ» կ'ըսուի:

8. ՈՒԹ ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ էն չորսը փոփոխական են և չորսն անփոփոխ. փոփոխականներն են՝ Անուն, Ածական, Դերանուն և Բայ. իսկ անփոփոխ են Նախադրութիւն, Մակբայ, Շաղկապ, և Ձայնարկութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՆՈՒՆ կամ ԳՈՅԱԿԱՆ

Հ. Անուն կամ Գոյական որո՞ւ կըսուի.

Պ. Անուն կամ Գոյական կըսուին այն բառերն որ անձ մը կամ իր մը կը ցուցնեն, այսինքն կը նշանակեն այն բաներն որ մեր հինգ զգայարանաց տակ կ'իյնան, և կամ այնպիսի բաներ որք չեն տեսնուիր այլ կ'զգանք, կամ կ'իմանանք մաքով. ուստի երբ ըսեմ, մարդ, ծառ, ձայն, հոտ, համ, կին, որդի, ջուր, օդ, օձեր, Աստուած. Իմաստութիւն, հոգի, հրեշտակ, պատիւ, փորձ եւլն, բոլոր այս բառերն Անուն կամ Գոյական են:

Հ. Անունը քանի՞ տեսակ է.

Պ. Անունը երկու տեսակ է. հասարակ և յատուկ. — Հասարակ են այն անուններն որոց նշանակած բանին նմանն շատ կը գտնուի. զոր օրինակ. գիրք, աշակերտ, աթոռ, պարտէզ, խոտ, եւլն. իսկ յատուկ են տեղւոյ և մարդոյ անուններն, ինչպէս. Պոլիս, Նիկոմիդիա, Տիգրանակերտ. եւլն:

Հ. Անունը քանի՞ փոփոխումն ունի:

Պ. Անունը երկու փոփոխութիւն ունի, Թիւ և հոլով.

Հ. Թիւն քանի՞ է.

Պ. Թիւն երկու է. եզակի և յոգնակի. — Եզակի է այն անունն որ բանի մը տեսակէն մէկ հատ միայն կը ցուցնէ, ինչպէս. ծաղիկ, դպրոց, տուն, ձուկ, իսկ յոգնակի կ'ըլլայ

երբ այդ բանին տեսակէն մէկէ աւելի կամ շատ ցուցնեն. մէջ
ինչպէս ծաղիկներ, տղաքներ, տուներ, ծառեր ։

Հ. Հոլով ի՛նչ բանի կ'ըսուի ․

Պ. Հոլով բառն որ փոփոխում կը նշանակէ, բառի մը վերջաւորութեան կամ ծայրին փոխուելուն կ'ըսուի ։

Հ. Հայերէն լեզուին մէջ հոլովը քանի՞ է ․

Պ. Հայերէն լեզուի մէջ հոլովը վեց է, Ուղղական, Սեռական. Տրական, Հայցական, Բացառական և Գործիական ։

Հ. Հայերէն լեզուի մէջ ամէն անուն միևնոյն կերպո՞վ կը հոլովուի ․

Պ. Ոչ. Աշխարհաբառի մէջ՝ որ մեր խօսած լեզուն է, գրեթէ շատ անուններ միևնոյն կերպով կը հոլովուին, իսկ Գրաբառի մէջ՝ որ մեր նախնեաց լեզուն է, անուններն տասներկու կերպերով կը հոլովուին, որում կ'ըսենք․ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ ։ Կա՛ն մէկ քանի բառեր ալ որ նոյն կերպերով չեն հոլովուիր և կ'ըսուին ԱՆԿԱՆՈՆ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ ։

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ

Ա. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ		
ՀՈԼՈՎ.	Եզակի	ՓԱՅՏ — Յոգնակի
Ուղղ.	փայտ	— ք (եր)
Սեռ.	— ի (ի)	— ից (երու)
Տրա.	— ի (ի)	— ից (երու)
Հայց.	զ — (ը)	զ — ս (երը)
Բաց.	ի — է (ե)	ի — ից (երէ)
Գործ.	— իւ (ով)	— իւք (երով)

(Աշակերտն բոլոր հոլովմանց ատեն պատկերներու գծին [—] տեղ՝ իր հոլովելիք բառն պարտի դնել և այնպէս հոլովել զայն.) [Դասախօսք նաև կրնան աշակերտէն՝ հոլովելի բառին աշխարհաբառն ալ իւրոյն հոլովմամբ պահանջել դասին մէջ, և ուշադրութիւն հրաւիրել թէ հոլովակերտ գրերն ի՞նչ կը թարգմանուին աշխարհաբառի մէջ։]

Սոյն հոլովման տակ կերթան ։

Արքայ (1) . — Իժ . — Վարդ . — Մարգարէ . — Նետ . — ևլն։

ԱՆՑՈՂՆԱԿԱՆՔ

Կան յատուկ անուններ ալ՝ որ այս հոլովման տակ կ'երթան, բայց յոգնակի չունին, վասնզի արդէն մէկէ աւելի չեն կրնար ըլլալ․ ինչպէս, Յիսուս . — Տիտոս . — Գրիգոր . — Եփեսոս . — Փիլիպոս, ևայլն.

[1] Է ի տեղ պէտք է յ դնել հոլովման ատեն ձայնաւորով սկսուած բառերու առջեւ ,

ԱՆԵԶԱԿԱՆՔ

Կան նաև անեզական այսինքն եզակի չունեցող բառեր, որ այս հոլովման յոգնակիին պէս կը հոլովուին. ինչպէս Աղօթք, Ից. — Հրաշք, շից. և այլն.

ՈՒՂՂԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ

Հ. Խօսքի մը մէջ ո՞ր բառն ուղղական հոլով է։

Պ. Խօսքի մը մէջ ուղղական հոլով է այն բառն՝ որ կը պատասխանէ ո՞վ կամ ի՞նչ բան (1) հարցումին, օրինակի համար.

1. Աստուած արար զերկինս և զերկիր (Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը). Այս խօսքին մէջ եթէ հարցընեմ. — ո՞վ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, կը պատասխանուի թէ՝ Աստուած. ուրեմն՝ Աստուած ուղղական հոլով մ'է, վասն զի ո՞վ հարցումին պատասխանեց։

2. Աստուածպաշտութիւն առ ամենայն ինչ օգտակար է։ (Աստուածպաշտութիւնն ամէն բանի օգտակար է). Այս խօսքին մէջ եթէ հարցընեմ. — ի՞նչ բան օգտակար է ամէն բանի, կը պատասխանուի թէ՝ Աստուածպաշտութիւնն. ուրեմն Աստուածպաշտութիւն բառն ուղղական հոլով մ'է. վասն զի ի՞նչ բան հարցումին պատասխանեց։

[Աշակերտն պարտի հետևեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ, և անոնց մէջ գտնուած ուղղական բառերն ո՞վ կամ ի՞նչ բան հարցումներով որոշել։]

[1] Անձ նշանակող բառերն ո՞վ հարցմամբ, իսկ իր նշանակողներն ի՞նչ բան հարցմամբ պէտք է փնտռել։

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբառ]	[Աշխարհաբառ]
1. Ետես Աստուած զամենայն։	1. Աստուած տեսաւ ամէն բան։
2. Մանուկ էի ես և ծերացայ։	2. Տղայ էի ես և ծերացայ։
3. Մեծ է երկիր, բարձր են երկինք, և երագընթաց է արեգակն։	3. Մեծ է աշխարհս, բարձր է երկինքըն, և շուտ վազող է արեւը։
4. Մնան հաւատք, յոյս, և սէր։	4. Հաւատքը, յոյսը և սէրը կը մնան։
5. Բամբասէին Մարիամ և Ահարոն զՄովսէս։	5. Մարիամ ու Ահարոն կը բամբասէին Մովսէսը։
6. Այր պակասամիտ արհամարհէ զընկերս։	6. Խելքէն պակաս մարդն իւր ընկերներն բանի տեղ չդներ։
7. Խնդրեսցեն զիս չարք և ոչ գտանիցեն։	7. Չարերն զիս պիտի փնտռեն, բայց չպիտի գտնեն։
8. Իմաստուն կանայք շինեցին տունս։	8. Իմաստուն կիներն տուներ շինեցին։
9. Ամենայն մարմին որպէս հանդերձ մաշի։	9. Ամէն մարմին լաթի պէս կը մաշի։
10. Մեծ է ճշմարտութիւն՝ յաղթող և զօրաւոր։	10. Ճշմարտութիւնն մեծ՝ յաղթող և զօրաւոր է։

Բ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

ՀՈԼՈՎ.	Եզակի	ԿԱՐԳ	Յոգնակի
Ուղղ.	կարգ		— ք (եր)
Սեռ.	— ի (ի)		— աց (երու)
Տրա.	— ի (ի)		— աց (երու)
Հայց.	զ — (ը)		զ — ս (երը)
Բաց.	ի — է (է)		ի — աց (երէ)
Գործ.	— աւ (ով)		— օք (1) (երով)

[1] Օ գիրն գործածական եղած է բաղաձայն գրէ առաջ դրուած աւ երկբարբառին տեղ. ուստի հոս ալ փոխանակ ըսելու կարգաւ, ըսուած է կարգօք։

Սոյն հոլովման տակ կիյնան ։

Աւազան . – ժամանակ . – պարգեւ . – զինուոր . – ծնող . – լեզու . – ազգ . – թագաւոր . խաւար (անյօդ-նական) ։

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ալանք , նաց . – Մարք , րաց . – Գուգարք , րաց . – Մոկք . կաց . – Միջագետք , տաց ։

ԱՆԵԶԱԿԱՆՔ

Աչք , չաց . – փառք , ռաց . – արտասուք , սուաց . – մեղք , ղաց . – խելք , լաց . – աղաչանք , նաց . – զարմանք , նաց . եւայլն.

ՍԵՌԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ

Հ. Խօսքի մը մէջ ո՞ր բառն Սեռական հոլով է։

Պ. Խօսքի մը մէջ սեռական հոլով է այն բառն՝ որ կը պատասխանէ որո՞ւն կամ ի՞նչ բանի հարցումին և ուրիշ գոյականի մը հետ կը կապուի . օրինակի համար .

1 Պատեաց զվէրս հիւանդին (կապեց հիւանդին վէրքը) . Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ . – որո՞ւն վէրքը կապեց , կը պատասխանուի թէ՝ հիւանդին . ուրեմն՝ հիւանդին բառն սեռական հոլով մ'է , վասն զի որո՞ւն հարցումին պատասխանեց, և ուրիշ գոյականի մը հետ կապուեցաւ ։

2. Կարեցին տերեւս թզենւոյ (թզենիի տերեւներ կարեցին) ։ Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ , – ի՞նչ բանի

տերեւներ կարեցին , կը պատասխանուի թէ՝ թզենւոյ . ուրեմն թզենւոյ բառն սեռական հոլով մ'է , վասն զի ի՞նչ բանի հարցումին պատասխանեց և ուրիշ գոյականի մը հետ կապուեցաւ (*) ։

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ, և անոնց մէջ գտնուած սեռական հոլով բառերն որո՞ւն կամ ի՞նչ բանի հարցումներով որոշել ։]

ՕՐԻՆԱԿՔ

(Գրաբառ)	(Աշխարհաբառ)
1. Բազմացան չարիք մարդկան ի վերայ երկրի ։	1. Շատցան մարդոց չարիքներն երկրի վրայ ։
2. Իբրեւ տեսին եղբարքն Յովսեփայ թէ մեռաւ հայր իւրեանց ասեն ։	2. Երբոր տեսան Յովսեփայ եղբայրները թէ մեռաւ իրենց հայրը կ'ըսեն։
3. Եւ նոքա արկին զնա ի գուբն առիւծուց ։	3. Եւ անոնք նետեցին զանի առիւծներու գուբին մէջ ։
4. Ուրախ եղիցին սիրտք այնոցիկ որք խնդրեն զՏէր ։	4. Ուրախ պիտի ըլլան անո՛նց սրտերն՝ որոնք Տէրը կը փնտռեն ։
5. Հարուածք մտրակի առնեն երաշխէպ ։	5. Խարազանի հարուածներն վէրք կ'ընեն (կը բանան) ։
6. Հեղու արիւն՝ որ զլանայ զվարձս վարձկանի ։	6. Արիւն կը թափէ [մարդասպան է] այն որ կզլանայ բանուորին վարձքը։
7. Աւասիկ դստերք բնակչաց քաղաքիս ելանեն հանել ջուր ։	7. Ահա քաղաքին բնակիչներուն աղջիկներն ջուր քաշելու կ'երթան ։
8. Հասին ի վերայ նոցա քահանայապետք և իշխանք տաճարին ։	8. Անոնց վրայ հասան տաճարին քահանայապետներն և իշխանները ։
9. Ննջէր ի տաճարին Տեառն, ուր էր տապանակն Աստուծոյ ։	9. Կը քնանար Տիրոջ տաճարին մէջ, ուր կը կենար Աստուծոյ տապանակը։
10. Հանդերձ մարդոյ և ծաղր երեսաց և քայլ ոտից պատմեն զնմանէ ։	10. Մարդու մը զգեստն , երեսին խնդուածքն և ոտքին քայլը [քալուածքը] անոր ո՛վ ըլլալը կը յայտնեն ։

(*) Դասախօսն կրնայ երկու յարմար գոյական բառեր առաջարկել աշակերտաց , և պահանջել որ այդ բառերն իրարու հետ յարաբերութեան մէջ դրուին . այն ատեն աշակերտք աւելի դիւրութեամբ կ'ըմբռնեն սեռական հոլովի գործածութիւնն . օրինակի համար, պտուղ . ծառ . ճիւղ . [illegible] . [illegible] . լոյս . մոմակալ , [illegible] . [illegible] . [illegible] . հով . [illegible] . փետուր . թռչուն եւայլն.

Դ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ			
Հոլով.	Եզակի	ԺԱՄ	Յոգնակի
Ուղղ.	ժամ		— ք (եր)
Սեռ.	— ու (ու)		— ուց (երու)
Տրա.	— ու (ու)		— ուց (երու)
Հայց.	զ — (ը)		զ — " (երը)
Բաց.	ի — է (1) (է)		ի — ուց (երէ)
Գործ.	— ու (ով)		— ուք (երով)

Այս հոլովման տակ կիյնան

Ծով. — գանձ. — սպաս. — գաս. — ձագ. — հաւ. — առիւծ. — զարդ, եւայլն.

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՔ

Ղուկաս. — Մարիամ. — Աբրահամ. — Յորդանան. — Խոսրով եւայլն.

ԱՆԵԶԱԿԱՆՔ

Բարք, բուց. — պարտք, տուց. — վարք, բուց եւայլն.

(1) Այս հոլովման տակ գացող բառերէն ոմանց բացառականն ուէ ալ կը վերջանայ, օրինակ. ճակատ, ի ճակատէ կամ ի ճակատուէ. խրատ, ի խրատէ կամ ի խրատուէ. Նախանձ, ի նախանձէ կամ ի նախանձուէ եւայլն:

ՏՐԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ

Հ. Խօսքի մը մէջ ո՞ր բառն տրական հոլով է:

Պ. Խօսքի մը մէջ տրական հոլով է այն բառն՝ որ կը պատասխանէ ո՞ւր կամ ի՞նչ բանի հարցումին, և շատ անգամ մեղմ կամ բուռն շեշտով մը կը կարդացուի. օրինակի համար.

1. Մեծին խոնարհեցո գլուխդ (Մեծին խոնարհեցուր գլուխդ) Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ. ո՞ւր պէտք խոնարհեցունես գլուխդ. կը պատասխանուի թէ՝ Մեծին. ուրեմն Մեծին բառն տրական հոլով մ'է, վասն զի ո՞ւր հարցումին պատասխանեց, և շեշտելով կարդացուեցաւ:

2. Բերանոյ քո արա դուռն և նիգ (բերանիդ դուռ և նիգ շինէ). Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ. — ի՞նչ բանի դուռ և նիգ պէտք շինես, կը պատասխանուի թէ՝ բերանիդ. ուրեմն Բերանոյ բառն տրական հոլով մ'է, վասն զի ի՞նչ բանի հարցումին պատասխանեց, և շեշտելով կարդացուեցաւ:

(Աշակերտն պարտի հետեւեալ բայերու քով գրուած գծին [—] տեղ ոեւէ յարմար տրական բառ մը դնել, ո՞ւր կամ ի՞նչ բանի հարցումներն ընելով:)

Վնասել —. Ներել —. Տալ. — Ասել. — Խօսիլ. — —. Փափաքիլ —. Պատուիրել —. Թշնամանալ —. Համբերել —. Հրամայել —. Սպասել —. Տիրել եւայլն:

(Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ, և անոնց մէջ գտնուած տրական հոլով բառերն ո՞ւր [ի՞նչ] կամ ի՞նչ բանի հարցումներով որոշել:)

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբառ]

1. Սիրեցէք զԹշնամիս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց։
2. Որ բարկացուցանէ զԹագաւոր՝ մեղս առնէ անձին իւրում։
3. Տնանկին կարկառեա զձեռն քո՝ զի կատարեալ եղիցի օրհնուԹիւնք։
4. Ունկնդիր լերուք առաջնորդաց ձերոց, և հպատակ կացէք նոցա։
5. Որպէս կամիք զի արասցեն ձեզ մարդիկ, այնպէս արասջիք և դուք նոցա։
6. Իբրև ցեց՝ հանդերձի, և որդն՝ փայտի, նոյնպէս տրտմուԹիւն վնասակար է սրտի առն։
7. Զի՞նչ գործեցեր դու զայդ, ոչ ստեցեր մարդկան այլ Աստուծոյ։
8. Որդւոյ և կնոջ, եղբօր և բարեկամի մի՛ տացես իշխանուԹիւն։
9. Մի հաւատար Թշնամւոյ քոյ յաւիտեան, զի որպէս պղինձ ժանգոտ է չարուԹիւն նորա։
10. Նմանեցաւ արքայուԹիւն երկնից առն Թագաւորի, որ արար հարսանիս որդւոյ իւրում։

[Աշխարհաբառ]

1. Սիրեցէք ձեր Թշնամիներն, բարիք ըրէք ձեր ատելիներուն։
2. Ով որ Թագաւորը կը բարկացունէ՝ վնաս կ'ընէ իրեն անձին։
3. Տնանկին երկնցուր ձեռքդ, որպէս զի օրհնուԹիւնդ կատարեալ ըլլայ։
4. Ունկնդիր եղիք ձեր առաջնորդներուն, և հնազանդ կեցէք անոնց.
5. Ինչպէս կուզէք որ մարդիկ ընեն ձեզի, այնպէս ըրէք դուք ալ անոնց.
6. Ինչպէս ցեցը՝ լաԹին. և որդը՝ փայտին. անանկ ալ տրտմուԹիւնը վնասակար է մարդուս սրտին.
7. Ատ ի՞նչ ըրիր. մարդոց խաբդախուԹիւն չ'ըրիր այլ Աստուծոյ.
8. Զաւկի և կնոջ, եղբօր և բարեկամի իշխանուԹիւն մի տար.
9. Յաւիտեան մի՛ հաւատար Թըշնամիիդ. վասն զի պղինձի պէս ժանգոտ է անոր չարուԹիւնը.
10. Երկնից արքայուԹիւնն նմանեցաւ Թագաւոր մարդու մը, որ հարսանիք ըրաւ իր զաւկին.

Դ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ			
Հոլով.	Եզակի	ԵՐԳ	Յոգնակի
Ուղղ.	Երգ		— ք (եր)
Սեռ.	— ոյ (ի)		— ոց (երու)
Տրա.	— ոյ (1) (ի)		— ոց (երու)
Հայց.	զ — (ը)		զ — ս (երը)
Բաց.	յ — ոյ (է)		յ — ոց (երէ)
Գործ.	— ով (ով)		— ովք (երով)

Այս հոլովման տակ կերԹան։

Հող, — բերան. — գետ. — ուս. — Թեւ, - էրէ. — օդ. — ծեր. — քաղց (անյօգնական)

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՔ

Պաղեստին, տինոյ. — Սեպուհ, պուհոյ. — Ուտի, տիոյ. — Արհմն, նոյ։

ԱՆԵԶԱԿԱՆՔ

Պահք, հոց. — տիք, տիոց (հասակ). — դժոխք, խոց։

ՀԱՅՑԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ

Հ. Խօսքի մը մէջ ո՞ր բառն հայցական հոլով է։

Պ. Խօսքի մը մէջ հայցական հոլով է այն բառն՝ որ կը պատասխանէ ո՞վ կամ ի՞նչ բանը հարցումին, և ընդ-

[1] Այս հոլովման վրայ գացող անուններէն ոմանց եզակի տրականն ամ ալ կը վերջանորի. զոր օրինակ, նոր, նորոյ, նորում. հին, հնոյ, հնում և այլն.

հանրապէս նոյն կը դրուի (1). օրինակի համար։

1. Դատաւոր իմաստուն խրատէ զժողովուրդ իւր (Խելացի դատաւորն իր ժողովուրդը կը խրատէ)։ Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ.— խելացի դատաւորը ո՞վ կը խրատէ, կը պատասխանուի թէ՝ ժողովուրդը. ուրեմն զժողովուրդ բառն հայցական հոլով մ՚է, վասն զի ո՞վ հարցումին պատասխանեց։

2. Անզգամն անգոսնէ զխրատ հօր իւրոյ. (անզգամը իր հօր խրատը բանի տեղ չդներ)։ Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ.— Անզգամը իր հօրը ի՞նչ բանը կ՚անգոսնէ, կը պատասխանուի թէ՝ խրատը. ուրեմն՝ զխրատ բառն հայցական հոլով մ՚է, վասն զի ի՞նչ բանը հարցումին պատասխանեց։

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ բայերուն քով գրուած գծին [—] տեղւոյն յարմար հայցական բառ մը դնել, [թէ գրաբառ և թէ աշխարհաբառ հոլովմամբ ո՞վ կամ ի՞նչ բանը հարցումներն ընելով.

Սիրել—. որբել—. կարդալ—. վառել—. յարգել—. շինել—. կոչել—. օրհնել—. գովել—. տընկել—. դնել—. կործանել—. բանալ—. թողուլ, և այլն.

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ և անոնց մէջ գտնուած հայցական հոլով բառերն ո՞վ կամ ի՞նչ բանը հարցումներով որոշել.]

---

[1] Դասախօսն կրնայ առանց զ ի կամ անորոշ հայցականի վրայ գաղափար մը տալ աշակերտին։

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբառ]	[Աշխարհաբառ]
1. Ոյք սիրեն զՏէր, պահեսցեն զպատուիրանս նորա։	1. Որոնք որ կը սիրեն Տէրը. պիտի պահեն անոր պատուիրանքներն։
2. Խրատեա զորդի քո, և հանգուսցէ զքեզ։	2. Խրատէ քու որդիդ, և պիտի հանգչեցունէ զքեզ։
3. Սիրեցէք զարդարութիւն դուք դատիք զերկիր։	3. Արդարութիւնը սիրեցէք դուք որ աշխարհքը կը դատէք։
4. Որ առնու վրէժ ի Տեառնէ գտցէ վրէժխնդրութիւն։	4. Ով որ վրէժ կ՚առնէ, Տիրոջմէն վրէժխնդրութիւն պիտի գտնէ։
5. Երանի՛ որ խորհի զաղքատն և զտնանկ. յաւուր չարի փրկէ զնա Տէր։	5. Երանի՛ անոր որ աղքատն ու տնանկը կը հոգայ. Տէրը կը փրկէ զանի գէշ օրուան մէջ։
6. Եթէ ոք ասիցէ եթէ սիրեմ զԱստուած, և զեղբայր իւր ատիցէ, սուտ է։	6. Եթէ մէկը ըսէ որ Աստուած կը սիրեմ, և իւր եղբայրը կ՚ատէ սուտ է։
7. Խորհուրդ և լեզու և աչս և ականջս և սիրտ ետ, և զչար և զբարի եցոյց նոցա։	7. Միտք, լեզու, աչք, ականջներ և սիրտեր տուաւ, և չարն ու բարին ցուցուց անոնց.
8. Զհուր բորբոքեալ շիջուցանէ ջուր, և ողորմածութիւն քաւէ զմեղս։	8. Ջուրը բորբոքած կրակը կը մարէ, և ողորմածութիւնը մեղքերը կը քաւէ.
9. Որ տնկեաց զունկն՝ ինքն ո՞չ լուիցէ, կամ որ ստեղծ զակն՝ ինքն ո՞չ տեսանիցէ։	9. Այն որ ականջը տնկեց [շինեց] ինքը չ՞ը լսեր, կամ այն որ աչքը ստեղծեց՝ ինք չ՞ը տեսներ.
10. Զմերկն ննջեցուցին առանց հանդերձի, տարապարտուց հատին զհաց քաղցելոց։	10. Մերկը քնացուցին առանց լաթի, անիրաւ տեղը կտրեցին անօթիներուն հացը.

ՀՈԼՈՎ	Եզակի	ԱԴԱՄ	Յոգնակի
Ե· ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ			
Ուղղ·	Ադամ		Յատուկ անուանք՝ ինչպէս ըսինք Ա· հոլովման մէջ՝ յոգնակի չունին ։
Սեռ·	— այ	(ին)	
Տրա·	— այ	(ին)	
Հայց·	զ —	(ը)	
Բաց·	յ — այ	(էն)	
Գործ·	— աւ	(ով)	

Այս հոլովման տակ գացող բառերն յատուկ անուններ են միայն , զոր օրինակ ·

Ակն (քաղաք) — · Ագին — · Մեսրոպ — · Սափիրա — · Գողգոթա — · Յուդա — · Սարա (1) եւայլն ։

ԲԱՑԱՌԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ

Հ· Խօսքի մը մէջ ո՞ր բառն բացառական հոլով է ·

Պ· Խօսքի մը մէջ բացառական հոլով է այն բառն՝ որ կը պատասխանէ ուրկէ՞ կամ ի՞նչ բանէ հարցումին, զոր օրինակ ։

1· Հեռի է Աստուած յամպարշտաց (Աստուած հեռու է ամպարիշտներէն) · Այս խօսքին մէջ եթէ հարցընեմ · — ուրկէ՞ կամ որմէ՞ հեռու է Աստուած , կը պատասխանուի թէ՝ ամպարիշտներէն . ուրեմն՝ յամպարշտաց բառն բացառական հոլով մ՚է , վասն զի ուրկէ՞ հարցումին պատասխանեց ։

[1] Այս վերջի չորս յատուկ անուններն և սոցին նմաններն՝ որ ուղղականի մէջ — կը վերջաւորին , սեռականի մէջ յ մը միայն կառնուն, ինչպէս Սափիրայ , այլն · Յուդայ , այլն · բայց երբեմն ալ կը գրուին նաև Սափիրայի , Յուդայի եւայլն ։

2· Ի հացէ քումմէ տուր քաղցելոց (քու հացէդ պէտի տաս անօթիներուն)· Այս խօսքին մէջ եթէ հարցընեմ · — ի՞նչ բանէ պէտի տաս անօթիներուն , կը պատասխանուի թէ՝ հացէդ · ուրեմն՝ ի հացէ բառն բացառական հոլով մ՚է վասն զի ի՞նչ բանէ հարցումին պատասխանեց ։

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ և անոնց մէջ գտնուած բացառական հոլով բառերն ուրկէ՞ կամ ի՞նչ բանէ հարցումներով որոշել ·]

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբառ]

1. Մի՛ ասիցես եթէ ի Տեառնէ թաքեայց , և ի բարձանց ո՞ յիշեսցէ զիս ,
2. Յո՞ երթայց ես յոգւոյ քումմէ , կամ յերեսաց քոց յո՞ փախեայց ։
3. Առին զՅովնան և ընկեցին ի ծովն , և դադարեաց ծովն ի խռովութենէ իւրմէ ,
4. ՅԱստուծոյ երկի՛ր և զպատուիրանս նորա պահեա , զի այս է մարդն ամենեւին ։
5. Երկիցեն հեթանոսք յանուանէ քումմէ . և ամենայն թագաւորք երկրի [երկիցեն] ի փառաց քոց ։
6. Փրկեաց զնոսա ի խաւարէ և 'ի ստուերաց մահու , և խզեաց ըզկապանս նոցա ։
7. Նուազեցան նոքա և չարչարեցան ի նեղութենէ չարեաց և 'ի վշտաց ։

[Աշխարհաբառ]

1. Մի ըսեր թէ Տիրոջմէն պիտի պահուըտիմ, և բարձրէն [երկինքէն] ո՞վ պիտի յիշէ զիս ։
2. Ո՞ւր երթամ ես քու հոգիէդ , և կամ քու երեսէդ ո՞ւր փախչիմ ։
3. Առին Յովնանը և ծովը նետեցին և ծովը դադրեցաւ իւր խռովութենէն ։
4. Աստուծմէ վախցիր և անոր պատուիրանքներն պահէ , վասն զի այս է մարդն բոլորովին ։
5. Հեթանոսներն քու անունէդ պիտի վախնան , և երկրի ամէն թագաւորներն [պիտի վախնան] քու փառքէդ ։
6. Ազատեց զանոնք խաւարէն և մահուան ստուերներէն , և կոտրեց անոնց շղթաները ։
7. Պակսեցան անոնք և չարչարուեցան չարիքներու նեղութենէն և ցաւերէ ։

6034 38

ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ՀՍՍՀ-ССРА им. А. Мясникяна

8. Փրկեաց զանձն իմ ի մահուանէ զաչս իմ յարտասուաց, և զոտս իմ ի գայթակղութենէ ։

8. Ամբարտաւանք անիրաւեցան յիս յոյժ, այլ յօրինաց քոց ես ոչ խոտորեցայ ։

10. Որպէս եւ յորովայնէ մօր իւրոյ մերկ, դառնայ երթալ, և ոչ ինչ առցէ ի վաստակոյ իւրմէ ։

8. Ազատեց իմ անձս մահուընէ, աչքերս արցունքէ, և ոտքերս մոլորելէ ։

9. Ամբարտաւաններն շատ անիրաւութիւն ըրին ինձ, բայց ես քու օրէնքէդ չ՚շեղեցայ ։

10. Ինչպէս որ իւր մօրը որովայնէն մերկ ելաւ, այնպէս պիտի երթայ, և բան մը պիտի չառնէ իւր աշխատութենէն ։

Զ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ			
ՀՈԼՈՎ		Եզակի	ՀՌԻՓՍԻՄԷ
Ուղղ.		Հռիփսիմէ (1)	[Յոգնակի չունի]
Սեռ.		— եայ	
Տրա.		— եայ	
Հայց	զ	—	
Բաց.	ի	— եայ	
Գործ.		— եաւ	

Այսպէս կը հոլովին,

Մանէ, եայ. — Վահէ, եայ. — Տիգրանուհի, եայ. — եայլն ։

[1] Հոլովման առեն ուղղականին ե վերջաւորութիւնն կորսուած է, և միայն հայցականին մէջ պահուած է ։ Պէտք է գիտնալ որ ա, եա, ոյ, եայ, եաւ, և կամ ուրիշ վերջաւորութիւն ունեցող յատուկ անուններն իրենց բնական վերջաւորութիւնն կը կորսնցնեն՝ երբեմն սոյն հոլովման և երբեմն Ե. հոլովման տակ երթալով ։

ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ

Հ. Խօսքի մը մէջ ո՞ր բառն գործիական հոլով է ։

Պ. Խօսքի մը մէջ գործիական հոլով է այն բառն՝ որ կը պատասխանէ որո՞վ կամ ինչ բանով հարցումին, և բան մը ընելու գործիքն կ՚ըլլայ գրեթէ, զոր օրինակ.

1. Աստուծով արասցուք զօրութիւն (Աստուծմով զօրութիւն գործենք). Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ. — որո՞վ զօրութիւն պիտի գործենք, կը պատասխանուի թէ՝ Աստուծով. ուրեմն՝ Աստուծով բառն գործիական հոլով է, վասն զի որո՞վ հարցումին պատասխանեց ։

2. Ողորմութեամբ և հաւատով սրբին մեղք (Ողորմութիւնով և հաւատքով մեղքերը կը սրբուին). Այս խօսքին մէջ եթէ հարցնեմ. — ինչ բանով մեղքերն կը սրբուին, կը պատասխանուի թէ՝ ողորմութեամբ և հաւատով՝ ուրեմն Ողորմութեամբ և հաւատով բառերն գործիական հոլով են, վասն զի ինչ բանով հարցումին պատասխանեցին ։

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ, և անոնց մէջ գտնուած գործիական հոլով բառերն որո՞վ կամ ինչ բանով հարցումներով որոշել ։]

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբառ]

1. Արդեամբք և բանիւք պատուեա զհայր քո, զի եկեսցէ ի վերայ քո օրհնութիւն ի նմանէ ։
2. Դու՛ որ տիրեսդ զօրութեամբ, հեզութեամբ դատիս, և բազում խնամութեամբ դարմանես զմեզ։
3. Երկիւղիւ Տեառն խորշի ամենայն ոք ի չարէ ։
4. Մի՛ չարչարեր զծառայ՝ որ գործիցէ ճշմարտութեամբ ։
5. Եւ ելեալ արտաքս՝ փակեցին զդուռնն, և կնքեցին մատանեաւ թագաւորին և գնացին ։
6. Յուշ լիցի քեզ, զի կրեցի զքեզ ինն ամիս յարգանդի, և սնուցի զքեզ ի գիրկս ստեամբք ։
7. Ոչ փրկեցից զնոսա աղեղամբ և ոչ սրով և ոչ պատերազմաւ, ոչ կառօք և ոչ երիվարօք և ոչ հեծելովք ։
8. Լցաւ երկիր ապականութեամբ ի նոցանէ ։
9. Ոչ հաջեսցէ շուն մի լեզուաւ իւրով ընդդէմ քո ։
10. Որպէս զի՛ մեծ են գործք քո, Տէր, զամենայն ինչ իմաստութեամբ արարեր, և լցաւ երկիր ստեղծուածովք քովք ։

[Աշխարհաբառ]

1. Գործքով և խօսքով պատուէ քու հայրդ, որպէս զի անկէ օրհնութիւն գայ քու վրադ ։
2. Դուն որ զօրութիւնով կը տիրես, խոնարհութիւնով կը դատես, և շատ խնամքով կը հոգաս զմեզ ։
3. Տիրոջը վախովը ամէն ոք չարութենէ ետ կը կենայ ։
4. Մի՛ չարչարեր այն ծառան՝ որ ճշմարտութեամբ գործ կը տեսնէ։
5. Եւ դուրս ելնելով՝ գոցեցին դուռը, և կնքեցին թագաւորին մատանիովը [կնիքովը] և գացին ։
6. Յիշէ՛ որ ինն ամիս արգանդիս մէջ կրեցի զքեզ, և գրկացս մէջ ստինքով [ծիծ] սնուցի զքեզ ։
7. Պիտի չփրկեմ զանոնք ոչ աղեղով և ոչ սուրով և ոչ պատերազմով, ոչ կառքերով և ոչ ձիերով և ոչ ալ հեծեալներով ։
8. Աշխարհ անոնցմէ պղծութիւնով լեցուեցաւ ։
9. Շուն մը իւր լեզուովը պիտի չը հաջէ քեզի դէմ ։
10. Ի՜նչպէս մեծ են քու գործերդ ո՛վ Տէր, ամէն բան իմաստութիւնով ըրիր, և քու ստեղծածներովդ աշխարհք լեցուեցաւ։

Է. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

Հոլով.	Եզակի	ԵԿԵՂԵՑԻ	Յոգնակի
Ուղղ.	Եկեղեցի [1]		— ք (Ներ)
Սեռ.	— ւոյ (է)		— եաց (Ներու)
Տրա.	— ւոյ (է)		— եաց (Ներու)
Հայց.	զ — (Ն)		զ — ս (Ները)
Բաց.	յ — ւոյ (է)		յ — եաց (Ներէ)
Գործ.	— իւ (ով)		— եօք (Ներով)

Այս հոլովման տակ կերթան է վերջաւորող բոլոր բազմավանկ բառերն, ինչպէս.

Աղաւնի, ւոյ. — սիրելի, ւոյ. — գօտի, ւոյ. — գինի. ւոյ. — կարասի, ւոյ. — չորքոտանի, ւոյ. — և այլն. Բայց է վերջաւորող միավանկ բառերն՝ ինչպէս. Ձի, Քի, և այլն՝ Դ. հոլովման այսինքն «ՆՐԳ» բառին պէս կը հոլովուին ։

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Անի, ւոյ. — Արածանի, ւոյ. — Մանի, ւոյ. — Մասիք, եաց ։

ԱՆԵԶԱԿԱՆՔ

Աւետիք, եաց. — երախտիք, եաց. — ընթրիք, եաց. — կարծիք, եաց. և այլն ։

Հ. Այս հոլովման տակ գացող կա՞ն բառեր որ խոտորում ունենան ։

[1] Ուղղականին ծայրը գտնուող է գիրն կորսուած է ամբողջ հոլովման մէջ, բաց ի եզակի և յոգնակի հայցականներէն և յոգնակի ուղղականէն ։

Գ. Այս հոլովման տակ դասող անուններէն ոմանք խոտորումներ ունին, ինչպէս. Հոգի, -ւոյ, -ւով, -ւոց կամ -եաց. Որդի -ւոյ, -ւով, -ւոց կամ -եաց: Այսպէս կը հոլովուի ցի վերջաւորող ամէն անուն, ինչպէս. Իսրայելացի, Մակեդոնացի եւայլն:

Դ. Այս հոլովման անուններէն ոմանց բացառականն ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

Գ. Այս հոլովման անուններէն ոմանց բացառականըն -ւոջէ կ'ըլլայ, ինչպէս. տեղի, տեղւոյ, ի տեղւոջէ եւայլն:

ՍԵՌԱԿԱՆ եւ ՏՐԱԿԱՆ

(Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ, եւ անոնց մէջ գտնուած սեռական եւ տրական բառերն որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի, որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի հարցումներով որոշել:)

[Գրաբառ] ՕՐԻՆԱԿՔ [Աշխարհաբառ]

[Գրաբառ]

1. Հեռի է Աստուած յամպարշտաց, եւ աղօթից արդարոց լսէ:
2. Ցանկացար իմաստութեան, պահեա զպատուիրանս Տեառն, եւ պարգեւեսցէ քեզ:
3. Չի եթէ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա, թողցէ եւ ձեզ Հայրն ձեր երկնաւոր:
4. Տացէ նմա Տէր Աստուած զաթոռն Դաւթի, եւ թագաւորեսցէ ի վերայ տանն Յակոբայ:
5. Լուր, որդեակ, հօրն՝ որ ծնաւ զքեզ, եւ մի՛ արհամարհեր զծերութիւն մօր քոյ:
6. Զկամս երկիւղածաց իւրոց առնէ Տէր, աղօթից նոցա լսէ, եւ կեցուցանէ զնոսա:
7. Ե՛կ առ իս, եւ տաց զմարմին քո թռչնոց երկնից եւ գազանաց երկրի:
8. Եթէ ցանկայք աթոռոց եւ գաւազանաց իշխանութեան, պատուեցէք զիմաստութիւն, զի յաւիտեան թագաւորիցէք:
9. Եւ այնպէս արար ամենայն կանանց իւրոց. արկանէին խունկս եւ զոհէին կռոց իւրեանց:
10. Եւ հրաման ետ Աստուած դդմենւոյն, եւ ել ի վերայ գլխոյ Յովնանու, լինել նմա հովանի:

[Աշխարհաբառ]

1. Աստուած հեռու է ամպարիշտներէն, եւ արդարներու աղօթքին կը լսէ:
2. Իմաստութեան փափաքեցար, պահէ Տիրոջը պատուիրանքներն, եւ պիտի պարգեւէ զայն քեզի:
3. Վասնզի թէ որ ներէք մարդոց անոնց յանցանքը, ձեզի ալ պիտի ներէ ձեր երկնաւոր Հայրը:
4. Տէր Աստուած անոր պիտի տայ Դաւիթին աթոռը, եւ պիտի թագաւորէ Յակոբայ տանը [ազգին] վրայ:
5. Մտիկ ըրէ՛, որդեակ, այն հօրը որ ծնաւ զքեզ, եւ մի՛ անարգեր քու մօրդ ծերութիւնը:
6. Իւր երկիւղածներուն կամքը կը կատարէ Տէրը. անոնց աղօթքին ականջ կը դնէ, եւ զանոնք կ'ապրեցունէ:
7. Ինծի եկո՛ւր եւ պիտի տամ քու մարմինդ երկնքի թռչուններուն, եւ երկրի գազաններուն:
8. Եթէ կը փափաքիք աթոռներու եւ իշխանութեան գաւազաններու՝ պատուեցէք իմաստութիւնը, որպէս զի յաւիտեան թագաւորէք:
9. Եւ այնպէս ըրաւ իւր ամէն կիներուն. խունկ կը ձգէին եւ իրենց կուռքերուն զոհ կ'ընէին:
10. Եւ հրաման տուաւ Աստուած դդմենիին, եւ ելաւ Յովնանու գլխոյն վրայ, անոր շուք ըլլալու համար:

Ը. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

ՀՈԼՈՎ.	Եզակի	ՓՈՔՐ	Յոգնակի
Ուղղ.	փոքր (1) (պզտիկ)		— ունք (ները)
Սեռ.	— ու (էն)		— ունց (ներուն)
Տրա.	— ու (էն)		— ունց (ներուն)
Հայց.	զ — (ը)		զ — ունս (ները)
Բաց.	ի — ուէ (էն)		ի — ունց (ներէն)
Գործ.	— ու (ով)		— ումբք (ներով)

Սոյն հոլովման տակ կ'երթան:

[1] Ուղղականին ծայրը գտնուող ր գիրը կորսուած է ամբողջ հոլովման մէջ բացի եզակի հայցականէն:

Մանր, ու. — թանձր, ու. — քաղցր, ու. — ծանր, ու. — կարծր, ու. և այլն։

Հ. Այս հոլովման անուններէն ո՞ր բառն յոգնակիի մէջ կը խոտորի։

Պ. Այս հոլովման անուններէն բարձր բառն յոգնակին մէջ կը խոտորի, և կըլլայ բարձունք, բարձանց, բարձամբք. և այլն։

Հ. Այս հոլովման տակ գացող ո՞ր բառերն յոգնակի չունին։

Պ. Այս հոլովման տակ գացող ասր, մեղր, ծաղր, գոյական բառերն յոգնակի չունին։ Իսկ յոգն բառն որ շատ կը նըշանակէ՝ միայն յոգնակի գործածուելով կըլլայ. յոգունք, յոգունց, յոգումբք. և այլն։

ՈՒՂՂԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՑԱՌԱԿԱՆ

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ. և անոնց մէջ գտնուած ուղղական և բացառական հոլով բառերն ի՞նչ կամ ի՞նչ բան, որո՞վ կամ ի՞նչ բանէ հարցումներով որոշել։]

(Գրաբար) ՕՐԻՆԱԿՔ (Աշխարհաբար)

1. Ովք խնդրեն զՏէր, մի՛ պակասեսցեն ինոցանէ ամենայն բարութիւն։
2. Բարիք և չարիք, կեանք և մահ, աղքատութիւն և մեծութիւն յԱստուծոյ են։
5. Ցամբարտաւանութենէ (լինի) կորուստ և խռովութիւնք յոյժ։
4 Իւրաքանչիւր ոք ի մէնջ ընկերին հաճոյ լիցի ի բարիս։
5. Կոչեաց հրեշտակ Տեառն զԱբրահամ յերկնից և ասէ։

1. Որոնք որ Տէրը կը փնտռեն, պիտի չպակսի անոնցմէ ամեն բարութիւն։
2. Բարութիւններն ու չարիքներն, կեանք ու մահ, աղքատութիւն և հարստութիւն Աստուծմէ են։
3. Ամբարտաւանութենէ (կ՚ըլլայ) կորուստ և մեծ խռովութիւններ։
4. Մենէ ամէն մէկն ընկերին հաճոյ պիտի ըլլայ բարութիւններով։
5. Տիրոջ հրեշտակն կանչեց Աբրահամ երկնքէն, և կ՚ըսէ։

6. Այր մի իջանէր յԵրուսաղեմէ յԵրիքով, և անկաւ ի ձեռս աւազակաց։
7. Հարին երեք զօրավարք զբանակն այլազգեաց, և հանին ջուր ի ջրհորոյն, առին և եկին առ Դաւիթ։
8. Մինչդեռ ել Եղիսէէ ընդ ճանապարհն, մանկտի մանրիկ ելին ի քաղաքէն, աղաղակէին և ասէին. Ել կնտակ, ել կնտակ։
9. Զի՞րդ թուի քեզ Սիմոն, թագաւորք ազգաց յումմէ՞ առնուն զհարկս կամ զհաս, յորդւո՞ց իւրեանց թէ յօտարաց։
10. Իբրեւ եկաց վայր մի, վաղվաղակի կեղեւեցան և անկան լուսունքըն յաչաց նորա, և ետես նա զորդին իւր։

6. Մարդ մը Երուսաղեմէն Երիքով կ՚իջնէր, և աւազակներու ձեռքն ինկաւ։
7. Երեք զօրավարներ զարկին այլազգիներուն բանակը, և ջուր քաշեցին ջրհորէն, առին և եկան Դաւիթի քով։
8. Երբոր ելաւ Եղիսէէ ճամբուն վրայ, մանր տղաքներ քաղաքէն ելան, կը պոռային և կ՚ըսէին. Ե՛լ կնտակ, ել կնտակ։
9. Քեզի ի՞նչպէս կ՚երեւի Սիմոն, ազգերու թագաւորներն ո՞րմէ կ՚առնեն հարկերն կամ հասոյթը, իրենց որդիներէ՞ն թէ օտարներէն։
10. Երբոր քիչ մը կեցաւ, շուտով սըկըրթուեցան և ինկան լուսները (աչքի կեղեւ) անոր աչքերէն, և տեսաւ նա իւր որդին։

Թ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

Հոլով.	Եզակի	ՀԻՄՆ	Յոգնակի
Ուղղ.	Հիմն ([1])	(հիմ)	— ունք (եր)
Սեռ.	— ան	(է)	— անց (երու)
Տրա.	— ան	(է)	— անց (երու)
Հայց.	զ —	(ը)	զ — ունս (երը)
Բաց.	ի — անէ	(է)	ի — անց (երէ)
Գործ.	— ամբ	(ով)	— ամբք (երով)

[1] Այն բառերն՝ որոց ուղղականին ծայրը գտնուող ն գիրը իբրեւ զատ վանկ կը կարդացուի՝ հոլովման ժամանակ այդ ն էն առաջ ընական հնչմամբ գտնուող ը ին տեղ – կամ է գիրն կը մտնէ, ինչպէս կը տես-

Սոյն հոլովման տակ կերթան ըն վերջաւորող անուանց մեծ մասն ։

Ատամն (ակռայ), ման . — արեգակն, կան . — աղեղն, ղան . — որդն, դան . — հեսն, սան . — ամառն, ամարան (1) ամարունք . — ձմեռն, ձմերան, ձմերունք ։

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՔ

Գողթն, թան . — Ծաղկոտն, տան . — և այլն ։

Հ. Սոյն հոլովման անուններէն չկա՞ն բառեր՝ որ խոտորին ։

Պ. Սոյն հոլովման անուններէն ոմանց յոգնակի ուղղականն ու հայցականը երբեմն —ունք, —ունս կըլլան, ինչպէս. սերմն . սերմունք, զսերմունս . — կողմն, կողմունք, զկողմունս . — ակն, ակունք, զակունս ։ Այսպէս կը հոլովին —ունք վերջաւորող անեզական յատուկ անուններն՝ որք սերունդ կամ մէկու մը վերաբերեալներն կը նշանակեն ինչպէս. Վարդանունք, —նոց. — Ագամունք, —նոց . — Մարխամունք, —նոց . և այլն ։

Հ. Կա՞ն ուրիշ վերջաւորութիւն ունեցող բառեր որ այս հոլովման տակ երթան ։

Պ. Այո՛, կան այլ և այլ վերջաւորութիւն ունեցող բառեր սոյն հոլովման տակ գացող, որոց մէջէն կը զարտուղի —ուն բառն իւր յոգնակի ուղղականին և հայցականին մէջ, ինչպէս .

նուի այս հոլովման մէջ և պիտի տեսնուի նաեւ հետեւեալ Ժ. հոլովման մէջ։

— Բնական ը կը կոչուի այն ը գիրը որ երկու բաղաձայններու մէջ կը կարդացուի. բայց չը գրուիր, ինչպէս. փրփրել՝ որ կը կարդացուի փըրփըրել. բայց ը գիրը չգրուիր ։

[1] Ուրիշ անուններու և բայերու մէջ ալ ր տառը ընիկ ն էն առաջ միշտ — է և կըլլայ, և նոյն — տառը ն էն զատուելու ատեն երբեմն երբեմն ը կըլլայ ։

Անուն, ուան, ուանէ, ուամբ . —ուանք, ուանց, ուամբք.
Ջեռուն, ուան, ուանէ, ուամբ . ունք, ուանց, ուամբք.
Շուն, շան, ի շանէ, շամբ . շունք, շանց, շամբք.
Տուն, տան, ի տանէ, տամբ . տունք, տանց, տամբք.
Պաշտօն, տաման, տամանէ, տամամբ . տամունք, տամանց, տամամբք .

Մահ, ուան, ուանէ, ուամբ . մահունք, ուանց, ուամբք
(երբեմն) մահու, ուանէ, ու . մահունք, ունց, ումբք.

ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ ու ՀԱՅՑԱԿԱՆ

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ և անոնց մէջ գտնուած գործիական և հայցական հոլով բառերն ո՞վ կամ ի՞նչ բանով ու՞մ կամ ի՞նչ բանը հարցումներով որոշել ։]

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբար]	[Աշխարհաբար]
1. Եկին գերեվարք և գերեցին զնոսա, և զմանկտին կոտորեցին սրով ։	1. Գերի բռնողներն եկան, և զանոնք գերի ըրին, և մանուկները սրով ջարդեցին ։
2. Որ գործէ զերկիր իւր՝ լցցի հացիւ ։	2. Ով որ իւր հողը կը մշակէ, հացով պիտի լեցուի ։
3. Որ սիրէ զարծաթ, ոչ յագեսցի արծաթով ։	3. Ով որ ստակը կը սիրէ, պիտի չըկշտանայ ստակով ։
4. Ի՞ւ ուղղեսցէ երիտասարդ զճանապարհս իւր, այլ ի պահել զբանս քո ։	4. Ինչո՞վ երիտասարդն իր ճամբայները պիտի շտկէ, եթէ ոչ քու խօսքերդ պահելով ։
5. Լաւ է սակաւ ինչ առնուլ արդարութեամբ, քան զբազումս անիրաւութեամբ ։	5. Աղէկ է քիչ բան մը առնել արդարութիւնով, քան թէ շատ բաներ անիրաւութիւնով ։
6. Առաքեն առ Յիսուս զոմանս ի Փարիսեցւոց և ի Հերովդիանոսաց զի զնա որսասցեն բանիւ ։	6. Փարիսեցիներէն և Հերովդիանոսներէն մէկ քանիներն Յիսուսի կը ղրկեն, որպէս զի խօսքով որսան զանի ։

7. Հալածեսցես զմեղաւորս մրրկաւ քով, և բարկութեամբ քով խըռովեցուսցես զնոսա:

8. Գիտեմք թէ ճշմարիտ ես, զի ոչ հայիս յերեսս մարդկան, այլ ճշմարտութեամբ զճանապարհն Աստուծոյ ուսուցանես:

9. Աստուած հայր, դու ես որ արարեր զամենայն բանիւ քով, և իմաստութեամբ քով կազմեցեր զմարդ:

10. Բարկացեալ Թագաւորն կոչեաց զքուրմն նորա [Բէլայ], և ասէ ցնոսա՝ եթէ ոչ ասիցէք ինձ ո՛վ ուտէ զսեղանն զայն՝ մահու մեռանիցէք:

7. Մեղաւորները պիտի հալածես քու մրրիկովդ, և քու բարկութեամբ պիտի խռովեցունես զանոնք:

8. Գիտենք որ ճշմարիտ ես, վասն զի մարդոց երեսը չես նայիր, այլ ճշմարտութիւնով Աստուծոյ ճամբան կը սորվեցունես:

9. Մեր հայրերուն Աստուածը, դու ես որ ամէն բան խօսքովդ ստեղծեցիր, և իմաստութիւնովդ շինեցիր մարդը:

10. Թագաւորը բարկանալով կանչեց անոր [Բէլ կուռքին] քուրմերը, և ըսաւ անոնց. եթէ չըսէք ինծի թէ ո՛վ կ'ուտէ այն սեղանը՝ մահով պիտի մեռնիք:

Ժ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

ՀՈԼՈՎ.	Եզակի	ԳԱՌՆ	Յոգնակի
Ուղղ.	Գառն [1] (գառնուկ)		— ինք (ներ)
Սեռ.	— ին (ը)		— անց (ներուն)
Տրա.	— ին (ը)		— անց (ներուն)
Հայց.	զ — (ը)		զ — ինս (ները)
Բաց.	ի — անէ (է)		ի — անց (ներէ)
Գործ.	— ամբ (ով)		— ամբք (ներով)

[1] Կարդա՛ ՀԻՄՆ հոլովման վրայ գրուած [1] ծանօթութիւնն նախընթաց դասուն մէջ:

Սոյն հոլովման տակ կերթան ըն վերջաւորող անուններէն ոմանք.

Խաշն. — եզն. — բեռն. — եւայլն: [1]

Հ. Սոյն հոլովման տակ գացող կա՞ն բառեր որ խոտորին:

Պ. Սոյն հոլովման անուններէն կան բառեր որ եզակի բացառականի մէջ ա ձայնաւորն չեն պահեր, ինչպէս. Անձն, ձայն, որ կըլլան յանձնէ, յաձնէ, և ոչ թէ յանձանէ, յաձանէ, եւայլն: Կան ուրիշ բառեր ալ որ եզակի բացառականի մէջ սոյն խոտորումը ունենալէ զատ՝ յոգնակի ուղղականին և հայցականին մէջ ալ կը խոտորին [illegible] իրենց ունք, ունս վերջանալով Թ. հոլովման յոգնակի ուղղականին և հայցականին նման, ինչպէս մատն, հարսն, տեգրն, [illegible] եւայլն բառերն՝ որոց յոգնակի ուղղականն և հայցականը կըլլայ, մատունք, զմատունս, հարսունք, զհարսունս, և ոչ թէ մատնք, զմատնս, եւայլն:

ԲԱՑԱՌԱԿԱՆ եւ ՏՐԱԿԱՆ

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ և անոնց մէջ գտնուած բացառական և տրական հոլովներն ո՞րն, ի՞նչ բանէ կամ որո՞ւ, ի՞նչ բանի հարցումներով որոշել:]

[1] Սոյն հոլովման տակ կերթան ոտն և ձեռն բառերն եզակիի մէջ, բայց յոգնակիի մէջ ոտն Ա. հոլովման պէս, իսկ ձեռն Բ. հոլովման պէս կը հոլովին, ինչպէս.
Ոտն. ոտին. յոտանէ. — ոտք. ոտից. ոտիւք. յոտից:
Ձեռն. ձեռին. ի ձեռանէ. — ձեռք. ձեռաց. ձեռօք. ի ձեռաց:

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբառ]

1. փոխանակ զի ոչ պահեցեր ըզ- հրամանս իմ, պատառեցից զթագաւորութիւնդ ի ձեռանէ քումմէ, և տաց զդա ծառայի քում։
2. Բղխեսցեն քեզ ջուրք յաղբերէ քումմէ ։
3. Արարէք ձեզ բարեկամս ի մամոնայէ անիրաւութեան ։
4. Յօժարեցան ոմանք ի ժողովրդենէ անտի երթալ յանդիման լինել թագաւորի ։
5. Առաքեաց ծառայ զի ի պտղոյ այգւոյն տացեն նմա ։
6. Ինձ պիտոյ է ի քէն մկրտիլ և դու առ ի՞ս գաս ։
7. Ոչ օգնեսցեն գանձք՝ անօրինաց, այլ արդարութիւն փրկէ ի մահուանէ ։
8. Մի՛ տար քուն աչաց, և մի՛ նինջ արտեւանաց քոց, զի ապրեսցիս որպէս այծեամն ի հալբեց, և իբրեւ զհաւ ի ծուղակաց ։
9. Եւ մինչդեռ իջանէր ի լեռնէ անտի, պատուիրեաց նոցա զի մի ումեք պատմեսցեն զոր տեսինն բայց յորժամ որդի մարդոյ 'ի մեռելոց յարիցէ ։
10. Բարիս արա բարեպաշտին, և գտցես փոխարէն հատուցումն, և թէ ի նմանէ ոչ, այլ ի Բարձրելոյն ։

[Աշխարհաբառ]

1. Որովհետեւ իմ հրամաններս չպահեցիր, պիտի պատռեմ թագաւորութիւնդ քու ձեռքէդ, և քու ծառայիդ պիտի տամ զայդ։
2. Քեզի ջուրեր պիտի բղխին քու աղբիւրէդ ։
3. Անիրաւ ստակէն բարեկամներ ըրէք (պատրաստեցէք) ձեզի ։
4. Ժողովրդէն ոմանք ուզեցին երթալ թագաւորին դիմացը ելնել։
5. Ծառայ ղրկեց, որպէս զի այգիին պտուղէն տան անոր ։
6. Ինծի պէտք է քենէ մկրտուիլ և դու ինծի՞ կուգաս ։
7. Գանձերն անօրէններուն չեն օգներ բայց արդարութիւնը մահուանէ կը փրկէ ։
8. Քուն մի՛ տար աչքիդ, և ոչ ալ մրափ քու արտեւանունքիդ, որպէս զի այծեամի պէս հալբերէ [[illegible]] և թռչունի պէս ծուղակէ [[illegible]] ազատիս ։
9. Եւ երբոր կիջնէին լեռնէն, պատուիրեց անոնց որ մէկու մը չպատմեն ինչ որ տեսան, բայց միայն երբոր մարդուն որդին մեռելներէն յարութիւն առնէ ։
10. Բարիք ըրէ բարեպաշտին, և փոխարէն հատուցում պիտի գտնես, թէ ոչ անկէ, այլ սակայն Բարձրեալէն [պիտի գտնես ։]

ԺԱ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ				
Հոլով	Եզակի	ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ	Յոգնակի	
Ուղղ.	Զօրութիւն		— ք	(ներ)
Սեռ.	— եան	(թեան)	— եանց	(ներուն)
Տրա.	— եան	(թեան)	— եանց	(ներուն)
Հայց.	զ —	(ը)	զ — ս	(ները)
Բաց.	ի — ենէ	(թենէ)	ի — եանց	(ներէ)
Գործ.	— եամբ	(ով)	— եամբք	(ներով)

Այս հոլովման տակ կիյնան .

Թօջութիւն , — Նեղութիւն . — յոգնութիւն և ամէն ութիւն վերջաւորող բառեր, նաեւ իւն վերջաւորներէն շատը, ինչպէս. արիւն . անկիւն՝ որոցմէ մի քանիներն բացառականի մէջ ենէ վերջաւորելու տեղ անէ կը վերջաւորին, ինչպէս . կորիւն . ի կորեանէ . ձիւն . ի ձեանէ . սիւն . ի սեանէ . եւայլն ։

Հ. Իւն վերջաւորող ո՞ր բառերն առանձին հոլովում չունին։

Պ. Այն իւն վերջաւորած բառերն որոնք ութիւն վերջաւորողներու զօրութիւնն ունին, առանձին հոլովում չունին, բայց հոլովել պէտք եղած ատեն՝ ութիւն վերջաւորածները գործածել հարկ կ՚ըլլայ, զոր օրինակ. հընչիւն կամ հնչութիւն, հնչման (1) հնչմամբ . — դոչիւն կամ դոչութիւն, դոչման, դոչմամբ . միայն քըրթմնջիւն բառն կը

[1] Հոլովման մէջ հոս ութիւն վերջաւորութեան ու երկբարբառն կորսուած է . — Գրերու կորստեան կանոնն քիչ մը վերջ պիտի տեսնենք ։

հոլովէ այսպէս․ քրթմնջէան, քրթմնջեան․ եւայլն։

ԱՆՅՈԳՆԱԿԱՆՔ

Գրեցէ անյոգնականներն բոլոր ութեան վերջաւորող գոյութեանց՝ գիտութեանց և արուեստից վերաբերեալ բառերն, ինչպէս. երկրագործութեան, ոսկերչութեան, մարմնամարզութեան, աստղագիտութեան, բնաբանութեան, աշխարհագրութեան, բանաստեղծութեան, տրամաբանութեան եւայլն։

ՍԵՌԱԿԱՆ եւ ՀԱՅՑԱԿԱՆ

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ, և անոնց մէջ գտնուած սեռական և հայցական հոլով բառերն ո՛րն, ի՛նչ բանի կամ ո՛վ, ի՛նչ բանը հարցումներով որոշել։]

ՕՐԻՆԱԿՔ

[Գրաբառ]	[Աշխարհաբառ]
1. Ժանիք առիւծու են ժանիք նորա, որ սպանանեն զոգիս մարդկան.	1. Առիւծի ակռաներ են անոր ակռաներն, որ մարդոց հոգիներն կ'սպաննեն։
2. Որդեակ, ի մանկութենէ քումմէ խնդրեա զխրատ, և մինչև ցծերոյթ գտցես զիմաստութիւն։	2. Որդեակ, տղայութենէդ խրատ փնտռէ, և մինչև ծերութիւն իմաստութիւն պիտի գտնես։
3. Հատաւ գոյն երեսաց թագաւորին, և յոդք միջոյ նորա լուծանէին, և ծունկք նորա զմիմեանս բաբախէին։	3. Թագաւորին երեսին գոյնը կորսուեցաւ, և անոր մէջքի յօդուածներն կը քակուէին, եւ անոր ծունկերը մէկզմէկ կը զարնէին։
4. Օրհնութիւն հօր հաստատէ զտունս որդւոց, և անէծք մօր խլեն զհիմունս նոցա։	4. Հօր օրհնութիւնը կը հաստատէ զաւակաց տուներն, և՝ մօր անէծքը անոնց հիմերն կը խլէ։
5. Որ հայհոյէ զհայր կամ զմայր, շիջցի լոյս նորա, և բիբք աչաց նորա ~~խաւարեսցին~~ զնա։	5. Ով որ իւր հօր կամ մօր կը հայհոյէ՝ անոր լոյսն պիտի մարի, և անոր բիբերը խաւար պիտի տեսնեն։
6. Ոչ ուտեմ ես զմիս զուարակաց քոց, և ոչ զարիւն նոխազաց քոց ըմպիցեմ։	6. Չեմ ուտեր ես քու եզներուդ միսը, և քու նոխազներուդ (արուայծ) արիւնը չեմ խմեր։
7. Զաւազ ծովու և զկաթս անձրևաց և զաւուրս ժամանակաց ո՞ թուեսցէ երբէք։	7. Ծովուն աւազը և անձրեւներուն կաթիլները, և ժամանակներուն օրերը ո՞վ պիտի համրէ ընաւ։
8. Զհօտ հանդերձ հովուօք յափշտակեցին, զէշ որբոյն վարեցին, և զեզն այրւոյն գրաւեցին։	8. Հօտը հովիւներով մէկտեղ յափշտակեցին, որբին էշը քշեցին և այրիին եզը գրաւեցին։
9. Դու հաստատեցեր զօրութեամբ քով զծով, դու խորտակեցեր զգլուխ վիշապաց ի վերայ ջուրց։	9. Դուն քու զօրութիւնովդ հաստատեցիր ծովը, դուն ջախջախեցիր վիշապներուն [մեծ ձուկ] գլուխը ջուրերուն վրայ։
10. Ակն՝ որ արհամարհէ զհայր և անարգէ զծերութիւն մօր, խլեսցեն զնա ագռաւք ձորոց, և գէ՛շ գէ՛շ պատառեսցեն զնա ձագք արծուեաց։	10 Այն աչքը որ հայրը չսեպեր և կ'անպատուէ մօրը ծերութիւնը, պիտի փրցունեն զանի ձորերու ագռաւներն, և կտոր կտոր պիտի ըզկտեն զանի արծիւներու ձագերը։

ԺԲ. ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

ՀՈԼՈՎ	Եզակի	ՈՍԿՐ	Յոգնակի
Ուղղ.	Ոսկր (1)		— երք (Ներ)
Սեռ.	— եր	(է)	— երաց (Ներու)
Տրա.	— եր	(է)	— երաց (Ներու)
Հայց.	զ —	(ը)	զ — երս (Ները)
Բաց.	յ — երէ	(է)	յ — երաց (Ներէ)
Գործ.	— երբ, աւ	(ով)	— երբք, երօք (Ներով)

[1] Հոս ուղղականին ծայրը գտնուող ր բաղաձայնը, ինչպէս նաեւ այս հոլովման վրայ գացող բառերէն ոմանց ղ բաղաձայնը Թ. և Ժ. հոլովմանց բառերուն ն գրին նման բնական ը ի ձայնով կէս վանկ մը կը կազմեն. և ինչպէս այդ հոլովմանց մէջ բառերուն ծայրը գտնուող ն էն առաջ կարդացուող ը ին տեղ հոլովման ատեն — կամ է ձայնաւորներն մտան, այսպէս և այս հոլովման մէջ ր էն կամ ղ էն առաջ ե ձայնաւորն գրուած է։

Այս հոլովման տակ կերթան :

Աղբր, դեր. -- կոյր, սեր.— տայգր, գեր.— կոճղ, ճեղ.— արկղ, կեղ— ուստր, տեր.— անգղ, գեղ, — աստղ, տեղ.—

Հ. Այս հոլովման մէջ ո և է խառնուած կը մնա՞ն:

Պ. Վերոյիշեալ բառերն յոգնակին մէջ կրնան փոխանակ երաց, երօք հոլովելու, երց, երբք հոլովել. այսպէս կրնայ ըսուիլ, ոսկերաց կամ ոսկերց, ոսկերօք կամ ոսկերբք եայլն : Միայն հայր բառն յոգնակին մէջ կըլլայ, հայրերց, հայրերբք, եայլն և ոչ թէ հարերաց հարերօք :

ԱՆԵԶԱԿԱՆ

Ցուեղերք, երաց կամ երց, երօք կամ երբք :

ՈՒՂՂԱԿԱՆ եւ ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ

[Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն լաւ ուսանիլ, և անոնց մէջ գտնուած ուղղական և գործիական հոլով բառերն ո՞վ, ի՞նչ բան կամ որո՞վ, ի՞նչ բանով հարցումներով որոշել:]

[Գրաբար] ՕՐԻՆԱԿՔ [Աշխարհաբար]

[Գրաբար]

1. Որ ուտէ ղհաց ամպարշտին, լցցի բերան նորա կոպճով:
2. Աստուած, ականջօք մերովք լուաք զոր հարքն մեր պատմեցին մեզ:
3. Եւ մինչդեռ նա զայն խօսէր, ահա եկն Յուդա, և ամբոխ բազում սրովք և բրօք:
4. Խնդրեցին [նոքա] և եկն լորամարգի, և հացիւ երկնից լցոյց զնոսա (Աստուած):

[Աշխարհաբար]

1. Ով որ ամպարշտին հացը կուտէ, անոր բերանը կոպիճով [պզտիկ քար] պիտի լենայ:
2. Աստուած, մեր ականջներովն լսեցինք ինչ որ մեր հայրերը պատմեցին մեզի:
3. Եւ երբ նա այն բանը կը խօսէր, ահա եկաւ Յուդա, և մեծ բազմութիւն մը՝ սուրերով և բիրերով:
4. Ուզեցին [անոնք] և լորամարգին եկաւ, և երկնից հացով զանոնք լեցուց [Աստուած]:

[Գրաբար]

5. Ակն ագահի ոչ յագի մասամբ, և անօրէնութիւն չար գոսացուցանէ զանձն:
6. Կինն իմ մանէր և գործէր ձեռօք իւրովք, և տայր տերանցն:
7. Իւղով և խնկով և գինւով զուարճանայ սիրտ, և բեկանի 'ի տրտմութենէ անձն:
8. Իբրեւ հովիւ մի հովուեսցէ ըզխաշինս իւր, և բազկաւ իւրով ժողովեսցէ զգառինս, և ի ծոց իւր կրեսցէ զնոսա:
9. Որոգայթիւ ըմբռնեսցին որք ուրախ լինին ընդ անկանել բարեպաշտից, և հեծութիւն ծախեսցէ զնոսա:
10. Շրթամբք իւրովք կալեալ լիցի մեղաւորն, և հայհոյիչն և ամբարտաւանն գայթակղեսցի նոքիմբք:

[Աշխարհաբար]

5. Ագահին աչքը մասով մը չկշտանար, և չար անօրէնութիւնն անձը կը չորցնէ:
6. Կինս կը մանէր և իւր ձեռքերովն կը գործէր, և տէրերուն կուտար:
7. Իւղով և խունկով և գինիով կ'ուրախանայ սիրտը, բայց տրտմութենէն մարդս կը կոտրի:
8. Հովիւի մը պէս պիտի հովուէ իւր խաշները, և իւր բազուկովը պիտի ժողվէ գառները, և իւր ծոցին մէջ պիտի կրէ զանոնք:
9. Որոգայթով պիտի բռնուին անոնք որ կ'ուրախանան բարեպաշտներու ընկնելուն վրայ. և ողբը պիտի մաշէ զանոնք:
10. Իւր շրթունքներովը պիտի բռնուի մեղաւորն, և հայհոյողն ու ամբարտաւանը անոնցմով պիտի գայթակղի:

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՄԱՆ ԱՏԵՆ
ԳԻՐԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ
ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Տասներկու կանոնաւոր հոլովմանց տակ դասող ամէն անուն իւր պարզ ձևն կը պահէ՞ հոլովման ատեն:

Պ. Տասներկու կանոնաւոր հոլովմանց տակ դասող այն անուններն՝ որոնք շատ անգամ իրենց վերջին վանկին և երբեմն առաջին վանկին մէջ ձայնաւոր գիրեր ունին, այդ գիրերը կը փոխուին կամ կը կորսուին, և ասոնք են.

Է որ հոլովման ատեն Ի ի կամ Ե ի կը փոխուի·
Ի և ՈՒ որ հոլովման ատեն բնական կամ գրելի ըի կը փոխուի ։
ԻՒ որ հոլովման ատեն ՈՒի և մերթ ԸՒ ի կը փոխուի.
ԵԱ կամ ԵԱՅ որ հոլովման ատեն Ե ի կամ Է ի կը փոխուի.
ՈՅ որ հոլովման ատեն ՈՒ ի կը փոխուի·
Ե որ հոլովման ատեն Ի ի և չգրուած ըի կը փոխուի·
ԻՒ որ հոլովման ատեն Ե ի կը փոխուի·
Է որ հոլովման ատեն քիչ անգամ կը կորսուի·

Է ն Ի ի կամ Ե ի փոխելով հոլովել հետեւեալ բառերն:

Աղէտ, աղիտի կամ աղետի.– անէծք, անիծից,– խէթ, խիթի կամ խեթի.– հանդէս, հանդեսի.– չէն, չենի. (Ա.[1]).– էգ, իգի.– Երուսաղէմ, Երուսաղիմի կամ Երուսաղեմի.– օրէնք, օրինաց,– վէմ, վիմի,– պարտէզ, պարտիզի.–(Բ.).– զէն, զինու,– քէն, քինու (Գ.).– էջ, իջոյ.– սէր, սիրոյ.–(Դ.)– Գուրգէն, Գուրգինայ,– Յովսէփ, Յովսեփայ.–(Ե.) Նէր, Ներեայ (Զ.) Երէց, երիցու, ցամբ, երիցունք, ցանց.–(Է).– Եղէգն, եղեգան,– Թէկն, Թեկան (Թ.)

Ի եւ ՈՒ փոխուելով երբեմն բնական եւ երբեմն գրելի ըի եւ երբեմն բոլորովին կորսուելով :

Իղձ, ըղձի.– Ինչ, ընչի. Ինչք, ընչից.– խեղճ,

[1] Հետզհետէ դրուած հոլովելի բառից առջեւ նշանակուած Ա. Բ. Գ. եայլն գրերն ցոյց կուտան թէ ո՛ր հոլովման տակ պիտի հոլովուին այդ բառեր ։

խղճի.– սիրտ, սրտի.– օգուտ, օգտի.– բրուտ, բրտի (Ա.).– մահիճ, մահճի.– դահիճ, դահճի.– բժիշկ, բժշկի.– ունչք, ընչաց.– աղմուկ աղմկի.– բազում, բազմի.– Գութք (ազգի անուն), Գթաց.–(Բ.) ինծ. ընծու.– ցուլ, ցլու. (Գ.) հին, հնոյ, հնում.– ունդ, ընդոյ.– մարմին, մարմնոյ,– խորհուրդ, խորհրդոյ.– անասուն, անասնոյ,– Սանդուխտ, Սանդխտոյ,– Շապուհ, Շապհոյ.– կուռք, կռոց,– կոչունք, կոչնոց։ (Դ.) Դաւիթ, Դաւթայ,– Անահիտ, Անահտայ.– Յուդիթ Յուդթայ.–(Ե.) Դուռն, դրան, դրունք.– Նուռն, նռան.– ուսումն, ուսման, ուսմունք.– պաշտումն, պաշտման.– քիրտն, քրտան, քրտունք.– սկիզբն, սկզբան, սկզբունք.– աղջիկ, աղջկան, աղջկունք.– մանուկ, մանկան,– խլուրդ, խլրդան, խլրդունք.– գարուն, գարնան.– աշուն, աշնան.– մարդիկ, մարդկան.– տուն, տան.– փոքրիկ, փոքրկան (Թ.) տեսիլ, տեսլեան.– հանգիստ, հանգստեան.– փախուստ փախստեան.– գալուստ, գալստեան. ժողովուրդ, ժողովրդոյ կամ ժողովրդեան.– խորհուրդ, խորհրդոյ կամ խորհրդեան.– ծնունդ, ծննդեան, ծնունդք, ծննդոց.–(ԺԱ.)

ԻՒ ը ՈՒ ի կամ ԸՒ ի փոխելով հոլովել հետեւեալ բառերն·

Ազնիւ, ազնուի կամ ազնըւի,– հովիւ, հովուի (Բ.) Թիւ, թուոյ կամ թըւոյ.– անիւ, անուոյ.– պատիւ.– պատուոյ. (Դ.) ։

ԵԱ կամ ԵԱՅ փոխելով Ե ի կամ Է ի

Մատեան, մատենի.– կայեան, կայենի.– յաւիտ-

եան, յաւիտենի (1) — հրեայ, հրէի — աշտեայ, աշտէի — դուզնաքեայ, դուզնաքէի (Ա.) որդեակ, որդեկի — սենեակ, սենեկի — կեանք, կենաց, (Բ.) ցորեան, ցորենոյ — որեար, որերոյ — սեամք, սեմոց — անդեայ, անդէոյ, — մեռեալ, մեռելոյ — գնացեալ, գնացելոյ (2) (Գ.) Ոսկեակ, Ոսկեկայ (յատուկ անուն) — Եկեղեաց, Եկեղեցայ, (Ե.) — կորեակ, կորեկան, — եղեամն եղեման (Թ.) — լեառն, լերին, ի լեռնէ, լերինք, լերանց եւն. (Ժ).

ՈՅ փոխելով ՈՒ ի

Ողջոյն, ողջունի — կոյս, կուսի — համբոյր, համբուրի (Ա.) մակոյկ, մակուկի — վարդոյր, վարդուրի, — կոյր, կուրի (Բ.) — դոյն, դունոյ — լոյս, լուսոյ (Դ.) — Անոյշ (կնոջ անուն), Անուշայ (Ե.) — պոյտն, պուտան (Թ.)

Ե ե երբեմն Ի ի եւ երբեմն չգրուած ը ի փոխելով

Դեւ, դիւի (Բ.) Թեկն. Թիկան — Թիթեղն, Թիթղան — ասեղն, ասղան — լխեռն, լխռան (Թ)

ԻՒ ը երբեմն եւս կը փոխուի Ե ի

Աղբիւր, աղբեր — ալիւր, ալեր — եղջիւր, եղջեր. (ԺԲ.)

Է է երբեմն կը կորսուի

Գոմէշ, գոմէշոյ, երբեմն՝ գոմշոյ:

---

[1] Սոյն բառին եւ նաեւ եան վերջաւորած մականուն եղող բառերու յոգնակին կ'ըլլայ նաեւ եանք, եանց, եամբք, եւայլն, ինչպէս Մամիկոնեանք, Մամիկոնեանց, Մամիկոնեամբք:

[2] Այսպէս կը հոլովին բայերու բոլոր անցեալ դերբայներն, որք եալ կը վերջաւորին:

ՅՈԳՆԱԿԱՆԱՑՈՒՑԻՉ ՄԱՍՆԻԿՆԵՐ

Հ. Տասներկու կանոնաւոր հոլովմանց յոգնակին միշտ միեւնո՞յն ձեւովն կ'ըլլայ:

Պ. Կանոնաւոր հոլովմամբ անուններ կան որ երբեմն յոգնակի Ք ին տեղ այլ եւ այլ յոգնաձայն կամ եզաձայն մասնիկներով յոգնակի կը շինուին, ձայնաւորի փոփոխման օրէնքն եւ կանոնաւոր հոլովմանց ձեւն պահելով:

(Յոգնաձայն վերջիւք)

Այք, եայք, — Աղախին, աղախնայք կամ աղախնեայք, աղախնայց կամ աղախնեայց — գարբին, գարբնայք — Կիկլոպ, Կիկլոպայք եւն.

Անք. — Նու, նուանք — նուէր, նուիրանք — յանց, յանցանք — մեղ, մեղանք:

Իք. — Դրուատ, դրուատիք — պարտ, պարտիք — տոկոս, տոկոսիք — կարծ, կարծիք:

Ոյք. — Բաշխ, բաշխոյք — գահ, գահոյք եւն.

Ունք. — Նուագ, նուագուանք — ճրագ, ճրագունք — սան, սանունք — ցից, ցցունք — սարկաւագ, սարկաւագունք:

(Եզաձայն վերջիւք)

Ան. — Խուժ, խուժան — ձի, ձիան — էշ, իշան.

Անի. — Աթոռ, աթոռանի — երէց, երիցանի — հանդերձ, հանդերձանի — Նամակ, Նամականի:

Եան. — Բերդ, բերդեան — գիրք, գրեան — Թուղթ, Թղթեան — խոզ, խոզեան:

Եար․ – Էշ, իշեար․ – վարժ, վարժեար․ – վանք, վանեար։

Իկ․ – Մարդ, մարդիկ։

Կան․ – Ջօր, ջօրական․ – բազմական (նստողներ)

Նեար․ – Բարձիկ, բարձիկնեար, – Նաւիկ, նաւիկնեար։

Որայ․ – Արտ, արտորայ, դաշտ, դաշտորայ․ – կաղ, կաղորայ։

Տի, ոտի․ – Ծակ, ծակոտի․ – մանուկ, մանկոտի․ – ոսկր, ոսկրոտի․ – մեռեալ, մեռելոտի։

ՃԱՐՏՈՒՂԻ ՀՈԼՈՎՈՒՄՈՒՆՔ

(Հետեւեալ անուններն զատ կարգաւ կը դնեմք, մինչև ցարդ տեսնուած տասներկու կանոնաւոր հոլովումներէ տարբեր՝ յատուկ հոլովում ունին իրենց համար, վասն որոյ և կը կոչուին ճարտուղի այսինքն՝ խոտորնակ հոլովումներ։)

Ա․ ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ԱՅՐ)

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո․ Այր (էրիկ մարդ)	Արք (էրիկ մարդեր)
Ս․ առն (էրիկ մարդու)	արանց (էրիկ մարդերու)
Տ․ առն (էրիկ մարդու)	արանց (էրիկ մարդերու)
Հ․ զայր (էրիկ մարդը)	զարս (էրիկ մարդերը)
Բ․ յառնէ (էրիկ մարդէ)	յարանց (էրիկ մարդերէ)
Գ․ արամբ (էրիկ մարդով)	արամբք (էրիկ մարդերով)

Բ․ ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ՀԱՅՐ)

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո․ Հայր	հարք (հայրեր)
Ս․ հօր	հարց (հայրերու)
Տ․ հօր	հարց
Հ․ զհայր	զհարս (հայրերը)
Բ․ ի հօրէ	ի հարց (հայրերէ)
Գ․ հարբ (հօրմով)	հարբք

Տէր բառն այս բառին մօտ կը հոլովի այսպէս․ Տէր, տեառն, ի տեառնէ, տերամբ․ – Տեարք, տերանց, տերամբք․

Իսկ հայր ի պէս կը հոլովին, մայր, եղբայր եւայլն։

Գ․ ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ՔՈՅՐ)

[Եզակի]	[Յոգնակի]	
Ո․ Քոյր (*)	քորք	(քոյրեր)
Ս․ քեռ (քրոջ)	քերց	(քոյրերու)
Տ․ քեռ (քրոջ)	քերց	(քոյրերու)
Հ․ զքոյր	զքորս	(քոյրերը)
Բ․ ի քեռէ (քրոջմէ)	ի քերց	(քոյրերէ)
Գ․ քերբ (քրոջմով)	քերբք	(քոյրերով)

Դ․ ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ԿԻՆ)

[Եզակի]	[Յոգնակի]	
Ո․ Կին	կանայք	(կիներ)
Ս․ կնոջ	կանանց	(կիներու)
Տ․ կնոջ	կանանց	(կիներու)
Հ․ զկին	զկանայս	(կիները)
Բ․ ի կնոջէ	ի կանանց	(կիներէ)
Գ․ կանամբ (կնոջմով)	կանամբք	(կիներով)

[1] Քոյր և կին բառերուն վրայ կը հոլովին հօրաքոյր, մօրաքոյր, տանտիկին եւայլն։

Ե· ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ԳԻՒՂ)

[Եզակի]		[Յոգնակի]
Ո· Գիւղ		գիւղք
Ս· գեղջ	(գիւղի)	գիւղից
Տ· գեղջ	(գիւղի)	գիւղից
Հ· զգիւղ		զգիւղս
Բ· 'ի գեղջէ	(գիւղէ)	ի գիւղից
Գ· գիւղիւ	(գիւղով)	գիւղիւք

Զ· ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ՕՐ)

[Եզակի]		[Յոգնակի]	
Ո· Օր		աւուրք	(օրեր)
Ս· աւուր	(օրուան)	աւուրց	(օրերու)
Տ· աւուր	(օրուան)	աւուրց	(օրերու)
Հ· զօր		զաւուրս	(օրերը)
Բ· յօրէ		յաւուրց	(օրերէ)
Գ· աւուրբ	(օրով)	աւուրբք	(օրերով)

Է· ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ՏԻՒ)

[Եզակի]		[Յոգնակի]
Ո· Տիւ	(ցերեկ)	Տիւք
Ս· տուընջեան	(ցերեկուան)	տուընջեանց
Տ· տուընջեան	(ցերեկուան)	տուընջեանց
Հ· զտիւ	(ցերեկը)	զտիւս
Բ· ի տուընջենէ	(ցերեկուընէ)	ի տուընջեանց
Գ· տուընջեամբ	(ցերեկով)	տուընջեամբք

Ը· ՀՈԼՈՎՈՒՄ (ԱՐԵՒԵԼԵԱՅ) (1)

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո· Արեւելեայ	արեւելեայք
Ս· արեւելւոյ	արեւելեայց
Տ· արեւելւոյ	արեւելեայց
Հ· զարեւելեայ	զարեւելեայս
Բ· յարեւելւոյ	յարեւելեայց
Գ· արեւելեաւ	արեւելեօք

(1) Այս հոլովման տակ կ'երթան եայ վերջաւորած տեղւոյ և բնակչաց անուններն, ինչպէս Հայաստանեայ, ծովեզերեայ, Վանեայ, ստորերկրեայ, միջերկրեայ եայլն ։

ԶԱՐՏՈՒՂԻ ՀՈԼՈՎՄԱՆՑ ՎՐԱՅ

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1· Արք, սիրեցէք զկանայս ձեր, և մի դառնացուցանէք զնոսա ։
2· Զի այր է գլուխ կնոջ, որպէս և Քրիստոս գլուխ է Եկեղեցւոյ ։
3· Ապրեցո՛ զիս, Տէր, ի մարդոյ չարէ, յառնէ անիրաւէ փրկեա՛ զիս ։
4· Կանայք իւրեանց արանց հնազանդ լիցին իբրև Տեառն ·
5· Չէ յարուցեալ ի ծնունդս կանանց մեծ քան զՅովհաննէս Մկրտիչ։
6· Իւրաքանչիւր ի հօրէ և ի մօրէ երկնչիցիք ։
7· Լուր, որդեակ, հօրն՝ որ ծնաւ զքեզ, և մի արհամարհեր զծերութիւն մօր քո ։
8· Զայր մեղաւոր չարիք իւր որսասցեն ի կորուստ ։
9· Ամենայն դպիր աշակերտեալ արքայութեան երկնից, նման է առն տանուտեառն որ հանէ ի գանձէ իւրմէ զնոր և զհին ։
10· Որ ոք եթող զտուն կամ զեղբարս՝ կամ զքորս և կամ զհայր · · · հարիւրապատիկ առցէ, և զկեանսն յաւիտենականս ժառանգեսցէ ։
11· Հարք, զորդիս ձեր սնուցանիջիք խրատու և ուսմամբ Տեառն ։
12. Վաղիւն վասն իւր հոգասցի, շատ է աւուրն չար իւր ։

13· Յաջողութեամբ եկեսցէ՝ և արասցէ զոր ոչ արարին հարք նորա, և ոչ հարք հարց նորա,

14· Եւ էր ոմն հիւանդ Ղազարոս ի Բեթանիայ, ի գեղջէ Մարեմայ և Մարթայի քեռ նորա։

15· Աւուրք Նորա որպէս հովանի անցցեն։

16· Յիշեցի զաւուրսն զառաջինս, և խորհեցայ յամենայն գործս քո։

17· Սիրեսցես զեղբայրս քո, և մի՛ դարձուցանիցես ըզսիրտ քո յեղբարց քոց։

18· Թող զանիրաւութիւն եղբօր քում, և յայնժամ յաղաչել քո մեղք քո լուծցին։

19· Որ երկնչի ի Տեառնէ՝ բարի եղիցի առ յապա (վերջը), և յաւուր վախճանին իւրոյ օրհնեսցի։

20· Փրկեցից և փառաւոր արարից զնա, երկայն աւուրբք լցուցից և ցուցից նմա զփրկութիւն իմ։

21· Զնուազութիւն աւուրց իմոց ասա ինձ։

22· Ընդ ակամբ հայէր (ծածուկ աչօք կը նայէր) Սաւուղ յօրէ յայնմանէ և առ յապա, և թշնամութեամբ եղև ընդ Դաւթի զամենայն աւուրս նորա։

23· Ետես Քամ, և ել պատմեաց երկուց եղբարց իւրոց զամենայն։

24· Որդեակ, զգործս քո հեզութեամբ վարեսջիր, և մարդկանց ընտրելոց սիրեսցիս։

25· Արձակեաց զնա հանդերձ կանամբք նորին և ամենայն գերութեամբ (գերիներով) և գանձիւք։

26· Ծառայք, հնազանդ լերուք տերանց ձերոց մարմնաւորաց, ահիւ և դողութեամբ և միամտութեամբ սրտից ձերոց։

27· Յետ երեւելոյ լուսոյն՝ եկն նախ անուն տուընջեանն, և ապա յետոյ և խաւարն գիշեր կոչեցաւ։

28, Յայսմ աւուր կենացս միայն լիցի աշխատել տուընջեամբ։

29· Ընդէ՞ր ելից սատանայ զսիրտ քո՝ ստել քեզ Հոգւոյն Սրբոյ, և խորել ի գնոց գեղջն։

30· Ասա դու ինձ թէ ա՞յնչափ գնոյ գեօղն (զգիւղն) վաճառեցէք։

31· Սոքա ամենեքեան էին հանապազորդեալ միաբան յաղօթս հանդերձ կանամբք և Մարեմաւ մօրն Յիսուսի և եղբարբք նորա։

32· Դու որ Հրեայդ ես՝ զիա՞րդ յինէն ըմպել խնդրես ի կնոջէ Սամարացւոյ։

33· Եւ մեկնեցաւ անձն իմ ի նմանէ, որպէս և մեկնեցաւ անձն իմ ի քեւե նորա։

34· Վստահ եմք ի ձեզ Տերամբ, թէ զոր պատուիրեցաքն ձեզ՝ և առնէք։

35· Արդ դուստր մօրն դու ես, որ մերժեաց զայր իւր և զորդիս իւր, և քոյր քերցն քոց որք մերժեցին զարս իւրեանց և զորդիս իւրեանց։

36· Զի որ միանգամ տեարք էին գեօղից կամ ապարանից՝ վաճառէին, և բերէին զգինս վաճառելոցն՝ դնէին առ ոտս Առաքելոցն։

37· Եւ եղեւ բնակութիւն նոցա ի Մասեայ մինչև ի գալ ի Սոփփերա՝ լեառն արեւելեայց։

38· Արդարացուցեր զքորս քո յամենայն անօրէնութիւնս քո զոր արարեր։

39. Բայց ես զարթուցից զհիւսիսայինն և զհարաւայինն :
40. Եղբայր յեղբօրէ օգնեալ՝ իբրև զքաղաք ամուր:
41. Եւ եթէ զիմեսցես յերկիրն Բաղդէացւոց, սակայն և այն աւերեալ է յաւուրեւ տանիւտյց :

ՀՈՄԱՆՈՒՆ ԲԱՌԵՐ

Համանուն կամ նոյն կերպով գրուող բայց տարբեր նշանակութիւն ունեցող բառեր կան՝ որք հոլովմամբ ևս կը տարբերին, և սոքա են :

Այր, այրի այրիւ (Ա. Հոլովում) (մաղարա)
Այր, առն, արամբ (Զարտուղի Հոլովում) էրիկ մարդ
Գայլ, գայլի, գայլիւ (Ա. Հոլովում) բռնէ տանջանաց գործի
Գայլ, գայլոյ, գայլով (Դ. Հոլովում) քայլ քաղանը
Գեղ, գեղոյ, գեղով (Դ. Հոլովում) գեղեցկութեան
Գեղ, գեղջ, գիւղիւ (Զարտուղի Հոլ.) գեղ կամ գիւղ
Դի, դիոյ, դիով (Դ. Հոլովում) դիակ (լէշ)
Դիք, դից, դիօք, ի դից (աներզական) աստուած
Կոյս, կուսի, կուսից (Ա. Հոլովում) կոյս (աղջիկ)
Կոյս, կուսի, կուսաց (Բ. Հոլովում) կոյտ
Մայր, մայրի, մայրիւ (Ա. Հոլովում) (չամ աղաճը)
Մայր, մօր, մարբ (Զարտուղի Հոլովում) մայր
Որթ, որթոյ, որթով (Դ. Հոլովում) (ասմա)
Որթ, որթու, որթու (Գ. Հոլովում) հորթ (դանա)
Սան, սանի, սանիւ (Ա. Հոլովում) կաթսայ
Սան, սանու, սանուց (Գ. Հոլովում) մանուկ ձեռնասուն
Փող, փողոյ, փողով (Դ. Հոլովում) (պօրու)
Փող, փողի, փողիւ (Ա. Հոլովում) (պօղազ)
Օդ, օդոյ, օդով (Դ. Հոլովում) օդ
Օդ, օդի, օդիւ (Ա. Հոլովում) ոտքի աման

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱԾԱԿԱՆ

Հ. Ո՞ր բառերն ածական են.

Պ. Ածական կըսուին այն բառերն որ անունի մը կամ գոյականի մը որպիսութիւնը, այսինքն ի՞նչպիսի ըլլալը, կամ քանակութիւնը, այսինքն քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն. օրինակի համար, եթէ ըսեմ, բարի մարդ, մարդուն ինչպիսի ըլլալն բարի բառովս կը հասկնամ, ուստի բարի ածական է մարդուն: Եւ եթէ ըսեմ, երեք գրիչ, գրիչներուն քանի՛ հատ ըլլալն երեք բառովս կը հասկնամ. ուստի երեք ածական է գրիչներուն:

Հ. Ածականը ի՞նչպէս որոշելու է գոյականէն.

Պ. Ածականը գոյականէն որոշելու դիւրին միջոցն է բառին առջեւ բան բառը դնել. եթէ բանը յարմարի բառին քով՝ այն բառը ածական է, եթէ չյարմարի՝ գոյական է. օրինակի համար, եթէ մեծ, կարմիր, չորս բառերուն քով բան բառն դնեմ կրնայ յարմարիլ, վասն զի կրնամ ըսել, մեծ բան, կարմիր բան. չորս բան. հետեւաբար այդ բառերն ածական են. իսկ եթէ Աստուած մարդ, տուն բառերուն քով բան բառն դնեմ, չյարմարիր, վասն զի չեմ կրնար ըսել Աստուած բան, մարդ բան, տուն բան ուստի և այս բառերն գոյական են :

[Հետևեալ բառերուն մէջէն աշակերտն պարտի որոշել ածականն ու գոյականը վերոյիշեալ եղանակաւ, գոյականին քով ածական մը, կամ ածականին քով գոյական մը յարմարցնելով։]

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Մեղան · մահ · սև · տգեղ · ագահ · գիրք · բազմոց · սիրելի · բարձր · երկինք · տրտում · տխմ · շուն · հաց · կատաղի · հիւանդ · վախ · աղքատ · փուշ · կարծր · հարուստ · բոց · քար · կանաչ · ծարաւ · ոյժ · ճերմակ · երկրորդ · ջուր · կապոյտ · ցուլ · ծառ · տասըն · շուք · լուռ · գլուխ · մարմին · ձայն · երկու · սոսկալի · լուսաւոր · սէր · դագաղ · հարսանիք · միտք · սիրտ · անգութ · աղմուկ · հարուած · վարդ · գինի · բարի · փոշի · խաւար · հովիւ · մանր · վարագոյր · մեղր · ձախ · զարդ · առաւօտ · գիշեր · ևայլն ։

Հ. Ածական բառերն ալ գոյականաց պէ՞ս կը հոլովին ·

Պ. Այո՛, վասն զի ածական ըսած բառերնիս շատ տեղ քովը գոյական չունեցած ատեն՝ գոյականի պաշտօն կը վարէ, զոր օրինակ ծեր աղքատներն եկան ըսելու տեղ, կրնամ ծերերն եկան ըսել, այն ատեն ծեր ածականն գոյականի պաշտօն ունի · ուրեմն ածական բառ մը կրնայ հոլովիլ թէ՛ առանձինն և թէ՛ գոյականի հետ եղած ատեն ։

Հ. Ածական և գոյական մէկտեղ հոլովելու ատեն ածականն ո՞ւր կը դրուի ·

Պ. Ածականները սովորաբար գոյականէն ետքը կը դրուին և մէկտեղ կը հոլովին, զոր օրինակ՝ ԱՅՐ ԻՄԱՍՏՈՒՆ

(ԳՈՅԱԿԱՆԸ ԱԾԱԿԱՆԷՆ ԱՌԱՋ)

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Այր իմաստուն (խելացի մարդ)	Արք իմաստունք
Ս. առն իմաստնոյ	արանց իմաստնոց
Տ. առն իմաստնոյ	արանց իմաստնոց
Հ. զայր իմաստուն	զարս իմաստունս
Բ. յառնէ իմաստնոյ	յարանց իմաստնոց
Գ. արամբ իմաստնով	արամբք իմաստնովք

Հ. Չկրնա՞ր երբեմն ածականը գոյականէն առաջ դրուիլ ։

Պ. Հարկ կ'ըլլայ շատ անգամ ածականը գոյականէն առաջ դնել, բայց այն ատեն ածականն անփոփոխ կը մնայ հոլովման ժամանակ · զոր օրինակ, ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԲԱՐԵԿԱՄ

(ԱԾԱԿԱՆԸ ԳՈՅԱԿԱՆԷՆ ԱՌԱՋ)

Եզակի	Յոգնակի
Ո. հաւատարիմ բարեկամ	հաւատարիմ բարեկամք
Ս. հաւատարիմ բարեկամի	հաւատարիմ բարեկամաց
Տ. հաւատարիմ բարեկամի	հաւատարիմ բարեկամաց
Հ. զհաւատարիմ բարեկամ	զհաւատարիմ բարեկամս
Բ. ի հաւատարիմ բարեկամէ	ի հաւատարիմ բարեկամաց
Գ. հաւատարիմ բարեկամաւ	հաւատարիմ բարեկամօք

Հ. Միավանկ ածականներուն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ ։

Պ. Միավանկ ածականներն գոյականէն թէ առաջ և թէ՛ ետքը դրուելով, անոր հետ մէկտեղ կը հոլովին · զոր օրինակ, մեծ տուն, մեծի տան, մեծաւ տամբ · նոր օրէնք · նորոց օրինաց, քաջ այր, քաջի առն, քաջաց արանց · Սուրբ քաղաք, սրբոյ քաղաքի ևայլն ։

[Հետևեալ օրինակներն աշխարհաբարի թարգմանելով գտնուած ածականն և գոյականն՝ որ հոլովուած են իրարու հետ՝ աշակերտն պարտի ամբողջովին հոլովել:]

(ԱԾԱԿԱՆ ԸՆԴ ԳՈՅԱԿԱՆԻ)

1. Ուր հեռ և նախանձ, անդ է անկարգութիւն և ամենայն իրք չարք:

2. Հովուեսցես զնոսա գաւազանաւ երկաթեաւ, և որպէս զանօթ բրուտի փշրեսցես զնոսա:

3. Հօր ամբարշտի մեղադիր լինին որդիք, զի վասն նորա նախատեսցին:

4. Զգեցեալ էր (թագաւորն) զպատմուճանն՝ որ էր ընդելուզեալ (բանուած) ոսկւով և մարգարտով և ակամբք պատուականօք:

5. Եւ ել Համան յերեսաց արքայի ուրախութեամբ մեծաւ և զուարթութեամբ:

6. Անց ընդ Եփրատ գետ, և շրջեցաւ նա ընդ Միջագետս, և եհաս վանեաց զամենայն քաղաքս բարձունս:

7. Մի՛ լինիր ընկեր առն բարկացողի, և ընդ բարեկամի ցասուցողի մի բնակիր, գուցէ ուսանիցիս զճանապարհս նորա:

8. Սկիզբն ճանապարհի բարւոյ՝ գործել զարդարութիւն:

9. Մարդոյ լեզուանւոյ մի՛ յաջողեսցի ի վերայ երկրի, այր մեղաւոր չարիք իւր որսասցեն ի կորուստ:

10. Յիշատակ յաւիտենից եղիցի արդարն, ի համբաւոյ չարէ նա մի՛ երկիցէ:

11. Կե՛ր ուրախութեամբ զհաց քո, և արբ սրտիւ զուարճացելով զգինի քո, զի հաճեցաւ Աստուած ընդ գործս քո:

12. Ծառայ իմաստուն տիրեսցէ տերանց անմտաց, և ընդ եղբարս բաժանեսցի մասն:

13. Զի յագեցոյց զանձինս քաղցեալս, և զանձինս նօթեալս լի արար բարութեամբ:

14. Լեզուք թոթովք արագ արագ ուսցին խօսել զխաղաղութիւն:

15. Նա բնակեսցէ ի բարձր այրի վէմ հաստատնոյ, հաց տացի նմա, և ջուր նորա հաւատարիմ:

16. Շրթունք սիրեսցեն զպատասխանիս բանից բարեաց:

17. Բարւոք սնուցանէ այր արդար, և ի վերայ արդարոյ իմաստնոյ ուրախ լինի սիրտ նորա:

18. Եւ նա իմաստուն էր, և ածէր ի վերայ նոցա չարիս, և բան նորա ոչ անարգեսցի, և յարիցէ ի վերայ տանց մարդոյ չարոյ:

19. Դարձարուք որք խորհիք խորհուրդս խորինս և զանօրէնս:

20. Սրտի բերկրելոյ երեսք ծաղկին, և ոգի՝ որ ի տրտմութեան է՝ թաղծեալ շրջի:

ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՔ

Հ. Թուական ածականներն որո՞նք են.

Պ. Թուական ածական կըսուին այն բառերն՝ որ քանակութիւն կամ թիւ կը ցուցնեն, և երեք տեսակ են. բացարձակ, դասական և անջատական:

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԹՈՒԱԿԱՆՔ

Հ. Բացարձակ թուական ածականներն ո՞յք են:

Գ. Բացարձականներն որք գոյականին թիւն կամ քանի՝ հաւաքն կը ցուցնեն, հետևեալներն են.

ՄԻ, միոյ կամ միոջ, միում, ի միոջէ, միով.
ԵՐԿՈՒ, երկուց, յերկուց, զերկուս, երկուք.
ԵՐԵՔ, երից, զերիս, յերից, երիւք.
ՉՈՐՔ, չորից, զչորս, ի չորից, չորիւք.
ՀԻՆԳ, հնգի, հնգից, հնգաւ կամ հնգիւ. հնգօք, ի հնգէ, ի հնգից.
ՎԵՑ, վեցի, վեցիւ, վեցից, վեցիւք, ի վեցից.
ԵՕԹՆ եօթան, ամբ, յեօթանէ, եօթանք, անց, ամբք.
ՈՒԹ, ութի, ութիւ, ութից, ութիւք.
ԻՆՆ, ըննի, ըննիւ, յըննէ, ինունք, ըննից, ըննիւք.
ՏԱՍՆ. տասին, տասամբ, ի տասանէ, տասինք, տասանց.
ՄԵՏԱՍԱՆ, մետասանի, իւ, ից, իւք։ (Այսպէս կը հոլովին Երկոտասան, Երեքտասան, Չորեքտասան, Հնգետասան, Վեշտասան (Տասնըվեց)։
ԵՕԹՆԵՒՏԱՍՆ, եօթնևտասին, ամբ. եօթնևտասանք, անց, ամբք։
(Այսպէս կը հոլովին Ութևտասան և Իննևտասան)։
ՔՍԱՆ, քսանի, իւ,ից, իւք. (Այսպէս կը հոլովին Երեսուն, Քառասուն, Յիսուն, Վաթսուն, Եօթանասուն, Ութսուն, Իննսուն, իրենց վերջի վանկին ու երկբարբառն հոլովման ատեն կորուսանելով)։

ՀԱՐԻՒՐ, հարիւրոյ, րով, րոց, րովք. (Այսպէս կը հոլովին Երկերիւր (երկու հարիւր) Երեքհարիւր, Չորեքհարիւր, Հինգհարիւր, Վեցհարիւր, Եօթնհարիւր, Ութհարիւր, Իննհարիւր)։
ՀԱԶԱՐ, հազարի, հազարաւ, րաց, րօք.
ԲԻՒՐ, բիւրու, բիւրու, ի բիւրէ, բիւրք, բիւրոց, ուք։

Հ. Թուական ածականներն ո՞ւր կը դրուին և ի՞նչ համաձայնութեամբ կը հոլովին։

Պ. Թուական ածականներն սովորաբար գոյականէն ետքը դրուելով մէկտեղ կը հոլովին, բայց կրնան գոյականէն առաջ ալ դրուիլ. զոր օրինակ.

[Եզակի]	[Յոգնակի]	[Յոգնակի]
Ո. Այր մի (1)	Արք երկու	Արք քսան
Ս. առն միոջ	արանց երկուց	արանց քսանից
Տ. առն միում	արանց երկուց	արանց քսանից
Հ. զայր մի	զարս երկուս	զարս քսան
Բ. յառնէ միոջէ	յարանց երկուց	յարանց քսանից
Գ. արամբ միով	արամբք երկուք	արամբք քսանիւք

Հ. Թուականներն եթէ գոյականէն առաջ դրուին, անոր հետ մէկտեղ կը հոլովի՞ն թէ ոչ։

Պ. Մէկ, երկու, երեք, չորս թուականներն՝ գոյականէն առաջ ալ դրուելով միշտ անոր հետ մէկտեղ կը հոլովին, զոր օրինակ. Միոյ առն, չորս ձեռամբ, երից որդւոց

[1] Մի թուականն եզակի գոյական կուզէ, միւսներն ընդհանրապէս յոգնակի կուզեն։ Պէտք է գիտնալ սակայն որ չորքէն վերջն եկող ամէն թըւականներուն գոյականներն երբեմն եզակի կրնան գրուիլ, բայց այն ատեն թուականը գոյականէն առաջ կը գրուի, և անփոփոխ կը մնայ։

Երեք արամբք, որոց զինուորաց ևայլն: Զորքէն եաւքն եկող բոլոր բացարձակ թուականք, եթէ գոյականէն առաջ են՝ կրնան անոր հետ մէկտեղ հոլովիլ կամ ոչ, ուստի կրնայ ըսուիլ. եօթն սարկաւագաց կամ եօթանց սարկաւագաց. ինն ամօք կամ իննեւք ամօք. երկոտասան առաքելոց կամ երկոտասանից առաքելոց:

[Աշակերտն հետեւեալ օրինակներն թարգմանելով, անոնց մէջ թէ գոյականով հոլովուած և թէ առանձինն դրուած թուական ածականներն պէտք է հոլովէ ի միասին կամ առանձին։]

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1. Եւ էին նորա երկու կանայք, անուն միում Աննա, և անուն երկրորդին Փեննանա:
2. Նման է արքայութիւն երկնից խմորոյ, զոր առեալ կնոջ՝ թաքոյց յալեր երից գրուոց, մինչեւ ամենայն խմորեցաւ:
3. Ո՞չ ապաքէն երկու ճնճղուկք դանգի միոջ վաճառին, և մի ի նոցանէ յերկիր ոչ անկցի առանց Հօր ձերոյ:
4. Եւ ծնաւ Նոյ երիս որդիս զՍեմ, զՔամ և զՅաբէթ.
5. Եղիցին յայսմհետէ հինգ ի տան միում բաժանեալք, երեքն յերկուց, և երկուքն յերից:
6. Եթէ գտցի անդ քսան (արդար), ոչ կորուսից (զքաղաքն) վասն քսանիցն, և եթէ գտցի անդ տասն, ոչ կորուսից վասն տասանցն:
7. Եղիցի լոյս լուսնի իբրեւ զլոյս արեգական, և լոյսն արեգական եօթնպատիկ եղիցի՝ իբրեւ զլոյս աւուրցն եօթանց:
8. Զի ի միոջ բարբառոյ հազարք փախիցեն, և ի բարբառոյ հնգից բազումք փախիցեն:

9. Անկցին ի կողմանէ քումմէ հազարք՝ և բիւրք ընդ աջմէ քումմէ, և առ քեզ ինչ ոչ մերձեսցի:
10. Պատասխանի ետ և ասէ Յիսուս, ոչ տա՞սն սոքա սրբեցան, իսկ արդ իննեքին ո՞ւր են:
11. Երեք գեղեցկացայ, և յարեայ վայելուչ առաջի Տեառն և մարդկան:
12. Եւ էր Ողիաս ամաց վեշտասանից, և թագաւորեցուցին զնա փոխանակ հօրն իւրոյ Ամասեայ:
13. Եւ Աբեսսա էր ինքն իշխան ի մէջ երեցն (զօրավարաց), և նա կանգնեաց զնիզակն իւր ի վերայ երեքհարիւրոց վիրաւորաց:
14. Մարգարէք Բահաղու էին չորեքհարիւր և յիսուն, և մարգարէք անտառին չորեքհարիւր, տացեն մեզ երկուս եզինս, և ընտրեսցեն իւրեանց զմին:
15. Որդի ամաց քսանից էր Աքազ ի թագաւորել իւրում, և վեշտասան ամ թագաւորեաց յԵրուսաղէմ:
16. Լուայ ի միոյ ի չորից կենդանեացն իբրեւ զձայն որոտման զի ասէր՝ թէ գամ.
17. Հազարք հազարաց (մէկ միլիոն) հրեշտակապետք պաշտէին զնա, և բիւրք բիւրուց (հարիւր միլիոն) հրեշտակք կային առաջի նորա:
18. Եւ ի կատարել ամացն քառասնից երեւեցաւ նմա (Մովսեսի) ի լերինն Սինայ Հրեշտակ Տեառն ի բոց հրոյ մորենւոյն:

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՔ

Հ. Դասական ածականներն որո՞նք են:

Պ. Դասական ածական են այն բառերն որք գո-

յականին կարգը կամ դասակարգութիւնը ըլլալը կը ցուցնեն · զոր օրինակ:

ԱՌԱՋԻՆ

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո· Առաջին	Առաջինք (առջիններն)
Ս· առաջնոյ (առաջինին)	առաջնոց (առջիններուն)
Տ· առաջնոյ, ջնում (առաջինին)	առաջնոց
Հ· զառաջին	զառաջինս
Բ· յառաջնմէ, ջնոյ (առաջինէն)	յառաջնոց (առջիններէն)
Գ· առաջնով	առաջնովք

(Առաջինին վրայ կը հոլովի նաեւ վերջին բառն, այսպէս . վերջնոյ, ջնում, ջնով, ջինք, ջնոց, ջնովք ։)

ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո· Առաջներորդ	Առաջներորդք
Ս· առաջներորդի	առաջներորդաց
Տ· առաջներորդի, դում	առաջներորդաց
Հ· զառաջներորդ	զառաջներորդս
Բ· յառաջներորդէ	յառաջներորդաց
Գ· առաջներորդաւ	առաջներորդօք

(Առաջներորդին պէս կը հոլովին հետեւեալ դասական ածականներն, զոր օրինակ ։

Երկրորդ		Մետասաներորդ	
Երրորդ		Երկոտասաներորդ	
Չորրորդ	դի	Երեքտասաներորդ	դի.
Հինգերորդ	դում	Չորեքտասաներորդ	դում.
Վեցերորդ	դաւ.	Հնգետասաներորդ	դաւ.
Եօթներորդ	դք·	Վեշտասաներորդ	դք·
Ութերորդ	դաց	Եօթնեւտասաներորդ	դաց.
Իններորդ	դօք·	Ութեւտասաներորդ	դօք.
Տասներորդ		Իննեւտասաներորդ	

Քսաներորդ	դի.	Ութսներորդ	դի·
Երեսներորդ	դում.	Իննսներորդ	դում·
Քառասներորդ	դաւ·	Հարիւրերորդ	դաւ·
Յիսներորդ	դք.	Երկերիւրերորդ	դք·
Վաթսներորդ	դաց·	Հազարերորդ	դաց·
Եօթանասներորդ	դօք·	Բիւրերորդ	դօք·

Հ. Դասական թուականներն ի՞նչպէս կը շինուին ։

Պ. Դասական թուականները կը շինուին՝ եթէ բացարձակ թուականին վերջը աւելցունեմք րորդ կամ երորդ. զոր օրինակ. երկու, երկրորդ · երեք, երրորդ · չորս, չորրորդ · հինգ, հինգերորդ · տասն, տասներորդ · քսան, քսաներորդ · հարիւր, հարիւրերորդ եւայլն ։ Պէտք է գիտնալ սակայն որ՝ հինգէն մինչեւ ինն՝ թուական ածականաց վերջն երորդ կ'աւելցուի, միացեալներն ալ կըրնան վերջաւորիլ՝ զոր օրինակ, առաջնորդ, տասնորդ կամ տասանորդ, քսանորդ եւայլն ։

Հ. Դասականներու գործածութեան մասին ի՞նչ գիտելիք կայ ։

Պ. Դասականք գոյականէն ետքը և երբեմն առաջ դրուելով մէկտեղ կը հոլովին, և միշտ եզակի գոյական կ'ուզեն, զոր օրինակ. Օր երկրորդ, աւուր երկրորդի՝ հինգերորդի ամսեանն. եւայլն։

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1· Եւ եղ ի սեղանն զոր արար ի Բեթէլ, որ օր հնգետասան էր ամսոյն ութերորդի ։

2· Եւ առնէր զերկիր և զամենայն բնակիչս նորա, զի երկիրպագանիցեն գազանին առաջնոյ, մինչեւ ողջացաւ վէր մահու նորա ։

3· Յամին հարիւրորդի վաթսներորդի (1) եւ Աղեքսանդրոս անտիոքեան Եպիփան, և ա՛ռ նա զքաղաքն պտղոմեայցւոց ։

4· Հերովդէս իբրեւ կալաւ զՊետրոս՝ եդ ի բանտի, և մատնեաց չորից չորեքեանց զինուորաց (չորս զինուորներէ բաղկացեալ չորս խումբերու) պահել զնա ։

5· Զի Մովսէս յազգաց առաջնոց ըստ քաղաքաց զքարոզիչն ունի ի ժողովսն, ըստ ամենայն շաբաթուց ընթերցեալ ։

6· Յայնժամ եհան Սողոմոն ողջակէզս Տեառն . . . երիս ժամանակս ի տարւոջ, ի տօնի բաղարջակերացն, և ի տօնի եօթներորդացն և ի տօնի տաղաւարահարացն ։

7· Որ մատուցանիցէ զպատարագն իւր Տեառն՝ բերցէ զոհ նաշհոյ տասներորդ գրուին՝ զանգեալ իւղով չորրորդադորակին (փարչին չորրորդ մասովն) ։

8· Յամին առաջներորդի (2) Բաղդասարայ արքայի քաղդէացւոց՝ երազ ետես Դանիէլ, և զերազն գրեաց ։

9· Եւ քննէի ճշմարտիւ վասն գազանին չորրորդի · զի առաւել այլակերպ էր քան զամենայն գազանս և ահագին յոյժ ։

10· Եւ յամսեանն առաջնում, ի չորեքտասաներորդում աւուր ամսեանն, Զատիկ Տեառն, և ի հնգետասաներորդում աւուր նորուն ամսոյ՝ տօն ։

---

(1) Դասական գումար ցուցնող Թիւերն դասական վերջաւորութիւն կառնուն. ուստի այս Թիւերն որ աշխարհաբառի մէջ կը Թարգմանուին հարիւր վաթսուն տարւոյն (160 ին) գրաբառի մէջ որդ կամ երորդ մասնկով շինուած են, և հոլովման ժամանակ մէկտեղ կը փոփոխին ․

(2) Միերորդ չըսուիր, այլ անոր տեղ առաջին կամ առաջներորդ կամ առաջնորդ կըսուի ։

ԱՆՁՆԵՐԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՔ

Հ· Անձներական ածականներն ի՞նչպէս կը շինուին և ի՞նչ կը նշանակեն ·

Պ· Անձներական Թուականներն կը շինուին բացարձակներուն վրայ եքին կամ եքեան աւելցունելով, զոր օրինակ . երեք , երեքին կամ երեքեան · չորք , չորեքին կամ չորեքեան և այլն, միայն երկու բացարձակն ոքին կամ ոքեան մասնիկներն կառնու, ինչպէս երկոքին կամ երկոքեան , որ կը նշանակէ երկուքն ալ, երեքեան՝ երեքն ալ և յլն ։

Հ· Անձներականաց Թիւն ի՞նչ է և ի՞նչպէս կը հոլովին ։

Պ· Անձներականք յոգնակի են և հետեւեալ կերպով կը հոլովին ։

Ո·	Երկոքին , երկոքեան ·	Երեքին , Երեքեան
Ս·	երկոցունց , ցուն ·	երեցունց , ցուն ·
Տ·	երկոցունց , ցուն ·	երեցունց , ցուն
Հ·	զերկոսին , զերկոսեան	զերեսին, զերեսեան
Բ·	յերկոցունց	յերեցունց , ցուն
Գ·	երկոքումբք	երեքումբք

(Իբրեւ գոյական այսպէս կը հոլովին ամենեքեան և բոլորեքեան ։)

Հ · Անձներականաց գործածութեան մասին ի՞նչ դիտելիք կայ ։

Պ· Անձներականներն գոյականէն ետքը, երբեմն ալ առաջ դրուելով մէկտեղ կը հոլովին, և միշտ յոգնակի

գոյական կ'ուզեն, ինչպէս կ'երեւի հետեւեալ օրինակաց ոմանց մէջ ։ (1)

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1· Իմաստութիւն ծածկեալ՝ գանձ անյայտ, ո՞ր օգուտ է [illegible] ։

2· Ո՞ [illegible] ի նոցանէ թուի քեզ մերձաւոր լեալ անկելոյն ի ձեռս աւազակաց ։

3· Եւ արար զփինս խորանին, քսան սիւն՝ ի հարաւոյ կողմանէ, և քառասուն խարիսխ արծաթի՝ [illegible] [illegible] ։

4· Եւ ձուլեաց նմա (տապանակին) չորս օղամանեակս ոսկիս ի [illegible] [illegible] նորա ։

5· Զքուրուառն, և զափսեայն զարծաթիս և զոսկիս ո՛ռ դահճապետն, և [illegible] [illegible] զոր արար Սողոմոն ի տան Տեառն ։

6· [illegible] ժամանակ է, և ժամ ամենայն իրաց ի ներքոյ երկնից ։

7· Ի մարմնի [illegible] էին, այլ ի գործս մարմնոյ և հոգւոյ ոչ [illegible] ։

8· [illegible] [illegible] զոր այժմ թուեցաք, էած թշնամին ի վերայ մեր ։

[1] Ուրիշ երկու տեսակ թուական ածականներ ալ կան [illegible] կամ [illegible] և [illegible] վերջաւորութեամբ. այսպէս չորեքին կամ չորեքդ[illegible]. [illegible] կամ երկ[illegible], երեքին կամ երեքդ[illegible]՝ որ [illegible] ածական կըսուին, բացարձակին ցուցած թուոյն չափ կրկնուած քանակութիւն մը կը նշանակեն. իսկ [illegible], չորե[illegible] եւայլն [illegible] [illegible] թիւերէ բաղկացեալ բան մը կը նշանակեն ։

9· Եւ ականքն (վակասին [illegible]) ըստ անուանց որդւոցն Իսրայելի էին. երկոտասանք յանուանց նոցա գրեալք և քանդակեալք, ըստ իւրաքանչիւր անուանց [illegible] [illegible] ։

10· Ալին իւրեանց կանայս [illegible] զոր ընտրեցին ։

ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆՔ

Հ· Անորոշ կամ [illegible] կոչուած ածականք ո՞յք են.

Պ· Անորոշ կամ [illegible] ածականներն հետեւեալներն են ։

Ամենայն, [illegible]
Այլ, [illegible]
Իւրաքանչիւր, [illegible] [illegible]
Միւս, [illegible]
Որ, [illegible]
Ոմն, ոք, [illegible], [illegible]
Իմն, ինչ, [illegible]
Զի՞նչ, [illegible]
Ո՞վ, ո, [illegible]
Միմեանց }
Իրերաց } [illegible]

Եւ կը հոլովին այսպէս,

Ա[illegible], (1) նի, նիւ.—Այլ, լոյ, լում, լմէ, լով. այլք,

1] Ցոյնակին անգործածական ըլլալով անոր տեղ [illegible] կը գործածուի ։

րոց, րովք.—Իւրաքանչիւր, րոյ, րում, րմէ, րով, իւրք, րոց, րովք.—Միւս, սոյ, սում, սմէ, սով, միւսք, սոց, սովք.—Որ, րոյ, րում, յորմէ, որք, որոց, որովք:

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո. Ոմն (մէկը)	Ոմանք
Ս. ուրումն (մէկու մը)	ոմանց
Տ. ումեմն (մէկու մը)	ոմանց
Հ. զոմն (մէկը)	զոմանս
Բ. յումեմնէ (մէկէմը)	յոմանց
Գ. ոմամբ (մէկով)	ոմամբք

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո. Ոք (մէկը)	ՈՄՆի յոգնակին միայն ունի
Ս. ուրուք (մէկումը)	
Տ. ումեք (մէկումը)	
Հ. զոք (մէկը)	
Բ. յումեքէ (մէկէմը)	
Գ. ումամբ (մէկով)	

[Եզակի]	[Եզակի]
Ո. Իմն, ինչ (բան մը)	Զի՞նչ (ի՞նչ)
Ս. իրիք (բանի մը)	Է՞ր (ի՞նչի)
Տ. իմիք (բանի մը)	Ի՞մ (ի՞նչի)
Հ. զիմն, զինչ (բան մը)	զի՞նչ (ի՞նչը)
Բ. յիմեքէ (բանէ մը)	առ ի՞մէ (ի՞նչէ)
Գ. իւիք (բանով մը)	ի՞ւ (ի՞նչով)

[Եզակի]	[Յոգնակի]
Ո. Ով, ո	Ոյք (որոնք)
Ս. ոյր (որու)	ոյց (որոնց)
Տ. ում (որու)	ոյց (որոնց)
Հ. զով, զո	զոյս (զորոնք)
Բ. յումէ (որմէ)	յոյց (որոցմէ)
Գ. որով	որովք (որոցմով)

— Միմեանց և իրերաց սեռական են, ուղղական չունին և կը հոլովին այսպէս, միմեամբք, միմեանց, իրերօք, իրերարս եւյլն:

Հ. Անորոշ ածականք գոյականի հետ հոլովուած ատեն ո՞ւր կը դրուին:

Պ. Անորոշ ածականներն սովորաբար գոյականէն ետքը դրուելով անոր հետ կը հոլովին. զոր օրինակ.
— Այր մի, առն միոյ, առն միում եւյլն:
— Այր ոմն, առն ուրումն, առն ումեմն, յառնէ ումեմնէ, արամբ ոմամբ, կամ Այր ոք, առն ուրուք, առն ումեք, յառնէ ումեքէ, Արք ոմանք, արանց ոմանց, արամբք ոմամբք, զարս ոմանս եւայլն.
— Գործ ինչ, գործոյ իրիք, գործոյ իմիք, ի գործոյ իմեքէ, գործով իւիք.
— Որ(1) տուն, որոյ տան, որում տան, յորմէ տանէ, որով տամբ. Որ տունք, որոց տանց, որովք տամբք, եւյլն

Հ. Ով կամ ո բառին վրայ ինչ գիտելիք կայ.

Պ. Ով կամ ո իբրեւ հարցական բառ՝ գոյականաբար կը գործածուի անձանց համար. իսկ ոք բառին հետ (ով ոք) իբրեւ ածական կը հոլովի այսպէս.
Ով ոք կամ ո ոք, ոյր ուրուք, ում ումեք, յումէ ումեքէ.

Հ. Զի՞նչ բառին վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ,

Պ. Զինչն ալ՝ իբրեւ հարցական բառ՝ գոյականաբար կը գործածուի իրաց համար, իսկ ինչ բառին հետ (զի՛նչ

(1) Որ ածականն և ուրիշ հարցական ածականներ գոյականէն առաջ կը դրուին.

ինչ) իբր ածական կը վարի այսպէս.

Զի՞նչ ինչ, ե՞ր իրիք, ե՞ր իւիք այլն

Հ. Միմեանց, իրերաց ի՞նչպէս կը գործածուին.

Դ. Միմեանց, իրերաց բառերը գոյականաբար կը գործածուին.

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1. Ամենայնի որում շատ տուաւ, շատ խնդրեսցի ի նմանէ, և որում բազում աւանդեցաւ, առաւել ևս պահանջեսցեն ի նմանէ։
2. Զայլս ապրեցոյց, զանձն ոչ կարէ ապրեցուցանել։
3. Ունիմ ընդ իմեւ զինուորս, ասեմ սմա երթ՝ և երթայ, և այլում թէ եկ՝ և գայ։
4. Որ ժողովէ սրտագին՝ ժողովէ այլոց, և ի բարիս նորա փափկասցին այլք։
5. Լուաւ Հերովդէս չորրորդապետ զգործս ամենայն և զարմանայր վասն ասելոյն յոմանց, եթէ Յովհաննէս յարեաւ ի մեռելոց, և յոմանց թէ Եղիա յայտնեցաւ, և յայլոց թէ մարգարէ ոմն յառաջնոցն յարեաւ։
6. Ումեմն ետ հինգ քանքար, ումեմն երկուս և ումեմն մի, իւրաքանչիւր(1) ըստ իւրում կարի, և գնաց։
7. Թագաւորք ազգաց յումմէ՞ առնուն զհարկս կամ զհասըն, յորդւո՞ց իւրեանց թէ յօտարաց։
8. Ո՞յր է վայ, ո՞յր է խռովութիւն, ո՞յր են կապուտակ ականողք (աչք), ո՞չ ապաքէն այնոցիկ՝ որ յամենն ի գինւոջ։

[1] Երբեմն այսպէս կը գրուի իւրաքանչիւրի տրականն՝ փոխանակ իւրաքանչիւրումի։

9. Զարմացան ծնողքն նորա, և նա (Յիսուս) պատուիրէր մի ումեք ասել որ ինչ եղեւն։
10. Տէր, ո՞ հաւատաց լրոյ մերում, և բազուկ Տեառն ո՞ւմ յայտնեցաւ։
11. Որք ուտեն զիս՝ տակաւին քաղցիցեն, և որք ըմպեն զիս՝ տակաւին ծարաւեսցին։
12. Որ երկնչի ի Տեառնէ՝ ոչ յումեքէ կասկածեսցէ, և մի վատասրտեսցէ, զի նա է յոյս նորա։
13. Եթէ տայք փոխ այնոցիկ՝ յորոց ակն ունիք (կը յուսաք) առնուլ, ո՞ր շնորհ է ձեր, քանզի և մեղաւորք մեղաւորաց փոխ տան։
14. Եւ զօրքն ևս միաբանութեամբ զհաշտութիւն յանձն առնուին, և դաշինս կռելով՝ ժամադիր լինէին միմեանց։
15. Ժողովեսցին առաջի նորա ամենայն ազգք, և մեկնեսցէ զնոսա ի միմեանց, որպէս հովիւ զի մեկնէ զօդիս (ոչխարները) յայծեաց։
16. Հարցից և ես զձեզ բան մի, զոր թէ ասիցէք ինձ, և ես ձեզ ասացից՝ որո՞վ իշխանութեամբ առնեմ զայս։
17. Ո՞յր ուրուք ի ձէնջ էշ կամ եզն անկանիցի ի ջրհոր, և ոչ վաղվաղակի հանիցէ յաւուր շաբաթու։
18. Դուք էք աղ երկրի, ապա թէ աղն անհամի՝ իւ՞ յաղիցի. ոչ իւիք ազդիցէ այնուհետեւ, բայց եթէ ընկենուլ արտաքս՝ և կոխան լինել ի մարդկանէ։
19. Ոչ իւիք հանէ դա զդեւս, եթէ ոչ Բէեղզեբուղաւ իշխանաւն դիւաց։
20. Ո՞ պատմեսցէ յանդիման նորա զճանապարհս նորա և զոր ինչ ինքն գործեաց՝ ո՞ հատուսցէ նմա.

21. Անողորմ է սրտմտութիւն և սաստիկ է բարկութիւն, այլ նախանձ և ոչ ինչ ժուժկալէ:

22. Բայց եկ յանդիման լիցուք միմեանց ի քաղաքն պըտղոմեայցւոց, զի տեսցուք զմիմեանս, և փեսայացուցից զքեզ ինձ՝ որպէս և ասացեր:

23. Ցե՞ր վերայ (ի վերայ ե՞ր) հաստատեցան աղխք երկրի, ո՞վ է որ արկ զվէմն անկեան ի դմա:

24. Զայդ ամենայն պահեցի ի մանկութենէ, սրդ ի՞նչ պակաս իցեմ:

25. Այնց մեռանիցի յոյժ սիրելի մինուկ, և միայն կեայ անառակութեամբ. ողորմելիք են երկոքեան, մինն զմահ որդւոյ, և միւսն զկեանս ողբան:

26. Ահա պատահեցան միմեանց եղջերուք, և տեսին զերեսս իրերաց:

27. Ի միւսում աւուրն, ընդ այգն ընդ առաւօտն, հրամայեաց Թագաւորն զարդարել զՏրդատ ի զարդ կայսերական:

28. Ընդէ՞ր զանդիտեալ զարհուրեցար, զի ատեցեր ինձ և ոչ յիշեցեր զիս, և ես տեսի զքեզ և անտես արարի:

29. Ո՞վ ոք պարծեսցի զսիրտ սուրբ ունել, կամ ո՞վ ոք համարձակեսցի՝ թէ սուրբ իցէ ի մեղաց:

30. Եւ հարցին զնա աշակերտքն նորա՝ և ասեն. Ռաբբի, ո՞յր վնաս է, սորա՞, թէ հօր և մօր իւրոյ, զի կոյր ծնցի:

31. Եթէ պարտ իցէ մեզ առաւել արդարութիւն ցուցանել քան զդպրացն և փարիսեցւոց, ո՞ր ինչ արժանի լինիցիմք, եթէ նմանօղք լիցուք կարճմտութեան նոցին:

32. Եւ գնացեալ անտի եմուտ ի տուն ուրուք, որոյ անուն էր Տիտոս Յուստոս՝ պաշտօնեայ Աստուծոյ:

33. Իբրեւ ոչ եթէ զհայր՝ ուրուք տեսեալ իցէ (մէկը տեսած է), եթէ ոչ որ էն յԱստուծոյ՝ նա ետես զհայր:

34. Ոչ յերկիր օտար ուրուք մտեալ եմք, և ոչ ի բաժին ուրուք տարապարտուց բռնութեամբ ձեռն մխեալ եմք:

35. Բազում գործս բարիս ցուցի ձեզ ի Հօրէ իմմէ, վասն որո՞յ գործոյ ի նոցանէ քարկոծ առնէք զիս:

36. Տիրեսցէ ամենայն լեռնային կողմանցն, և ոչ միում ումեք լիցի վնաս ի զօրաց դորա:

37. Ոչ գիտէք ո՞րոյ հոգւոյ էք դուք, զի որդի մարդոյ ոչ եկն զոգիս մարդկան կորուսանել այլ կեցուցանել:

38. Եւ այլոց քաղաքաց պարտ է ինձ աւետարանել զարքայութիւնն Աստուծոյ, զի յայն իսկ առաքեցայ:

39. Եւ յայլմէ Միջագետքէ և յայլոց կողմանց եկին առ նա զօրք բազումք ի վարձու:

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Հ. Ո՞ր բառերը դերանուն կըսուին:

Պ. Դերանուն կըսուին այն բառերն՝ որ խօսքին մէջ առաջուց յիշուած բառի մը տեղ կը դրուին, այն բառը չկրկնելու համար. զոր օրինակ. Յովհաննէս յանցաւոր է. նա պիտի պատժուի: Սիրէ ծնողքդ՝ որ զքեզ կը խնամեն:

Այս խօսքերուն մէջ նա, որ դերանուն են, վասն զի

առաջինը (նա) Յովհաննէս բառին տեղ գործուած է. իսկ երկրորդը (որ) ձուկ բառին տեղ:

Հ. Դերանունները ի՞նչ կը ցուցնեն.

Պ. Դերանունները դէմք կը ցուցնեն. և դէմքը երեք է. առաջին, երկրորդ, երրորդ: Առաջին դէմքն այն է որ կը խօսի (ԵՍ), երկրորդն է այն՝ առ որ կը խօսուի, (ԴՈՒ) իսկ երրորդն այն է որուն վրայով կը խօսուի (ՆԱ. ՍԱ. ԴԱ. ԻՆՔՆ. ԻՒՐ.)

Հ. Դերանունները քանի՞ տեսակ են.

Պ. Դերանունները չորս տեսակ են. Էական կամ անձնական, ցուցական, ստացական և յարաբերական:

Հ. Էական դերանունները ո՞րոնք են:

Պ. Էական դերանուններն են. Ես, դուն, նա, դա, սա, ինքն, իւր:

Հ. Էական դերանունները ինչպէս կը հոլովին:

Պ. Էական դերանունները հետևեալ կերպով կը հոլովին:

Ա. ԴԷՄՔ

ԵՍ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Ես	Մեք (մենք)
Ս. իմ	Մեր
Տ. ինձ	մեզ
Հ. զիս	զմեզ
Բ. յինէն (ինէ)	ի մէնջ (մենէ)
Գ. ինև (ինձմով)	մեօք (մեզմով)

Բ. ԴԷՄՔ

ԴՈՒ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Դու	Դուք
Ս. քո (քու)	ձեր
Տ. քեզ	ձեզ
Հ. զքեզ	զձեզ
Բ. ի քէն (քենէ)	ի ձէնջ (ձեզմէ)
Գ. քև (քեզմով)	ձեօք (ձեզմով)

Գ. ԴԷՄՔ

ՆԱ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Նա	Նոքա (անոնք)
Ս. նորա (անոր)	նոցա (անոնց)
Տ. նմա (անոր)	նոցա (անոնց)
Հ. զնա (զանի, զանիկա)	զնոսա (զանոնք)
Բ. ի նմանէ (անորմէ)	ի նոցանէ (անոնցմէ)
Գ. նովաւ (անով)	նոքօք (անոնցմով)

(Նա ին պէս կը հոլովին Սա և Դա դերանունները:)

ԻՆՔՆ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Ինքն	Ինքեանք (իրենք)
Ս. ինքեան (իրեն)	ինքեանց (իրենց)
Տ. ինքեան (իրեն)	ինքեանց (իրենց)
Հ. զինքն (զինքը)	զինքեանս (զիրենք)
Բ. յինքենէ (ինք իրմէ)	յինքեանց (իրենցմէ)
Գ. ինքեամբ (ինք իրմով)	ինքեամբք (իրենցմով)

ԻՒՐ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. (չունի)	Իւրեանք (իրենք)
Ս. իւր, իւրեան (իրեն)	իւրեանց (իրենց)
Տ. իւր, իւրեան (իրեն)	իւրեանց (իրենց)
Հ. (չունի)	զիւրեանս (զիրենք)
Բ. յիւրմէ (իրմէ)	յիւրեանց (իրենցմէ)
Գ. իւրմէ, իւրեամբ, իւրեաւ (իրմով)	իւրեամբք (իրենցմով)

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

(Աշակերտն պարտի հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն ուսանիլ, որոշելով անոնց մէջ գտնուած էական դերանուններն իրենց հոլովովը).

1. Խնդրեսցեն զիս չարք՝ և ոչ գտանիցեն, զի ատեցին զիմաստութիւն, և զերկիւղ Տեառն ոչ խնդրեցին:
2. Հեռի արա ի նմանէ զճանապարհս քո, և մի մերձենար ի դրունս տանց նորա:
3. Իմ է խորհուրդ և զգուշութիւն, իմ է հանճար և զօրութիւն: Ինեւ մեծամեծք մեծանան, և բռնաւորք (բռնաւորներն) ինեւ ունին զերկիր:
4. Որ լուիցէ ինձ՝ ոչ ամաչեսցէ, և որք գործիցեն ինեւ ոչ մեղիցեն:
5. Եր կուս ինչս խնդրեմ ի քէն, մի հաներ յինէն զշնորհս մինչչեւ մեռեալ իցեմ:
6. Քո են երկինք և քո է երկիր, զաշխարհ լրիւ իւրով դու հաստատեցեր, զհիւսիս և զհարաւ դու արարեր:
7. Մի մեղիցէ նմա թշնամի, և որդի անօրէնութեան մի չարչարեսցէ զնա:
8. Դարձուցանես զերեսս քո ի նոցանէ՝ և խռովին, հանես զոգի ի նոցանէ՝ պակասին և ի հող դառնան:
9. Այս ծով մեծ և անդորր (ընդարձակ), ի նմա զեռունք որ ոչ գոյ թիւ, գազանք մեծամեծք և մանունք. ի նմա նաւք գնան, վիշապն զոր ստեղծեր խաղալ նմա:
10. Ձեզ տաց զերկիրն Քանանու, զվիճակ ժառանգութեան ձերոյ:

11. Խրատել զիշխանս նորա որպէս զինքն, և զծերս նորա՝ իմաստունս արասցէ:
12. Մատնեաց զնոսա ի ձեռս հեթանոսաց, տիրեցին նոցա ատելիք նոցա, և թշնամիք նոցա նեղեցին զնոսա, և խոնարհ եղեն ի ներքոյ ձեռաց նոցա:
13. Մի մեզ, Տէր, մի մեզ, այլ անուան քում տուր զփառս վասն ողորմութեան և ճշմարտութեան քոյ:
14. Զգեցցին զամօթ որ չարախօս կային զանձնէ իմմէ, և արկցեն որպէս կրկնոց զամօթ իւրեանց զնոքօք (իրենց վրայ)
15. Եթէ (միթէ) ի ձէնջ ել բանն Աստուծոյ, կամ թէ առ ձե՞զ միայն եհաս:
16. Եւ կայի ես և արքն շուրջ զինեւ՝ որ պահէին զիս, և ոչ ոք ի ձէնջ մերկանայր և կամ հանէր զզէն իւր յինքենէ:
17. Ինքեանք ընտրեցին զճանապարհս իւրեանց, և զգարշելիս իւրեանց զոր անձինք իւրեանց ախորժեցին:
18. Նոքա յաշխարհէ են, վասն այնորիկ յաշխարհէ խօսին և աշխարհ լսէ նոցա:
19. Եւ ընտրեցին յիւրեանց արս հարիւր և յղեցին ընդ նմա. և ածին զնոսա ի խորանն Հողովփեռնեայ:
20. Չոգաւ վաղվաղակի՝ որ առ զհինգն, գործեաց նոքօք և շահեցաւ այլ ևս հինգ:
21. Քեւ փրկեսցայց ի փորձութենէ. Աստուծով իմով անցից ընդ պարիսպ:
22. Մերժեաց յիւրմէ զխորանն ի Սելով, խորան զոր բնակեցոյց ի մէջ մարդկան:
23. Եղաք մեք նախատինք դրացեաց մերոց, ծաղր և

այլոյն կատակմնայ այնոցիկ՝ որ շուրջ էին զնե։

24. Եթէ (մինչ) ո՞չ գիտէք զի սուրբք զաշխարհ դատին. և եթէ ձեօք դատի աշխարհ, ապա ոչ էք արժանի անարգ ատենից։

25. Բաժանեցին զհանդերձս իմ յինքեանս (իրենց մէջ), և ի վերայ պատմուճանի իմոյ վիճակս արկին։

26. Եւ աղաղակէին առ իւրաքանչիւր աստուածս իւրեանց, և ընկեցին զկարասին ի ծով անդր՝ զի թեթևացուսցեն յինքեանց։

27. Ընդ իս զխաղաղութիւն խօսէին, և ինքեանք բարկութեամբ զնենգութիւն խորհէին։

28. Ցաւեալ եմ ձեօք, ոչ ևս ներեցից մեղաց ձերոց, և եթէ յաճախիցէք յաղօթս (շատ աղօթք ընէք) ոչ լուայց ձեզ։

Հ. Ցուցական դերանուններն որոնք են, և ինչպէս կը հոլովին.

Պ. Ցուցական դերանուններն են, այս, այդ, այն, սոյն, դոյն, նոյն։ Եւ կը հոլովին հետևեալ կերպով։

ԱՅՍ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Այս	Այսք, այսոքիկ (ասոնք)
Ս. Այսր, այսորիկ (ասոր)	այսց, այսոցիկ (ասոնց)
Տ. այսմ, այսմիկ (ասոր)	այսց, այսոցիկ (ասոնց)
Հ. զայս	զայս, զայսոսիկ (զասոնք)
Բ. յայսմ, յայսմանէ (ասկէ)	յայսց, յայսցանէ (ասոնցմէ)
Գ. այսու, այսուիկ (ասով)	այսու, այսոքիւք (ասոնցմով)

(Այսպէս կը հոլովին նաև Այդ, Այն, — միայն Այնի յոգնակի հայցականն զայնս կամ զայնոսիկ կը լինի։)

ՆՈՅՆ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Նոյն	Նոքին (նոյները)
Ս. Նորին (նոյնին)	Նոցին, Նոցունց (նոյներուն)
Տ. Նմին (նոյնին)	Նոցին, Նոցունց (նոյներուն)
Հ. զնոյն	զնոսին (նոյները)
Բ. ի նմին (նոյնէն)	ի նոցունց (նոյներէն)
Գ. Նովին, նովիմբ (նոյնով)	Նովիմբք, նոքիմբք (նոյներով)

(Այսպէս կը հոլովին նաև ՍՈՅՆ, ԴՈՅՆ)։

Հ. Այս, այդ, այն ցուցականներն իբրև ածական ի՞նչպէս կը գործածուին,

Պ. Այս, այդ, այն ցուցականներն՝ իբրև ածական՝ գոյականներու հետ մէկտեղ հոլովելով կը գործածուին, և գոյականէն թէ՛ առաջ և թէ ետքը կրնան դրուիլ։ Եթէ առաջ դրուին, կարճ հոլովներն գործածելու է, եթէ ետքը դրուին՝ երկայնները և այն ատեն գոյականին վրայ ս, դ, ն գիրերը կաւելցուին; զոր օրինակ։

առաջ դրուած

ԱՅՍ ՏՈՒՆ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Այս տուն	Այս տունք
Ս. այսր տան	Այսց տանց
Տ. այսմ տան	Այսց տանց
Հ. զայս տուն	զայս տունս
Բ. յայսմ տանէ	յայսց տանց
Գ. այսու տամբ	այսու տամբք

ԱՅԴ ՏՈՒՆ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Այդ տուն	Այդ տունք
Ս. այդր տան	այդց տանց
Տ. այդմ տան	այդց տանց
Հ. զայդ տուն	զայդ տունս
Բ. յայդմ տանէ	յայդց տանց
Գ. այդու տամբ	այդու տամբք

ԱՅՆ ՏՈՒՆ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Այն տուն	Այն տունք
Ս. այնր տան	այնց տանց
Տ. այնմ տան	այնց տանց
Հ. զայն տուն	զայն տունս
Բ. յայնմ տանէ	յայնց տանց
Գ. այնու տամբ	այնու տամբք

վերջը դրուած

ՏՈՒՆՍ ԱՅՍ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Տունս այս	Տունքս այսոքիկ
Ս. տանս այսորիկ	Տանցս այսոցիկ
Տ. տանս այսմիկ	Տանցս այսոցիկ
Հ. զտունս զայս	զտունս զայսոսիկ
Բ. ի տանէս յայսմանէ	ի տանցս յայսցանէ
Գ. տամբս այսուիկ	տամբքս այսոքիւք

ՏՈՒՆԴ ԱՅԴ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Տունդ այդ	Տունքդ այդոքիկ
Ս. Տանդ այդորիկ	Տանցդ այդոցիկ
Տ. Տանդ այդմիկ	Տանցդ այդոցիկ
Հ. զտունդ զայդ	զտունսդ զայդոսիկ
Բ. ի տանէդ յայդմանէ	ի տանցդ յայդցանէ
Գ. տամբդ այդուիկ	տամբքդ այդոքիւք

ՏՈՒՆՆ ԱՅՆ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Տունն այն	Տունքն այնոքիկ
Ս. Տանն այնորիկ	Տանցն այնոցիկ
Տ. Տանն այնմիկ	Տանցն այնոցիկ
Հ. զտունն զայն	զտունսն զայնոսիկ
Բ. ի տանէն յայնմանէ	ի տանցն յայնցանէ
Գ. տամբն այնուիկ	տամբքն այնոքիւք

Հ. Սոյն, դոյն, նոյն ցուցականներն իբրև ածական ինչպէս կը գործածուին:

Պ. Սոյն, դոյն, նոյն ցուցականներն՝ որ իբրև ածական յաճախ կը գործածուին, գրեթէ սովորաբար գոյականէն առաջ դրուելով կը հոլովուին. զոր օրինակ:

ՆՈՅՆ ԲԱՆ

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Նոյն բան	Նոյն բանք
Ս. Նորին բանի	նոցին բանից
Տ. Նմին բանի	նոցին բանից
Հ. զնոյն բան	զնոյն բանս
Բ. ի նմին բանէ	ի նոցին բանից
Գ. նովին բանիւ	նովին բանիւք

(Այս կերպով նաև կը հոլովին գոյականաց հետ՝ սոյն, դոյն)

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

(Հետևեալ օրինակաց մէջ այս, այդ, այն, սոյն, դոյն, նոյն, առանձինն դերանուանաբար, և գոյականի հետ իբրև ածական գործածուած կը տեսնուին:]

1. Եթէ ոչ կարճէին աւուրքն այնոքիկ, ոչ ապրէր ամենայն մարմին, բայց վասն ընտրելոցն կարճեսցին աւուրքն այնոքիկ:
2. Վաղվաղակի յետ նեղութեան աւուրցն այնոցիկ՝ արեգակն խաւարեսցի, և լուսին ոչ տացէ զլոյս իւր:
3. Ոչ ամենեքեան բաւական են այդմ բանի, այլ որոց տուեալ է:
4. Եւ ոչ ոք կարէր տալ նմա պատասխանի բան մի, և ոչ իշխէր ոք յայնմ օրէ հարցանել զնա և ոչ ինչ:
5. Միթէ շնո՞րհ ունիցի ծառային այնմիկ, զի արար զամենայն հրամանսն:

6 . Կերաւ սա և նա և որդիքն սորա, և յօրէ յայնմանէ սա-փոր ալերին ոչ պակասեաց, և կամխաւկ իւղոյն ոչ նուազեաց :

7 . Եւ լեալ յետ բանիցս այսոցիկ հիւանդացաւ որդի տիկնոջ տանն :

8 . Եւ անկան յայնմ աւուր ամենեքին ի սուր սուսերի, և ոչ մնաց ի նոցանէ և ոչ մի :

9 . Եւ ամենայն մարգարէք որ ի Սամուէլէ և այսր՝ խօսեցան և պատմեցին զաւուրս զայսոսիկ :

10 . Յաղագս այնորիկ կոչեցին զանուն տեղւոյն այնորիկ Հո-վիտ օրհնութեան մինչև յօր յայս :

11 . Ամենայն որ կենդանի է և հաւատայ յիս, մի՛ մեռ-ցի յաւիտեան, հաւատա՞ս այսմիկ :

12 . Այլ երկերուք դուք առաւել յայնմանէ՝ որ կարօղն է զոգի և զմարմին կորուսանել ի գեհենի :

13 . Եւ մխիթարէր զայնոսիկ որ ընդ իւրն էին, մի՛ ձանձ-րանալ և մի՛ զանգիտել (վախնալ) յանօրէն հե-թանոսաց :

14 . Ո՜րչափ ևս առաւել Հայր ձեր յերկնից տացէ բա-րիս այնոցիկ ոյք խնդրեն ի նմանէ :

15 . Այսոքիկ յայտնի են ի միմեանց որդիք Աստուծոյ և որդիք սատանայի :

16 . Այսու օրինակաւ բազում ժամանակս կեցցես, և յա-ւելցին քեզ ամք կենաց :

17 . Նաև զանձն իմ ոչ քննեմ, զի ոչ ինչ գիտեմ զանձին իմոյ, այլ ոչ եթէ այսու արդարանամ, զի որ քննէն զիս՝ Տէր է :

18 . Դու ասես՝ թէ թագաւոր իցեմ. բայց ես յայդ իսկ ծնեալ եմ և ի դոյն իսկ եկեալ եմ յաշխարհ, զի վկայեցից ճշմարտութեանն :

19 . Ի միում մարմնի անդամս բազումս ունիմք, և ան-դամքն ամենայն ոչ զնոյն գործ ունին :

20 . Խնդալ ընդ խնդացօղս, լալ ընդ լացօղս, զնոյն միմեանց խորհիջիք. մի՛ ամբարտաւանէք՝ այլ ընդ խոնարհս զիջանիցիք :

21 . Միթէ ըստ մարդկութեա՞ն խօսիցիմ զայս, կամ թէ և օրէնքն զնոյն ո՞չ ասիցեն :

22 . Ումեմն ի Հոգւոյն տուեալ է բան իմաստութեան, այլում՝ բան գիտութեան ըստ նմին Հոգւոյ, միւ-սումն հաւատք նովին Հոգւով :

23 . Հանի զսուսերն ի նմանէ և հատի զգլուխ նորին, և բարձի զնախատինս յորդւոցն Իսրայելի :

24 . Եւ չափեաց զփողոցս նորա շուրջանակի ի չորեսին կողմանսն նովին չափով:

25 . Թաղեալք ընդ նմին ի մկրտութեանն, որով և ընդ նմին յարեայք հաւատովք :

26 . Շինեցուք զքաղաքսն զայնոսիկ, և արասցուք պարիս-պըս և աշտարակս և դրունս և նիգս՝ որով ամրեմք երկիրս :

27 . Քաղցեան և ծարաւեցան, և անձինք նոցա ի նոսին նուաղեցան :

28 . Նաև նոքին իսկ որ չարքն կարծին անմտաց, երբեք երբեք օգտակարք լինին, և զերծուցիչք ի մահ-ուանէ :

29 . Եւ նոցունց ամուսինքն վասն հասեալ ժամանակին առ ոտս իւրեանց զօրհաս մահուն դէմ յանդիման նկարէին :

30 . Ի նմին բերանոյ ելանեն օրհնութիւնք և անէծք. ոչ է պարտ, եղբարք իմ, այդ այդպէս լինել:

Հ. Ստացական դերանուններն ո՞րք են և ի՞նչպէս կը հոլովին :

Պ. Ստացական դերանուններն են՝ իմ, քո, մեր, ձեր, իւր, և հետեւեալ կերպով կը հոլովին։

Եզակի	Յոգնակի
Ո. իմ	իմք
Ս. իմոյ	իմոց
Տ. իմում	իմոց
Հ. զիմ	զիմս
Բ. յիմմէ	յիմոց
Գ. իմով	իմովք

Եզակի	Յոգնակի
Ո. քո	քոյք
Ս. քոյ. քոյոյ	քոց, քոյոց
Տ. քում	քոց, քոյոց
Հ. զքո	զքոյս
Բ. ի քումմէ	ի քոց, ի քոյոց
Գ. քով, քոյով	քովք, քոյովք

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Մեր	Մերք
Ս. մերոյ	մերոց
Տ. մերում	մերոց
Հ. զմեր	զմերս
Բ. ի մերմէ	ի մերոց
Գ. մերով	մերովք

Եզակի	Յոգնակի
Ո. ձեր	ձերք
Ս. ձերոյ	ձերոց
Տ. ձերում	ձերոց
Հ. զձեր	զձերս
Բ. ի ձերմէ	ի ձերոց
Գ. ձերով	ձերովք

Իւր, րոյ, րում, յիւրմէ. իւրք, րոց, րովք ևյլն

Հ. Ստացականներն, երբեւ ածական ի՞նչպէս կը գործածուին :

Պ. Ստացականներն երբեւ ածական՝ գոյականներէն առաջ կամ ետքը դրուելով, մեկտեղ կը հոլովին, այսպէս :

Առաջ դրուած

Եզակի	Յոգնակի
Ո. իմ տուն	իմ տունք
Ս. իմոյ տան	իմոց տանց
Տ. իմում տան	իմոց տանց
Հ. զիմ տուն	զիմ տունս
Բ. յիմմէ տանէ	յիմոց տանց
Գ. իմով տամբ	իմովք տամբք

Ետքը դրուած

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Տուն իմ	Տունք իմ
Ս. տան իմոյ	տանց իմոց
Տ. տան իմում	տանց իմոց
Հ. զտուն իմ	զտունս իմ
Բ. ի տանէ իմմէ	ի տանց իմոց
Գ. տամբ իմով	տամբք իմովք

Այսպէս կըլլան նաեւ միւս ստացականներն ալ։

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

(Հետևեալ օրինակաց մէջ որոց թարգմանութիւնն պարտի ուսանիլ աշակերտն, առաջական գերանուանք գոյականի հետ իբրև ածական գործածուած են միայն)

1. Վասն բարբառոյ [illegible] քո լռեցան ժողովուրդք, և յերկիւղէ [illegible] ցրուեցան հեթանոսք։
2. Արդ յամօթ լիջիք, ընդունայն լիցի զօրութիւն [illegible] [illegible], և հուր կերիցէ զձեզ։
3. Մի լինիր վկայ սուտ [illegible] [illegible], և մի լսյներ [illegible] [illegible]։
4. Որպէս թռչուն որ թռանի [illegible] [illegible], նոյնպէս և մարդ ստրկանայ յորժամ օտարանայցէ [illegible] [illegible] (ի տեղւոյ [illegible])։
5. Որ փորէ խորխորատ [illegible] [illegible]՝ ինքն լցցէ զնա և որ գլէ վէմ՝ [illegible] [illegible] գլեսցէ։
6. Որ կազմէ կուռս յերեսս [illegible] [illegible], պատեսցէ հազբս [illegible] [illegible]։
7. Տեառն է երկիր [illegible] [illegible], աշխարհ և ամենայն բնակիչք նորա։
8. Ձայն [illegible] [illegible] բախէ ի դրանն, բա՛ց ինձ, [illegible] [illegible], զի [illegible] [illegible] լցաւ ցօղով, և [illegible] [illegible] ի շաղից գիշերոյ։
9. Մտի ի պարտէզ իմ, կթեցի զմուռս հանդերձ [illegible] [illegible], կերայ զհաց իմ [illegible] [illegible], արբի զգինի իմ [illegible] [illegible]։
10. Առաւել լուա զիս [illegible] [illegible], և [illegible] [illegible] սուրբ արա զիս։

11. Ուխտք իմ [illegible] [illegible] լսէն, և ես ճանաչեմ զդոսա, և զկնի իմ գան, և մի՛ ոք յափշտակեսցէ զնոսա [illegible] [illegible]։
12. Անօրէնութիւնք որսան զայր, և ի տուռունս (կապ) [illegible] [illegible] շաղի (կը կապուի) իւրաքանչիւր ոք։
13. Ոչ ևս եմ արժանի կոչել [illegible] [illegible], արա զիս իբրև զմի [illegible] [illegible]։
14. Հայր, մի ումն [illegible] [illegible]՝ որոյ թափեալ են ատք նորա և անկեալ պճղունք նորա, կոյ ի հրապարակի անդ մեռեալ։
15. Ո՞չ դա է ցուպ [illegible] [illegible]՝ մտանել և ելանել առաջի մեր, դա եղիցի փոխանակ [illegible] [illegible]։
16. Եթէ դարձջիք դուք ի նա բոլորով [illegible] [illegible] և յամենայն անձնէ, յայնժամ դարձցի նա առ ձեզ։
17. Եղիջիք առեցեալք յամենեցունց վասն [illegible] [illegible] և մնաց մի [illegible] [illegible] ոչ կորիցէ։
18. Եւ ասէ (աւազակն) ցՅիսուս. յիշեա զիս, Տէր, յորժամ գայցես [illegible] [illegible]։
19. Արդ նկայք ձօյն բարձցուք յերկինս, յարձակեցուք ի վերայ, թերևս ապրեսջիք ի ձեռաց [illegible] [illegible]։
20. Չէ մարթ այդմ լինել եթէ զգարշելիս եգիպտացւոց զոհիցեմք Տեառն [illegible] [illegible],
21. Առէք դուք լի [illegible] [illegible] մոխիր հնոցի, և ցանեսցէ զայն Մովսէս ընդ երկինս առաջի Փարաւոնի։
22. Երկաստարդօք հանդերձ և [illegible] [illegible] երթիցուք, [illegible] և [illegible] [illegible], արջառով և [illegible] [illegible] երթիցուք։

23. Քանզի պանդուխտք և նժդեհք էք դուք առաջի իմ. և ըստ ամենայն երկրին կալուածոյ ձերոյ՝ փրկանս տայջիք։

24. Մի՛ կանգնիցէք ձեզ արձան, և մի՛ քար կոթող դնիցէք յերկրի ձերում երկիր պագանել նմա. ես եմ Տէր Աստուած ձեր։

25. Ես եմ Տէր Աստուած ձեր՝ որ հանի զձեզ յերկրէն Եգիպտացւոց, մինչ էիք դուք ծառայք. և խզեցի զկապանս լծոյն ձերոյ, և ածի զձեզ համարձակութեամբ։

Հ. Յարաբերական դերանունն ո՞րն է և ի՞նչպէս կը հոլովի։

Պ. Յարաբերական դերանունն է որ կամ ո և հետևեալ կերպով կը հոլովի։

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Որ, ո	Որ, որք, ոյք,
Ս. որոյ, ոյր	որոց, ոյց,
Տ. որում, ում	որոց, ոյց,
Հ. զոր, զո	զոր, զորս, զոյս
Բ. յորմէ, յումմէ	յորոց, յոյց
Գ. որով	որովք

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1. Ոչ երբէք գիտէի զձեզ, ի բաց կացէք յինէն ամենեքեան, որ գործէք զանօրէնութիւն։
2. Եւ եղև ի վաղիւն՝ երթայր ի քաղաք մի՝ որում անուն էր Նային։
3. Յակոբ ծնաւ զՅովսէփ զայրն Մարիամու՝ որում խօսեցեալ զՄարիամ կոյս՝ յորմէ ծնաւ Յիսուս։

4. Եւ կոչեաց զծառայսն՝ որոց տուեալ էր զարծաթն, զի գիտասցէ ո՛ զի՛նչ շահեցաւ։
5. Հայր սուրբ, պահեա զնոսա յանուն քո, զոր ետուր ինձ, զի եղիցին մի, որպէս և մեք մի եմք։
6. Վէմն զոր անարգեցին շինողքն՝ նա եղև գլուխ անկեան։

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՆԱԽԴԻՐ կամ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ի՞նչ են նախդիրք։

Պ. Նախդիրներն որ անուանց կամ դերանուանց մէկ մասն ըլլալով՝ անոնց հոլովման փոփոխութեանց գործիք կամ միջնորդ կըլլան, հետևեալներն են զ. ի կամ յ. ց. առ. ընդ. ըստ։

Հ. Այս նախդիրներն ո՞ր հոլովներու հետ կը գործածուին։

Պ. Այս նախդիրներէն իւրաքանչիւրն տարբեր հոլովներու վրայ կրնայ դրուիլ՝ այսպէս.

1. Զ նախդիրն որ հայցական կը շինէ՝ ինչպէս տեսանք հոլովմանց մէջ՝ կը դրուի նաև բացառականի և առանց է ի բացառականի և երբեմն ներգոյականի վրայ։

2. Ի կամ Յ որ բացառականի վրայ տեսանք հոլովմանց մէջ, կը դրուին նաև տրական հայցականի և ներգոյականի վրայ։

3. Ց նախդիրն կը դրուի միայն հայցականի վրայ։

4. ԱՌ նախդիրն կը դրուի սեռականի, տրականի, գործիականի, բացառականի և անորոշ հայցականի վրայ:

5. ԸՆԴ նախդիրն նոյնպէս կը դրուի սեռականի, տրականի, գործիականի, բացառականի և անորոշ հայցականի վրայ:

6. ԸՍՏ նախդիրն կը դրուի տրականի, բացառականի և երբեմն անորոշ հայցականի առջև:

(Այս գործածութեանց ամէն նախդիրներու տուած զանազան նշանակութիւններն ԸՆԹԱՑՔԻ Ա. Տարւոյն մէջ կուսանի աշակերտն)

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ո՞ր բառերն նախադրութեան կըսուին.

Պ. Նախադրութեան կըսուին այն բառերն՝ որք անմիջական յարաբերութիւն ունին անունի մը կամ դերանունի մը հետ, առանց որոյ չեն կարող կատարեալ իմաստ մը տալ. զոր օրինակ, եթէ ըսեմ վասն՝ համար, հանդերձ՝ հետ, առանձինն իմաստ մը չունին, բայց երբ ըսեմ վասն Աստուծոյ (Աստուծոյ համար) հանդերձ աշակերտօքն (աշակերտներուն հետ) իմաստ մը կառնում:

Հ. Նախադրութիւններն ալ նախդիրներու պէս կրնան այս և այլ հոլովով բառեր առնուլ:

Պ. Այո, նախադրութիւնք սովորաբար իրենց պահանջած հոլովով բառ կառնուն: Յիշենք գործածականներն:

Սեռական հոլով պահանջողներն

Առաջի, առջևը	արտաքոյ դուրս
առընթեր / առերի } քովը	զկնի / զհետ } ետևէն
ի վերայ, վրան	ի մէջ / ի միջի } մէջ տեղը, մէջը
ի ներքոյ, տակը	

ի միջոյ / ընդ մէջ } մէջ տեղէն	ի ձեռն, ձեռօքը, միջոցաւը
հանդէպ / յանդիման } դիմացը	ընդդէմ / հակառակ } դէմ
յետոյ, ետքէն	փոխանակ, տեղը
առանց, առանց	վասն / յաղագս / սակս } համար
փոխան, տեղը	

Գործիական հոլով պահանջողներն

չափ, չափ. — հանդերձ, հետ. — շուրջ զ., բոլորտիքը:

Հայցական հոլով պահանջողներն

ի վերոյ քան զ' / ի վեր քան զ' } (բանէ մը) վեր

նախ քան զ' / յառաջ քան զ' } (բանէ մը) առաջ

իբրև / որպէս } պէս, նման
քան, աւելի

{ Այս երեքն շատ անգամներ տարբեր հոլովով խնդիր կառնուն իրենց քով:

Եով անորոշ հայցական պահանջողներն

մինչև ի . . . մինչև . . . (երբեմն ց ով, մինչև ց . . .)

կոյս / կողմն } կողմը, դին

մերձ, մօտ

Բացառական հոլով պահանջողներն

բաց, դուրս. — հետէ (ժամանակէ մը) ի վեր:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԲԱՅ

Հ. Ո՞ր բառերն բայ կըսուին։

Պ. Բայ կըսուին այն բառերն որ ընել, ըլլալ կամ կրել կը ցուցնեն. զոր օրինակ, խօսիմ, նայիմ, բան մը ընել կը ցուցնեն. դողամ, հիւանդանամ, բան մը ըլլալ կը ցուցնեն. սիրուիմ, գանակոծուիմ (ծեծուիմ) կրել կը ցուցնեն, ուստի բայ են։

Հ. Բայերը քանի տեսակ են։

Պ. Բայերը չորս տեսակ են. էական, չէզոք, ներգործական և կրաւորական։

Հ. Էական բայն ո՞րն է

Պ. Էական բայն է եմ։

Հ. Ո՞ր բայերն չէզոք են։

Պ. Չէզոք են այն բայերն՝ որոնց ցուցած գործողութիւնը ոչ մէկէ մը ուրիշին և ոչ ուրիշէ մը մէկուն կ'անցնի. զոր օրինակ, երբ ըսեմ՝ ննջեմ (պառկիմ), երթամ (կերթամ) գործողութիւն մ'է այս. բայց ուրիշին բան մը չեմ ըներ. այսպէս ալ երբ ըսեմ՝ մեռնիմ (կը մեռնիմ) հիւանդանամ (կը հիւանդնամ) գործողութիւն մ'է թէև, բայց ուրիշէն չէ որ կը կրեմ այդ բանը։

Հ. Ներգործական բայերն որո՞նք են։

Պ. Ներգործական են այն բայերն որոնց ցուցած

գործողութիւնը մէկէ մը ուրիշին կ'անցնի, կամ թէ ըսենք ուրիշին բան մը ընել կը ցուցնեն. զոր օրինակ, երբ ըսեմ՝ սիրեմ, կը սիրեմ (ուրիշ մը) գովեմ, կը գովեմ (բան մը կամ մէկը) ուստի այս բայերն ներգործական են։

Հ. Կրաւորական բայերն որո՞նք են։

Պ. Կրաւորական բայերն՝ որ ներգործականներու մէկ ուրիշ ձեւն են, ուրիշին բան մը ընել ցուցնելու տեղ ուրիշէն բան մը կրել կը ցուցնեն, զոր օրինակ, երբ ըսեմ սիրուիմ, կը սիրուիմ (ուրիշէ մը), գովուիմ կը գովուիմ (ուրիշէ մը), ուստի այս բայերն կրաւորական են։

Հ. Բայերն ինչ ունին։

Պ. Բայերն ունին թիւ, դէմք, ժամանակ, եղանակ։

Հ. Թիւն ինչ է.

Պ. Թիւն եզակին և յոգնակին կը ցուցնէ, զոր օրինակ. կը գրեմ, կը գրես, կը գրէ (եզակի). կը գրեմք, կը գրէք, կը գրեն (յոգնակի)։

Հ. Դէմքը քանի է։

Պ. Դէմքը երեք է, առաջին, երկրորդ, երրորդ, զոր օրինակ. կը խօսիմ, կը խօսինք, (առաջին դէմք է) կը խօսիս, կը խօսիք (երկրորդ դէմք է) կը խօսի, կը խօսին (երրորդ դէմք է)։

Հ. Ժամանակը քանի է։

Պ. Ժամանակը բուն երեք է. ներկայ, անցեալ և ապառնի. զոր օրինակ. երբ ըսեմ կերթամ, ներկայ ժամանակ է, վասն զի հիմա կերթամ. եթէ ըսեմ գացի, անցեալ ժամանակ է վասն զի առաջ գացի, իսկ երբ ըսեմ պիտի երթամ ապառնի ժամանակ է, վասն զի ետքը պիտի երթամ։

Հ. Բայի մը ամբողջական ժամանակներն որո՞նք են։

Պ. Բայի մը ամբողջական ժամանակներն են հետեւեալ

ապառնին, հրամայականը և անցեալ ընդունելութիւնն ։

Հ. Անցեալը քանի՞ է ։

Պ. Անցեալը երկու է, անկատար անցեալ և կատարեալ անցեալ․ երբ ըսեմ կը սիրէի, բոլորովին անցած ժամանակ մը չեմ ցոյց տար, որ է անկատար անցեալ, իսկ երբ ըսեմ սիրեցի, բոլորովին լմնցած բան մը ցոյց կու տամ, որ է կատարեալ անցեալ ։

Հ. Եղանակը քանի՞ է ։

Պ. Եղանակը չորս է․ սահմանական, հրամայական, ստորադասական և անորոշ դերբայ (աներեւոյթ) ։— Սահմանականը, հրամայականը և ստորադասականը դէմք ունին, և դիմաւոր բայ կը կոչուին, իսկ անորոշ դերբայն կամ աներեւոյթն դէմք չունի, ուստի և անդէմ կը կոչուի ։

Հ. Կրնա՞ս բացատրել դէմքը ։

Պ. Այո՛, եթէ կ՚ըսեմ․ խօսիմ․ տեսայ․ գնաց լաւ բառն առնենք հարցունեմ թէ ո՞վ կը խօսի, կը պատասխանեմ — ԵՍ (որ Ա. դէմք կը ցուցնէ)․ ո՞վ տեսաւ, — ԴՈՒ (որ Բ. դէմք կը ցուցնէ)․ ո՞վ գնաց լաւ, — ՆԱ (որ Գ. դէմք կը ցուցնէ) հետեւաբար այս բայերն դիմաւոր են․ բայց երբ միայն ըսեմ․ խօսիլ, տեսնել, լալ, չգիտցուիր թէ ո՞վ է խօսողը, տեսնողը կամ լացողը, ուստի և բային անդէմ կը մնայ ։

Հ. Միայն աներեւոյթն այսինքն անորոշ դերբայն անդէ՞մ է ։

Պ. Ո՛չ. անցեալ և ապառնի ընդունելութիւններն ալ, ինչպէս, սիրել, (սիրած), սիրելոց, (սիրելու) անդէմ են ։

Հ. Բայի մը թիւը, դէմքը, ժամանակը և եղանակն ինչպէս կը ճանչցուին ։

Պ. Բայի մը թիւը, դէմքը, ժամանակը և եղանակը բային վերջաւորութեան փոխուելէն կը ճանչցուին ։

Հ. Բային վերջաւորութեան փոխուելուն ինչ կ՚ըսուի ։

Պ. Թիւ, դէմք, ժամանակ և եղանակ ցուցնելու

համար բային վերջաւորութեանը փոխուելուն լծորդութիւն կ՚ըսուի ։

Հ. Լծորդութիւնը քանի՞ է ։

Պ. Լծորդութիւնը այսինքն բայերու վերջաւորութեան կերպը չորս է ։ Բայերէն ոմանք եմ կը վերջաւորին, զոր օրինակ սիրեմ, համարեմ. ոմանք իմ կը վերջաւորին, խօսիմ, ուսանիմ․ ոմանք ամ կը վերջաւորին, խաղամ, ուրախանամ․ ոմանք ալ ում թողում, ընթեռնում ։

Հ. Բայերուն ամբողջը կանոնաւոր խոնարհում ունի, և մէկ մասն անկանոն ։

Պ. Բայերուն մեծ մասը կանոնաւոր է, ոմանք ալ անկանոն են ։

ՉՈՐՍ ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ

ԽՈՆԱՐՀՄԱՆ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ՁԵՒԸ

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ (ԵՄ)

Հ. Առաջին լծորդութեան բայերն ինչպէս կը վերջաւորին ։

Պ. Առաջին լծորդութեան բայերուն մէկ մասը եմ և մէկ մասն ալ անեմ կը վերջաւորի Սահմանական ներկային եզակի Ա. դէմքին մէջ, ինչպէս սիրեմ, գրեմ, երգեմ․ համարեմ, հարցանեմ, բերկանեմ (կարել) հասանեմ, (կարել), ևայլն ։

Հ. Եմ վերջաւորած բայ մը ինչպէս կը խոնարհի ։

Պ. Եմ վերջաւորած բայ մը, զոր օրինակ սիրեմ, այսպէս կը խոնարհի ։

Սահմանական եղանակ ներկայ

Ա.	դէմք	Սիր-եմ	(կը սիրեմ)	Եզակի
Բ.	»	սիր-ես	(կը սիրես)	
Գ.	»	սիր-է	(կը սիրէ)	
Ա.	դէմք	Սիր-եմք	(կը սիրենք)	Յոգնակի
Բ.	»	սիր-էք	(կը սիրէք)	
Գ.	»	սիր-են	(կը սիրեն)	

անցեալ անկատար

Ա.	դէմք	Սիր-էի	(կը սիրէի)	Եզակի
Բ.	»	սիր-էիր	(կը սիրէիր)	
Գ.	»	սիր-էր	(կը սիրէր)	
Ա.	դէմք	Սիր-էաք	(կը սիրէինք)	Յոգնակի
Բ.	»	սիր-էիք	(կը սիրէիք)	
Գ.	»	սիր-էին	(կը սիրէին)	

անցեալ կատարեալ

Ա.	դէմք	Սիր-եցի	(սիրեցի)	Եզակի
Բ.	»	սիր-եցեր	(սիրեցիր)	
Գ.	»	սիր-եաց	(սիրեց)	
Ա.	դէմք	Սիր-եցաք	(սիրեցինք)	Յոգնակի
Բ.	»	սիր-եցէք	(սիրեցիք)	
Գ.	»	սիր-եցին	(սիրեցին)	

ապառնի

Ա.	դէմք	Սիր-եցից	(պիտի սիրեմ)	Եզակի
Բ.	»	սիր-եսցես	(պիտի սիրես)	
Գ.	»	սիր-եսցէ	(պիտի սիրէ)	
Ա.	դէմք	սիր-եսցուք	(պիտի սիրենք)	Յոգնակի
Բ.	»	սիր-եսջիք	(պիտի սիրէք)	
Գ.	»	սիր-եսցեն	(պիտի սիրեն)	

Հրամայական եղանակ

Բ. դէմք Սիր-եա, սիր-եսջիր (սիրէ)
մի սիր-եր } Եզակի

Բ. դէմք Սիր-եցէք, սիր-եսջիք (սիրեցէք)
մի սիր-էք } Յոգնակի

ստորադասական եղանակ

Ա.	դէմք	Սիր-իցեմ	(սիրեմ)	Եզակի
Բ.	»	սիր-իցես	(սիրես)	
Գ.	»	սիր-իցէ	(սիրէ)	
Ա.	դէմք	սիր-իցեմք	(սիրենք)	Յոգնակի
Բ.	»	սիր-իցէք	(սիրէք)	
Գ.	»	սիր-իցեն	(սիրեն)	

աներեւոյթ կամ անորոշ դերբայ

անդէմ. Սիր-ել (սիրել)

անցեալ դերբայ

անդէմ. Սիր-եալ (սիրած, սիրելով)

ապառնի դերբայ

անդէմ, Սիր-ելոց (սիրելու)

Սիրեմ-ի պէս կը խոնարհին ամէն չմերջաւորող կանոնաւոր բայ, ինչպէս.

ներգործական

Այր-եմ	(էրել)
Գր-եմ	(գրել)
Կոչ-եմ	(կանչել)

չէզոք

Ամաչ-եմ (ամչնալ)
Դիմ-եմ (երթալ, դիմել)
Գոչ-եմ (պոռալ)

Հ. Միայն եմ վերջաւորած բայե՞ր «էբեմ»ի պէս կը խոնարհին։

Պ. Կան քանի մը «անեմ» վերջաւորած բայեր ալ ինչպէս, Ժամ-անեմ (հասնիլ), Բաժ-անեմ (բաժնել), Կործ-անեմ (փլցնել), Սերմ-անեմ (ցանել) և այլն, որք «էբեմ»ի պէս կը խոնարհին։

Հ. Անեմ վերջաւորած բայ մը ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Անեմ վերջաւորող բայ մը ինչպէս տես-անեմ այսպէս կը խոնարհի։

Սահմանական եղանակ ներկայ

Տես-անեմ	(կը տեսնեմ)	Եզակի
տես-անես	(կը տեսնես)	
տես-անէ	(կը տեսնէ)	
տես-անեմք	(կը տեսնեմք)	Յոգնակի
տես-անէք	(կը տեսնէք)	
տես-անեն	(կը տեսնեն)	

անցեալ անկատար

Տես-անէի	(կը տեսնէի)	Եզակի
տես-անէիր	(կը տեսնէիր)	
տես-անէր	(կը տեսնէր)	
տես-անէաք	(կը տեսնէինք)	Յոգնակի
տես-անէիք	(կը տեսնէիք)	
տես-անէին	(կը տեսնէին)	

անցեալ կատարեալ

Տես-ի	(տեսայ)	Եզակի
տես-իր	(տեսար)	
տես, կամ էտես (*)	(տեսաւ)	
տես-աք	(տեսանք)	Յոգնակի
տես-էք	(տեսաք)	
տես-ին	(տեսան)	

ապառնի

Տես-էջ	(պիտի տեսնեմ)	Եզակի
տես-ջես	(պիտի տեսնես)	
տես-ջէ	(պիտի տեսնէ)	
տես-ջաք	(պիտի տեսնենք)	Յոգնակի
տես-ջէք	(պիտի տեսնէք)	
տես-ջեն	(պիտի տեսնեն)	

Հրամայական եղանակ

Տես, տես-ջիր, տես-անջիր	(տեսի՛ր)	Եզակի
մի տես-աներ	(մի տեսներ)	
Տեսէ՛ք, տես-ջիք, տես-անջիք	(տեսէ՛ք)	Յոգնակի
մի տես-անէք	(մի տեսնէք)	

Ստորադասական եղանակ

Տես-անիցեմ	(տեսնեմ)	Եզակի
տես-անիցես	(տեսնես)	
տես-անիցէ	(տեսնէ)	

---

[*] Անեմ վերջաւորող բայերու կատարեալ եզակի Գ. դէմքին սկիզբը է գիրը կը գրուի՝ երբ բային արմատը բաղաձայնով է, և գիրը կը գրուի երբ բային արմատը ա ձայնաւորով է. իսկ ուրիշ ձայնաւորով սկսող արմատներն այդ յաւելուածը չունին. նոյնպէս երբ բային արմատը բազմավանկ է՝ թէ՛ բաղաձայնով սկսած ըլլայ և թէ՛ ձայնաւորով, է գրի յաւելուած չըլլար։

տես–անէցէմք	(տեսնենք)	Յոգնակի
տես–անիցէք	(տեսնէք)	
տես–անիցեն	(տեսնեն)	

աներեւոյթ կամ անորոշ դերբայ

Տես–անել (տեսնել)

անցեալ դերբայ

Տես–եալ (տեսած, տեսնելով)

ապառնի դերբայ

Տես–անելոց (տեսնելու)

Տեսանեմ ի պէս կը խոնարհին ամէն անեմ վերջաւորող բայեր, զոր օրինակ.

Ներգործական

Հարցանեմ (հարցնել)
Արկանեմ կամ Զարկանեմ (1) (ձգել)
Եղծանեմ (աւրել)

չէզոք

Հասանեմ (հասնիլ)
Անցանեմ (անցնիլ)
Ելանեմ (ելնել)

(1) Պէտք է գիտնալ որ հարկանեմ բային կ գիրը կը կորսուի կատարեալին. ապառնիին, հրամայականին և անցեալ ընդունելութեան մէջ. աւստի փոխանակ ըսելու Հարկի, Հարկից, Հարկ, Հարկեալ. պէտք է ըսել Հարի, Հարից, Հար, Հարեալ։

Հ. Միթէ անեմ վերջաւորող բայերն տեսանեմ ի պէս կը խոնարհին։

Պ. Կան քանի մը եմ վերջաւորող բայեր՝ որ տեսանեմին պէս կը խոնարհին, ասոնք են. առնեմ, բերեմ, հանեմ, և հեղուանեմ (գամել). որոց կատարեալը, ապառնին և հրամայականը կ՚ըլլան Տեսանեմին պէս, առի, առից, առ. բերի, բերից, բեր. հանի, հանից, հան. հեղուսի, հեղուսից, հեղոյս։

Հ. Անեմ վերջաւորող բայերու արմատը որն է։

Պ. Անեմ վերջաւորող բայերու արմատը՝ կատարեալին եզակի Գ. դէմքն և հրամայականին եզակին է որոնք խոնարհման ժամանակ ըի, էի, և ոյի փոխուած արմատական ձայնաւորը ունին կանոնաւ զոր օրինակ

	կատար. եզակի գ. դէմք	Հրամյկն.
Գըտանեմ (գտնել)	գիտ կամ եգիտ	գիտ
Լըքանեմ (թողուլ)	լիք կամ ելիք,	լիք
Մըտանեմ (մտնել)	մուտ կամ եմուտ,	մուտ
Թըքանեմ (թքնել)	թուք կամ եթուք,	թուք
Անէծանեմ (անիծել)	անէծ	անէծ
Դիղանեմ (դիզել)	դէզ կամ եդէզ,	դէզ
Ցուցանեմ (ցուցնել)	ցոյց կամ եցոյց,	ցոյց
Մուծանեմ (մացունել)	մոյծ կամ եմոյծ,	մոյծ

ԱՆՑՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

Հ. Անեմ վերջաւորող բայերու կարգէն ուրիշ ինչ բայեր կան,

Պ. Անեմ վերջաւորողներու կարգէն են բոլոր ուցանեմ վերջաւորող անցողական բայերն՝ որոնք բան մը ընել տալ կը նշանակեն, և այսպէս կը խոնարհին. զոր օրինակ։

սահմանական եղանակ ներկայ

Անցուցանեմ, անցուցանես եւ այլն։

անցեալ անկատար

Անցուցանէի, անցուցանէիր եւ այլն.

անցեալ կատարեալ

Անցուցի	(անցուցի)	Եզակի
անցուցեր	(անցուցիր)	
անցոյց (*)	(անցուց)	
անցուցաք	(անցուցինք)	Յոգնակի
անցուցէք	(անցուցիք)	
անցուցին	(անցուցին)	

ապառնի

Անցուցից, անցուցցես եւ այլն.

հրամայական

Անցո՛, անցուսջիր, անցուցանիջիր (անցուր)
մի անցուցաներ (մի անցուներ)
Անցուցէք, անցուսջիք, անցուցանիջիք (անցուցէք)
մի անցուցանէք (մի անցունէք)

ստորադասական

Անցուցանիցեմ, անցուցանիցես եւ այլն.

աներեւոյթ

Անցուցանել, (անցունել)

[1] Անցողական բայերու միւս բոլոր ժամանակաց մէջ գտնուող ու-ը կատարեալ եզակի Գ. դէմքի մէջ ոյ ի կը փոխուի, երբեւ արմատական գիր։

անցեալ ընդունելութիւն

Անցուցեալ (անցուցած, անցունելով)

ապառնի ընդունելութիւն

Անցուցանելոց (անցունելու)

Հ. Ուցանեմ վերջաւորող բայերն ինչպէս կը շինուին։

Պ. Ուցանեմ վերջաւորող անցողական բայերն կը շինուին՝ բայի մը կատարեալ առաջին դէմքին վերջի ձայնաւորը ջնջելով և ուցանեմ մասնիկը դնելով, զոր օրինակ.

	կատարեալ	անցողական
Անցանեմ	անցի	անցուցանեմ
Նստիմ	նստայ	նստուցանեմ
Սնանիմ	սնայ	սնուցանեմ
Զօրանամ	զօրացայ	զօրացուցանեմ
Մեռանիմ	մեռայ	մեռուցանեմ
Լնում	լցի	լցուցանեմ
Զգենում	զգեցայ	զգեցուցանեմ
Բուսանիմ	բուսայ	բուսուցանեմ

Հ. Ուցանեմ վերջաւորող անցողական բայերու հրամայականն ինչ կերպով կը շինուի։

Պ. Անցողական բայերու հրամայականն կը շինուի ուցանեմը ջնջելով և տեղը ո գիրն դնելով, այսպէս.

Ծանուցանեմ	(ճանչցունել)	ծանո	(ճանչցուր)
Գնացուցանեմ	(քալեցնել)	գնացո	(քալեցուր)
Յարուցանեմ	(ոտք հանել)	յարո	(ոտք հանէ)
Ապրեցուցանեմ	(ապրեցնել)	ապրեցո	(ապրեցուր)

Հ. Բայերու անցողականները միշտ ուցանե՞մ կը վերջաւորին։

Պ. Կան բայեր որ ուցանեմի տեղ ուսանեմ կամ ուզանեմով անցողական կըլլան, ինչպէս.

		անցողականք	
Կորնչիմ	(կորսուիլ)	կորուսանեմ	(կորսնցունել)
Փլանիմ	(փլիլ)	փլուզանեմ	(փլցունել)
Ընկլնում	(ընկղմիլ)	ընկլուզանեմ	(ընկղմել)
Ելանեմ	(ելնել)	ելուզանեմ	(հանել, ընել որ ելնէ)

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

(Աշակերտն հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն ուսանելով հանդերձ, պէտք որոշէ ժամանակն եւ եղանակն Ա. լծորդութեան տակ գացող երկու ձեւերէ [եմ, անեմ] բայերուն, զորս դիւրութեան համար նոտրագիր նշանակած ենք։)

1. Ո՞ւր է որ ծնաւ արքայն հրէից, զի տեսաք զաստղն նորա յարեւելս, և եկաք երկիրպագանել նմա։
2. Գնացէք, ստուգեցէք վասն մանկանն, և յորժամ գտանիցէք ազդ արասջիք ինձ, զի և ես եկեալ երկիրպագից նմա։
3. Ծնունդք իժից, ո՞ ցուցց ձեզ փախչել ի բարկութենէն որ գալոցն է։
4. Ես չեմ բաւական բառնալ զկօշիկս նորա. Նա մկրտեսցէ զձեզ ի Հոգին սուրբ և ի հուր։
5. Ի վերայ ձեռաց բարձցեն զքեզ, զի մի՛ երբէք հարցես զքարի զոտն քո։
6. Զայս ամենայն քեզ տաց՝ եթէ անկեալ երկիրպագանիցես ինձ։
7. Եւ ել լուր (համբաւ) նորա ընդ ամենայն երկիրն Ասորւոց և մատուցին առ նա զամենայն հիւանդս՝ որ նեղեալ էին ի պէս պէս ցաւս։

8. Երանի՜ հեզոց զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր։ Երանի՜ ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն գտցեն։
9. Մինչեւ անցցեն երկինք և երկիր, յովտ մի՝ որ նշանախեց մի է՝ ոչ անցցէ յօրինացն և ի մարգարէից մինչեւ ամենայն եղիցի։
10. Մի՛ երդնուցուս սուտ, այլ հատուսցես Տեառն զերդմունս քո։
11. Եթէ ակն քո աջ գայթակղեցուցանէ զքեզ, խլեա զնա և ընկեա ի քէն։
12. Եթէ ոչ առաւելուցու (եթէ չաւելնայ) արդարութիւն ձեր աւելի քան զդպրացն և զփարիսեցւոց, ոչ մտանիցէք յարքայութիւն երկնից։
13. Որում խնդրէ ի քէն՝ (թէ խնդրողին) տուր, և որ կամի փոխ առնուլ ի քէն, մի դարձուցանէր զերեսս։
14. Զի եթէ սիրիցէք զայնոսիկ որ սիրեն զձեզ, զի՞նչ վարձք իցեն. ո՞չ ապաքէն և մաքսաւորք զնոյն գործեն։
15. Խնդրեցէք և տացի ձեզ, հայցեցէք և գտջիք, բախեցէք և բացցի ձեզ։
16. Այլ դու յորժամ կայցես յաղօթս, մուտ ի սենեակ քո, և փակեա զդուրս քո, և կաց յաղօթս առ Հայրն քո ի ծածուկ։
17. Մի տայք զսրբութիւն շանց, և մի՛ արկանէք զմարգարիտս ձեր առաջի խոզաց զի մի՛ առ ոտն կոխիցեն զնոսա, և դարձեալ բեկբեկեսցեն զձեզ։
18. Այլ դու յորժամ պահիցես, օծ զգլուխ քո, և լուա զերեսս քո, զի մի երեւեսցիս մարդկան իբրեւ զպահող։

19. Նզովեցին զանձինս ո՛չ ուտել և ո՛չ ըմպել մինչեւ սպանցեն զնա. արդ պատրաստ են և սպասեն քում հրամանի ։

20. Զի՞արդ ասես ցեղբայր քո, թո՛ղ հանից զշիւղդ յականէ քումմէ, և ահաւասիկ ի քում ական գերան կայ ։

21. Եկն և Նիկոդիմոս՝ որ եկեալ էր առ Յիսուս ի գիշերի զառաջինն, և եբեր զմուռս խառն ընդ հալուէս իբրեւ լտերս հարիւր ։

22. Եւ իբրեւ գտանէ, կոչէ զբարեկամս և զդրացիս և ասէ. Ուրախ լերուք ընդ իս, զի գտի զդրամն իմ զոր կորուսի ։

23. Եւ ածին զնա առ նա. իբրեւ ետես զնա այսն, վաղվաղակի շարժեաց զնա, և անկեալ յերկիր թաւալէր և փրփրայր ։

24. Եւ աւերեսցէ Տէր զծովն Եգիպտացւոց, և արկցէ զձեռն իւր ի վերայ գետոյն հողմով սաստկութեան ։

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ (ԻՄ)

Հ. Երկրորդ լծորդութեան բայերն ինչպէս կը վերջանային։

Պ. Երկրորդ լծորդութեան բայերուն մէկ մասը իմ և մէկ մասն ալ անիմ կը վերջանայի Սահմանական ներկայ Ա. դէմքին մէջ, ինչպէս. խօս-իմ, նայ-իմ, աշխատ-իմ, ծն-անիմ, մեռ-անիմ, ուս-անիմ, և այլն ։

Հ. Իմ վերջաւորող բայ մը ինչպէս կը խոնարհի ։

Պ. Իմ վերջաւորող բայ մը, զոր օրինակ խօսիմ, այսպէս կը խոնարհի ։

Սահմանական եղանակ ներկայ

Խօսիմ	(կը խօսիմ)	Եզակի
խօսիս	(կը խօսիս)	
խօսի	(կը խօսի)	
խօսիմք	(կը խօսինք	Յոգնակի
խօսիք	(կը խօսիք)	
խօսին	(կը խօսին)	

անցեալ անկատար

Խօս-էի	(կը խօսէի)	Եզակի
խօս-էիր	(կը խօսէիր)	
խօս-էր	(կը խօսէր)	
խօս-էաք	(կը խօսէինք)	Յոգնակի
խօս-էիք	(կը խօսէիք)	
խօս-էին	(կը խօսէին)	

անցեալ կատարեալ

Խօս-եցայ	(խօսեցայ)	Եզակի
խօս-եցար	(խօսեցար)	
խօս-եցաւ	(խօսեցաւ)	
խօս-եցաք	(խօսեցանք)	Յոգնակի
խօս-եցայք	(խօսեցաք)	
խօս-եցան	(խօսեցան)	

ապառնի

Խօս-եցայց	(պիտի խօսիմ)	Եզակի
խօս-եսցիս	(պիտի խօսիս)	
խօս-եսցի	(պիտի խօսի)	
խօս-եսցուք	(պիտի խօսինք)	Յոգնակի
խօս-եջիք	(պիտի խօսիք)	
խօս-եսցին	(պիտի խօսին)	

Հրամայական եղանակ

Խօս-էօյ, խօս-էօջէր	(խօսէ)	Եզակի
մի խօս-էր	(մի խօսիր)	
Խօս-էյօրօօք, խօս-էօջէք	(խօսեցէ՛ք)	Յոգնակի
մի խօս-էք	(մի խօսի՛ք)	

ստորադասական եղանակ

Խօս-էյէմ	(խօսիմ)	Եզակի
խօս-էյէս	(խօսիս)	
խօս-էյէ	(խօսի)	
խօս-էյէմք	(խօսիմք)	Յոգնակի
խօս-էյէք	(խօսիք)	
խօս-էյէն	(խօսին)	

աներևոյթ կամ անորոշ դերբայ

Խօս-էլ կամ խօս-իլ (խօսիլ)

անցեալ դերբայ

Խօս-էու (խօսած, խօսելով)

ապառնի դերբայ

Խօս-էլու (խօսելու)

Խօսէմին պէս կը խոնարհի ամէն էմ վերջաւորող բայ զոր օրինակ.

ներգործական

Խորհէմ	(մտածել)
Կամէմ	(ուզել)
Դատէմ	(դատել)

չեզոք

Հանէմ	(հանել)
Երևէմ	(երևնալ)
Դադարէմ	(դադրիլ)

Հ. Միայն էմ վերջաւորող բայերը խօսէմին պէս կը խոնարհին։

Պ. Կան քանի մը անէմ վերջաւորող բայեր ալ ինչպէս խոստովանէմ, դաւանէմ, հաւանէմ. վասն զի ասոնց արմատն խոստովան, դաւան, հաւան են։

Հ. Անէմ վերջաւորող բայ մը ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Անէմ վերջաւորող բայ մը զոր օրինակ ուս-անէմ այսպէս կը խոնարհի։

Սահմանական եղանակ ներկայ

Ուս-անէմ	(կը սորվիմ)	Եզակի
ուս-անէս	(կը սորվիս)	
ուս-անէ	(կը սորվի)	
ուս-անէմք	(կը սորվինք)	Յոգնակի
ուս-անէք	(կը սորվիք)	
ուս-անէն	(կը սորվին)	

անցեալ անկատար

Ուս-անէի	(կը սորվէի)	Եզակի
ուս-անէիր	(կը սորվէիր)	
ուս-անէր	(կը սորվէր)	
ուս-անէաք	(կը սորվէինք)	Յոգնակի
ուս-անէիք	(կը սորվէիք)	
ուս-անէին	(կը սորվէին)	

անցեալ կատարեալ

Ուս–տյ	(սորվեցայ)	Եզակի
ուս–տը	(սորվեցար)	
ուս–տու	(սորվեցաւ)	
ուս–տք	(սորվեցանք)	Յոգնակի
ուս–տյք	(սորվեցաք)	
ուս–տն	(սորվեցան	

ապառնի

Ուս–տյց	(պիտի սորվիմ)	Եզակի
ուս–ցէս	(պիտի սորվիս)	
ուս–ցէ	(պիտի սորվի)	
ուս–ցուք	(պիտի սորվինք)	Յոգնակի
ուս–ջէք	(պիտի սորվիք)	
ուս–ցէն	(պիտի սորվին)	

Հրամայական եղանակ

Ուս–էր, ուս–ջէր, ուս–անէջէր	(սորվէ)	Եզակի
մի ուս–անէր	(մի սորվիր)	
Ուս–երուք, ուս–ջէք, ուս–անէջէք	(սորվեցէք)	Յոգնակի
մի ուս–անէք	(մի սորվիք)	

ստորադասական եղանակ

Ուս–անէյցէմ	(սորվիմ)	Եզակի
ուս–անէյցէս	(սորվիս)	
ուս–անէյցէ	(սորվի)	
ուս–անէյցէմք	(սորվինք)	Յոգնակի
ուս–անէյցէք	(սորվիք)	
ուս–անէյցէն	(սորվին)	

աներեւոյթ

Ուս–անէլ (սորվիլ)

անցեալ դերբայ

Ուս-եալ (սորված, սորվելով)

ապառնի դերբայ

Ուս–անելոց (սորվելու)

Ուսանէմ ի պէս կը խոնարհին ամէն –անէմ վերջաւորող բայեր, զոր օրինակ ·

Ներգործական

Ակսանէմ	(սկսիլ)
Վարկանէմ	(սեպել, կարծել)
Ծնանէմ	(ծնիլ)

չէզոք

Մեռանէմ	(մեռնիլ)
Անանէմ	(անանիլ, մեծնալ)
Հեծանէմ	(հեծնալ)

Հ· Իմ վերջաւորող մը բայն –անէմ վերջաւորածներուն պէս կը խոնարհի ։

Պ· Նստէմ բայն, որ ուսանէմ ին պէս խոնարհելով կըլլայ՝ Նստայ, Նստայց, Նիստ (հրմյկն) և ոչ թէ խօսէմ ին պէս նստեցայ եայլն ։

Հ· Ագանէմ և Ընկանէմ բայերն ինչ զարտուղութիւն ունին.

Պ· Այս երկու բայերուն հրամայականին յոգնակին կըլլայ, Ագերուք, անկերուք, և ոչ թէ ագուրուք, անկուրուք ։

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

[Աշակերտն հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն ուսանելով

հանդերձ՝ պիտի որոշէ ժամանակն կամ եղանակն Բ. լծորդութեան տակ դասուող երկու ձևերէ [եմ, անեմ] [illegible], զորս դիւրութեան համար՝ նօտրագիր նշանակած ենք :]

1. Ցելանել գիւլին խօսեցաւ համրն. և զարմացեալ ժողովուրդքն և ասեն թէ՝ Ոչ երբէք լսեցաք այսպիսի ինչ յիմարութիւն :
2. Քաջալերեաց, դուստր, հաւատք քո կեցուցին զքեզ: և փրկեցաւ կինն ի ժամէն յայնմանէ :
3. Ամենայն որ խոստովանեսցի յիս առաջի մարդկան, խոստովանեցայց և ես զնմանէ առաջի Հօր իմոյ :
4. Այլ ես աղաչեցի վասն քո զի մի՛ պակասեսցեն հաւատք քո, և դու երբեմն դարձցիս և հաստատեսցես զեղբարս քո :
5. Յայնժամ սկսանիցեն ասել լերանց թէ՝ անկերուք ի վերայ մեր, և բլրոց՝ թէ ծածկեցէք զմեզ:
6. Եւ ասեն. Առ մեզ օթեա, զի ընդ երեկս է և տարաժամեալ է օրս, և եմուտ օթեանել անդ ընդ նոսա:
7. Եւ դուք նստարուք ի քաղաքիս յԵրուսաղէմ, մինչև զգենուցուք զօրութիւն ի բարձանց:
8. Եթէ ոչ հատն ցորենոյ անկեալ յերկիր մեռանիցի՝ ինքն միայն կայ, ապա եթէ մեռանիցի բազում արդիւնս առնէ :
9. Յառնէ յընթրեաց անտի և դնէ զհանդերձն. և առեալ զղենջակ մի ածածաւ :
10. Եթէ համարիցիք զիս հաւատացեալ Տեառն, մտեալ ի տուն իմ օթեւանեցարուք. և բռնադատեաց տարաւ զմեզ:
11. Զգեաց զձեռն իւր և հասոյց ի նա Յիսուս և ասէ.

Կամիմ, սրբեաց (սրբուէ՛), և վաղվաղակի սրբեցաւ ի նմանէ բորոտութիւնն :

12. Զհետ եղեն նորա (Յիսուսի) կոյրք երկու, աղաղակէին և ասէին, ողորմեաց մեզ, որդի Դաւթի :
13. Ակնարկէին հօրն նորա թէ զի՞նչ կամիցի կոչել զնա. Եւ նա խնդրեաց տախտակ, գրեաց և ասէ. Յովհաննէս է անուն դորա:
14. Եւ ահա յղասջիր և ծնցիս որդի, և կոչեսցես զանուն նորա Յիսուս. Նա եղիցի մեծ և Որդի Բարձրելոյ կոչեսցի:
15. Զի ես յանձնէ իմմէ ոչ խօսեցայ, այլ որ առաքեաց զիս Հայր, նա ես ինձ պատուէր զի՞նչ ասացից և զինչ խօսեցայց:
16. Ես ոչ դատեմ զնա. քանզի ոչ եկի թէ դատեցայց զաշխարհ, այլ զի փրկեցից զաշխարհ:
17. Ի թզենւոյ անտի ուսջիք զառակն. յորժամ տակաւ ոստքն նորա կակղանայցեն և տերև արձակեսցի ի նմա, գիտէք թէ մերձ է ամառն :
18. Եւ այլն (այլ սերմն) անկաւ յապառաժի, ուր ոչ գոյր (չկար) հող բազում, և վաղվաղակի բուսաւ:
19. Եւ յորժամ ծագեաց արև՝ ջեռաւ, և զի ոչ գոյին արմատք ցամաքեցաւ:
20. Ասա զի նստցին սոքա երկու որդիքս իմ, մի ընդ աջմէ քումմէ և մի ընդ ահեկէ, յարքայութեան քում:

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ (ԱՄ)

Հ. Երրորդ լծորդութեան բայերն ինչպէս կը վերջաւորին.

Պ. Երրորդ լծորդութեան բայերուն մէկ մասը ամ

և միւս մասը ամ կը վերջաւորի Սահմանական Ներկայ Եզ. Ա. դէմքին մէջ, ինչպէս, կարդամ, մնամ, ողբամ, գլանամ, խոստանամ, զօրանամ եւայլն։

Հ. Ամ վերջաւորած բայ մը ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Ամ վերջաւորած բայ մը, որ օրինակ կարդամ, այսպէս կը խոնարհի։

սահմանական եղանակ ներկայ

Կարդամ [1]	(կը կարդամ)	Եզակի
կարդաս	(կը կարդաս)	
կարդայ	(կը կարդայ)	
կարդամք	(կը կարդանք)	Յոգնակի
կարդայք	(կը կարդաք)	
կարդան	(կը կարդան)	

անցեալ անկատար

Կարդայի	(կը կարդայի)	Եզակի
կարդայիր	(կը կարդայիր)	
կարդայր	(կը կարդար)	
կարդայաք	(կը կարդայինք)	Յոգնակի
կարդայիք	(կը կարդայիք)	
կարդային	(կը կարդային)	

[1] Կարդամ բային սովորական նշանակութիւնն է կոչել, բայց մեք դիւրութեան համար երկրորդական նշանակութեամբն առինք զսա։

անցեալ կատարեալ

Կարդացի	(կարդացի)	Եզակի
կարդացեր	(կարդացիր)	
կարդաց	(կարդաց)	
կարդացաք	(կարդացինք)	Յոգնակի
կարդացիք	(կարդացիք)	
կարդացին	(կարդացին)	

ապառնի

Կարդացից	(պիտի կարդամ)	Եզակի
կարդասցես	(պիտի կարդաս)	
կարդասցէ	(պիտի կարդայ)	
կարդասցուք	(պիտի կարդանք)	Յոգնակի
կարդասջիք	(պիտի կարդաք)	
կարդասցեն	(պիտի կարդան)	

հրամայական

Կարդա կամ կարդասջիր	(կարդա)	Եզակի
մի կարդար	(մի կարդար)	
կարդացէք կամ կարդասջիք	(կարդացէք)	Յոգնակի
մի կարդայք	(մի կարդաք)	

ստորադասական

Կարդայցեմ	(կարդամ)	Եզակի
կարդայցես	(կարդաս)	
կարդայցէ	(կարդայ)	
կարդայցեմք	(կարդանք)	Յոգնակի
կարդայցէք	(կարդաք)	
կարդայցեն	(կարդան)	

աներեւոյթ

Կարդալ (կարդալ)

անցեալ ընդունելութիւն

Կարդացեալ (կարդացած, կարդալով)

ապառնի ընդունելութիւն

Կարդալոց (կարդալու)

Կարդամի պէս կը խոնարհին ամէն ամ վերջաւորող կանոնաւոր բայ. զոր օրինակ.

Ներգործական

Զգամ	(իմանալ)
Ողբամ	(լալ)
Հաւատամ	(հաւատալ)

Չէզոք

Խնդամ	(ուրախանալ)
Գնամ	(երթալ)
Տոկամ	(դիմանալ)

Հ. Բանամ և Թանամ բայերուն վրայ ի՞նչ դիտելիք կայ։

Պ. Բանամ և Թանամ (թրջել) բայերուն կատարեալը, ապառնին, հրամայականն և անցեալ ընդունելութիւնն կըլլայ՝ բացի, թացի. բացցես, թացցես. բաց, թաց. բացեալ, թացեալ. փոխանակ կարդամ բային պէս բանացի, թանացի. բանացես, թանացես և այլն ըլլալու։ (1)

[1] Այս բայերու կատարեալին պէս լամ և կամ բայերու կատարեալն կըլլայ լացի, կացի, ելաց, եկաց, և հրամայականն լա՛ց, կա՛ց, և ոչ թէ լա՛, կա՛։

Հ. Բառնամ և Դառնամ բայերու վրայ ի՞նչ դիտելիք կայ։

Պ. Այս բայերու արմատն բարձ, դարձ ըլլալով՝ արմատական ժամանակներն այսինքն կատարեալը, ապառնին հրամայականն և անցեալ ընդունելութիւնն կըլլան.

կատարեալ	ապառնի	հրամայական	անցեալ ընդ.
Բարձի	Բարձցես	Բարձ	Բարձեալ
Դարձայ	Դարձայց	Դարձ	Դարձեալ

Հ. Անամ վերջաւորող բայ մը ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Անամ վերջաւորող բայ մը՝ զոր օրինակ խոստանամ, այսպէս կը խոնարհի։

սահմանական եղանակ ներկայ

Խոստանամ	(խօսք կուտամ)	եզակի
խոստանաս	(խօսք կուտաս)	
խոստանայ	(խօսք կուտայ)	
խոստանամք	(խօսք կուտանք)	յոգնակի
խոստանայք	(խօսք կուտաք)	
խոստանան	(խօսք կուտան)	

անցեալ անկատար

Խոստանայի	(խօսք կուտայի)	եզակի
խոստանայիր	(խօսք կուտայիր)	
խոստանայր	(խօսք կուտար)	
խոստանայաք	(խօսք կուտայինք)	յոգնակի
խոստանայիք	(խօսք կուտայիք)	
խոստանային	(խօսք կուտային)	

անցեալ կատարեալ

Խոստացայ	(խօսք տուի)	Եզակի
խոստացար	(խօսք տուիր)	
խոստացաւ	(խօսք տուաւ)	
խոստացաք	(խօսք տուինք)	Յոգնակի
խոստացայք	(խօսք տուիք)	
խոստացան	(խօսք տուին)	

ապառնի

Խոստացայց	(խօսք պիտի տամ)	Եզակի
խոստասցիս	(խօսք պիտի տաս)	
խոստասցի	(խօսք պիտի տայ)	
խոստասցուք	(խօսք պիտի տանք)	Յոգնակի
խոստասջիք	(խօսք պիտի տաք)	
խոստասցին	(խօսք պիտի տան)	

հրամայական եղանակ

Խոստացիր, խոստասջիր, (խօսք տուր)		Եզակի
մի խոստանար	(խօսք մի տար)	
խոստացարուք, խոստասջիք, (խօսք տուէք)		Յոգնակի
մի խոստանայք	(խօսք մի տաք)	

ստորադասական եղանակ

Խոստանայցեմ	(խօսք տամ)	Եզակի
խոստանայցես	(խօսք տաս)	
խոստանայցէ	(խօսք տայ)	
խոստանայցեմք	(խօսք տանք)	Յոգնակի
խոստանայցէք	(խօսք տաք)	
խոստանայցեն	(խօսք տան)	

աներեւոյթ

խոստանալ (խօսք տալ)

անցեալ ընդունելութիւն

խոստացեալ (խօսք տուած, խօսք տալով)

ապառնի ընդունելութիւն

խոստանալոց (խօսք տալու)

Խոստանամի պէս կը խոնարհին անամ վերջաւորող ամէն բայ, ինչպէս.

Ներգործական

Ուրանամ (ուրանալ)
Գողանամ (գողնալ)
Ստանամ (ունենալ)

Չէզոք

Բարկանամ (բարկանալ)
Զարմանամ (զարմանալ)
Զօրանամ (ուժովնալ)

Հ. Միայն անամ վերջաւորող բայե՞ր խոստանամի պէս կը խոնարհին:

Պ. Կան քանի մը ամ վերջաւորող բայեր որ խոստանամի պէս կը խոնարհին, ինչպէս. հոգամ, յուսամ, սրսամ, ցնծամ, խոկամ, փութամ, գթամ, բայց ասոնց հրամայականներն սովորաբար կարդամին պէս, հոգա, յուսա, ցնծա, եւայլն կըլլան, և քիչ անգամ խոստանամին պէս հոգացիր, յուսացիր, ցնծացիր եւայլն:

Հ. Ենամ վերջաւորող բայերու վրայ ինչ գիտելիք կայ:

Պ. Կան քանի մը բայեր որ ենամ կը վերջաւորին և

ոչ ենամ, ինչպէս, մերձենամ, յագենամ, արբենամ, որոնք խոնարհման ժամանակ կը պահեն իրենց Ն գիրը, ուստի կըսուի մերձենամ, մերձենայի, մերձեցայ, մերձեցիր, մերձեցեալ եւայլն:

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

[Աշակերտն հետեւեալ օրինակաց թարգմանութիւնն ուսանելով հանդերձ պիտի որոշէ ժամանակն կամ եղանակն Գ. լծորդութեան տակ գացող երկու ձեւերէ [ամ, անամ] բայերու զորս դիւրութեան համար նօտրագիր նշանակած ենք]

1. Հաճոյ թուեցաւ Հերովդի, ուստի երդմամբ խոստացաւ տալ նմա զինչ և խնդրեսցէ:
2. Եւ իբրև ել՝ ետես ժողովուրդ բազում, գթացաւ ի նոսա և բժշկեաց զհիւանդս նոցա:
3. Կերան ամենեքեան և յագեցան և բարձին զնշխարս (մասերը) կոտորոցն երկոտասան սակառի լի:
4. Եւ աղաչէին զնա, զի գոնէ միայն ի քղանցս հանդերձի նորա մերձեսցին, և որ միանգամ մերձեցան՝ փրկեցան:
5. Ամէն ասեմ քեզ զի յայսմ գիշերի մինչև հաւու խօսեալ իցէ (դեռ հաւը չխօսած) երիցս ուրասցիս զիս:
6. Արդ հրամայեա զգուշանալ գերեզմանին մինչև ցերիս աւուրս, գուցէ եկեալ աշակերտքն գիշերի գողանայցեն զնա:
7. Գիտէի զի յամենայն ժամ լսես ինձ. այլ վասն ժողովրդեանս որ շուրջ կան՝ ասեմ, զի հաւատասցեն թէ դու առաքեցեր զիս:

8. Յիսուս իբրև ետես զնա զի լայր և որ ընդ նմա էին հրեայքն լային, խռովեցաւ յոգի իւր իբրև զայրացեալ:
9. Եթէ թողումք զնա այնպէս, հաւատան ի նա, և գայցեն Հոռոմք և բառնայցեն զազգս մեր և զտեղի:
10. Եւ դարձան անդրէն պատգամաւորքն ի տուն. և գտին զծառայն հիւանդ բժշկեալ:
11. Նման են մանկտւոյ որ ի հրապարակս նստիցին, կարդայցեն (կանչել) զմիմեանս և ասիցեն. փողս հարաք ձեզ և ոչ կաքաւեցէք, ողբացաք և ոչ լացէք:
12. Բացից առակօք զբերան իմ, բղխեցից զծածկեալսն ի սկզբանէ աշխարհի:
13. Զմխիր որպէս զհաց կերի, և արտասուօք իմովք զանկողինս իմ թացի:
14. Եկաց Մարիամ առ նմա իբրև ամիսս երիս և դարձաւ ի տուն իւր:
16. Զօրացաւ ողորմութիւն նորա ի վերայ մեր, և ճշմարտութիւն նորա մնասցէ յաւիտեան:
17. Ցոր կողմն և դարձցի ամբարիշտն՝ եղծանի, տունք արդարոց յերկարասցին:
18 Արք արիւնահեղք և նենգաւորք մի հասարակեսցեն (կիսանել) զաւուրս իւրեանց. այլ ես ի քեզ Տէր յուսացայց:
19. Ո՞վ է իմաստուն և իմասցի զայս, հանճարեղ և ծանիցէ զայս. զի ուղիղ են ճանապարհք Տեառն. և արդարք գնասցեն ի նոսա և ամպարիշտք տկարասցին ի նոսա:
20. Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, զի լայջիք և ողբայջիք դուք և աշխարհ խնդասցի:

21. Ես ի Տէր յուսացայ, ցնծացայց և ուրախ եղէց ի փրկութեան քում։

Դ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ (ՈՒՄ)

Հ. Չորրորդ լծորդութեան բայերն ինչպէս կը վերջաւորին։

Պ. Չորրորդ լծորդութեան բայերն ում կը վերջաւորին, և երկու կերպով կը խոնարհին. ոմանց կատարեալըն ի է և ըստ այնմ ապառնին ից կըլլայ, ոմանց կատարեալն ա, և ապառնին այց կըլլայ։

Առաջին կերպ խոնարհումը կըլլայ այսպէս.

Սահմանական եղանակ ներկայ

Թողում	(կը թողում)	Եզակի
Թողուս	(կը թողուս)	
Թողու	(կը թողու)	
Թողումք	(կը թողունք)	Յոգնակի
Թողուք	(կը թողուք)	
Թողուն	(կը թողուն)	

անցեալ անկատար

Թողուի	(կը թողուի)	Եզակի
Թողուիր	(կը թողուիր)	
Թողոյր	(կը թողուր)	
Թողուաք	(կը թողուինք)	Յոգնակի
Թողուիք	(կը թողուիք)	
Թողուին	(կը թողուին)	

անցեալ կատարեալ

Թողի	(թողուցի)	Եզակի
Թողեր	(թողուցիր)	
Թող, եթող (1)	(թողուց)	
Թողաք	(թողուցինք)	Յոգնակի
Թողէք	(թողուցիք)	
Թողին	(թողուցին)	

ապառնի

Թողից	(պիտի թողում)	Եզակի
Թողցես	(պիտի թողուս)	
Թողցէ	(պիտի թողու)	
Թողցուք	(պիտի թողունք)	Յոգնակի
Թողջիք	(պիտի թողուք)	
Թողցեն	(պիտի թողուն)	

Հրամայական եղանակ

Թող, թողջիր	(թող)	Եզակի
մի թողուր	(մի թողուր)	
Թողէք, թողջիք	(թողէք)	Յոգնակի
մի թողուք	(մի թողուք)	

---

[1] Այս լծորդութիւնն ունեցող բայերու արմատական կատարեալ եզակի Գ. դէմքն ըլլալով, երբ միավանկ է և բաղաձայնով սկսած՝ է գրի յաւելուածն կառնու։

ստորադասական եղանակ

Թողուցամ	(թողում)	Եզակի
թողուցաս	(թողուս)	
թողուցա	(թողու)	
թողուցամք	(թողունք)	Յոգնակի
թողուցաք	(թողուք)	
թողուցան	(թողուն)	

աներեւոյթ կամ անորոշ դերբայ

թողուլ (թողուլ)

անցեալ ընդունելութիւն

թողեալ (թողած , թողլով)

ապառնի ընդունելութիւն

թողլոց (թողելու)

Թողուամի պէս կը խոնարհին ամէն ուամ վերջաւորող բայեր, զոր օրինակ.

Ներգործական (1)

Յաւելուամ (աւելցունել)

Ջենուամ (մորթել)

Հեղուամ (թափել)

Երկրորդ կերպ խոնարհումը կըլլայ այսպէս.

[1] Պարզապէս ուամ լծորդութիւն ունեցող բայերն ներգործական են միայն

Սահմանական եղանակ ներկայ

Ջգենուամ	(կը հագնիմ)	Եզակի
զգենուաս	(կը հագնիս)	
զգենուա	(կը հագնի)	
զգենուամք	(կը հագնինք)	Յոգնակի
զգենուաք	(կը հագնիք)	
զգենուան	(կը հագնին)	

անցեալ անկատար

Ջգենուէ	(կը հագնէի)	Եզակի
զգենուէր	(կը հագնէիր)	
զգենոյր	(կը հագնէր)	
զգենուաք	(կը հագնէինք)	Յոգնակի
զգենուէք	(կը հագնէիք)	
զգենուէն	(կը հագնէին)	

անցեալ կատարեալ

Ջգեցայ (1)	(հագայ)	Եզակի
զգեցար	(հագար)	
զգեցաւ	(հագաւ)	
զգեցաք	(հագանք)	Յոգնակի
զգեցայք	(հագաք)	
զգեցան	(հագան)	

[1] Այս և ասոր վրայ խոնարհուող բայերն իրենց արմատական ժամանակաց մէջ լծորդութեան ն գիրն չի կը փոխեն ։

ապառնի

Զգեցայց	(պիտի հագնիմ)	Եզակի
զգեցցիս	(պիտի հագնիս)	
զգեցցի	(պիտի հագնի)	
զգեցցուք	(պիտի հագնինք)	Յոգնակի
զգեցջիք	(պիտի հագնիք)	
զգեցցին	(պիտի հագնին)	

Հրամայական եղանակ

Զգեցիր, զգեցջիր	(հագիր)	Եզակի
մի զգենուր	(մի՛ հագնիր)	
զգեցարուք, զգեցջիք	(հագէ՛ք)	Յոգնակի
մի զգենուք	(մի՛ հագնիք)	

ստորադասական եղանակ

Զգենուցում	(հագնիմ)	Եզակի
զգենուցուս	(հագնիս)	
զգենուցու	(հագնի)	
զգենուցումք	(հագնինք)	Յոգնակի
զգենուցուք	(հագնիք)	
զգենուցուն	(հագնին)	

աներեւոյթ

Զգենուլ (հագնիլ)

անցեալ դերբայ

Զգեցեալ (հագած, հագնելով)

ապառնի դերբայ

Զգենլոց (հագնելու)

Զգենումի պէս կը խոնարհին.

Ցենում (կռթնիլ), ընթեռնում (կարդալ)։ Այս վերջնոյն արմատական ժամանակներուն՝ այսինքն կատարեալին, ապառնոյն, հրամայականին և անցեալ ընդունելութեան մէջ ռ գիրն ց ի կը փոխուի, այսպէս ընթերցայ, ընթերցիր եւայլն։

Հ. Կա՞ն ուրիշ նում վերջաւորող բայեր։

Պ. Կան ուրիշ նում վերջաւորած բայեր ալ, որ թէպէտ իրենց արմատական ժամանակներուն մէջ ն գիրը ց ի կը փոխեն բայց տարբեր կերպով կը խոնարհին զոր օրինակ։

	կտր.	ապռ.	հրմյկն.	անց. ընդ.
Լնում	լցի,	լցից	լից	լցեալ
Խնում	խցի,	խցից	խից	խցեալ
Ընկենում	ընկեցի,	ընկեցից	ընկեա	ընկեցեալ (1)

Հ. Այս կանոնէն խոտորող նում վերջաւորող բայերն ո՞ր են։

Պ. Այս կանոնէն կը խոտորին Զբօսնում, առնում և Թքնում բայերն, որոց առաջինն զգենումի վրայ կը խոնարհի, իսկ վերջին երկուքն Լնումի վրայ. սակայն խոնարհման ատեն փոխանակ արմատական ժամանակաց մէջ իրենց ն գիրն ց ի փոխելու, բոլորովին կը կորսնցունեն ինչպէս.

	կտր.	ապռ.	հրմյկն.	անց. ընդ.
Զբօսնում,	զբօսայ,	զբօսայց,	զբօսիր	զբօսեալ
Առնում,	առի,	առից,	ա՛ռ,	առեալ
Թքնում,	թքի,	թքից,	թուք,	թքեալ

[1] Կան քանի մը նում վերջաւորող ուրիշ բայեր ալ, որք անկանոն խոնարհում ունենալնուն, անկանոն բայերու կարգին մէջ գրուած են։

8.

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

(Կ—կերան հետևեալ օրինակաց թարգմանութիւնն ուսանելով հանգերձ, պէտք որոշէ ժամանակն կամ եղանակն Դ. լծորդութեան տակ գացող երկու ձևերէ [—մ, ն—մ] բայերու, զորս՝ դիւրութեան համար նօտրագիր նշանակած ենք։)

1․ Պարարտասցին գեղեցկութիւնք անապատի, բլուրք ցնծութիւն զգեցցին, և զգեցցին խայտանս մաքեաց։
2․ Ահա եկեսցէ ժամ, և եկեալ իսկ է, զի ցրուեսջիք յիւրաքանչիւր տեղիս և զիս միայն թողուցուք։
3. Եղբայր քո եկեալ է, և եզեն հայր քո զեզն պարարակ, զի ողջամբ ընկալաւ զնա։
4․ Որ չրջի անարատ յարդարութեան՝ երանելի որդիս թողցէ։
5․ Հեղեն զարիւնս նոցա շուրջ զԵրուսաղէմաւ, և ոչ ոք էր որ թաղէր զնոսա։
6․ Ոչ թողեց զձեզ որբս, գամ առ ձեզ․ փոքր միւս ևս (քիչ մը ատքը), և աշխարհս ոչ ևս տեսանէ զիս։
7․ Հերձ զծովս և անցոյց զնոսա, կացոյց զջուրս որպէս ի տիկս։
8․ Ա— դու զգաւազանդ, և ընկեա զդա ի գետին առաջի Փարաւոնի և ծառայից նորա, և եղիցի վիշապ (օձ)։
9․ Աղաղակեաց ի ձայն մեծ՝ եցէն զականջս իւրեանց, և դիմեցին առ հասարակ ի վերայ նորա։
10 Զայս իբրև ասաց, ե—ս ի գետին և արար կաւ ՚ի թքոյն, և ծեփեաց զկաւն ի վերայ աչաց կուրին։
11․ Վէմս ա—ն զի արկցեն ի վերայ նորա, և Յիսուս խոյս ետ և ել գնաց ի տաճարէ անտի։
12․ Որ էջն, նոյն է՝ և որ ելն ի վերայ քան զամենայն երկինս, զի լցցէ զամենայն։
13․ Եւ հարիւրապետն քանզի կամեցաւ ապրեցուցանել զՊօղոս՝ արգել զնոսա ի խորհրդոյն։
14․ Եթէ դու Եղիա իցես և ես Ցեզարել, ՞օ՛ն և օ՛ն (առնէ առնէ) արասցեն ինձ աստուածքն՝ և օ՛ն և օ՛ն յաւելցեն, եթէ ոչ սպանից զքեզ։
15․ Եթէ թաքիցէ մարդ ի թաքստեան՝ ես ո՞չ տեսից զնա. մի թէ զերկինս և զերկիր ես ո՞չ լնուցում։
16․ Վասն այնորիկ դարձուցից և առից զցորեան իմ ի ժամանակի իւրում, և ընթեցից ի նմանէ զհանդերձ իմ։
17․ Արգել ի սուր զժողովուրդ իւր, և զժառանգութիւն իւր անտես արար։
18․ Ասէ հայր աղջկանն․ Հաստատեա զսիրտ քո հացիւ, և զբօսեր մինչև շրջեսցի օրն։
19․ Թոյլ տուր ինձ և զննեցից զսիւնս՝ յորոյ վերայ տունս հաստատեալ կայ, և յեցայց ի նոսա։
20․ Եւ նուաղեաց ջուր ի տկէ անտի, և ընկեց զմանուկն ի ներքոյ միոյ եղևնի ծառոյ։
21․ Ետ պատասխանի թագաւորն և ասէ․ Իմ խիկ առաջի ընթերցան զգիրս մոլորութեան ձերոյ։

ՉՈՐՍ ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒ ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ՁԵՒԸ

Հ. Առաջին լծորդութեան ներգործական բայերու կրաւորականն ինչպէս կըլլայ.

Պ. Առաջին լծորդութեան՝ այսինքն եմ կամ անեմ վերջաւորող ներգործականներու կրաւորականն իմ կամ

անիմ վերջաւորելով կըլլայ. Եւ բայն՝ որ ներգործական ըլլալով բան մը ուրիշին ընել կը ցուցնէր, կրաւորականի փոխուած ատեն՝ բան մը ուրիշէն կրել կը նշանակէ. ինչպէս երբ ըսեմ. սիրեմ զհայր իմ (հայրս կը սիրեմ), հոս բայն ներգործական է, իսկ երբ ըսեմ. սիրիմ ի հօրէ իմմէ (հօրմէս կը սիրուիմ) այն ատեն բայն՝ կրաւորական է։

Հ. Առաջին լծորդութեան կրաւորականներն ինչպէս կը խոնարհին։

Պ. Իմ և անիմ վերջաւորող կրաւորականներէն առաջիններն Խօսիմ և երկրորդներն Առնեմ ներգործական բայերու պէս կը խոնարհին, զոր օրինակ.

սահմանական եղանակ ներկայ

Ներգ.	Սիրեմ	(կը սիրեմ)
Կրաւ.	Սիրիմ	(կը սիրուիմ)

անցեալ անկատար

Ներգ.	Սիրէի	(կը սիրէի)
Կրաւ.	Սիրէի	(կը սիրուէի)

անցեալ կատարեալ

Ներգ.	Սիրեցի	(սիրեցի)
Կրաւ.	Սիրեցայ	(սիրուեցայ)

ապառնի

Ներգ.	Սիրեցից	(պիտի սիրեմ)
Կրաւ.	Սիրեցայց	(պիտի սիրուիմ)

հրամայական եղանակ

Ներգ.	Սիրեա (սիրէ)	Մի սիրեր (մի սիրեր)
Կրաւ.	Սիրեաց (սիրուէ)	Մի սիրիր (մի սիրուա

ստորադասական եղանակ

Ներգ.	Սիրեսցեմ	(սիրեմ)
Կրաւ.	Սիրեսցիմ	(սիրուիմ)

անորոշ դերբայ

Ներգ.	Սիրել	(սիրել)
Կրաւ.	Սիրիլ	(սիրուիլ)

անցեալ դերբայ

Ներգ.	Սիրեալ	(սիրած)
Կրաւ.	Սիրեցեալ	(սիրուած)

ապառնի դերբայ

Ներգ.	Սիրելոց	(սիրելու)
Կրաւ.	սիրելոց, սիրելի	(սիրուելու)

Բ. ՁԵՒ

սահմանական եղանակ ներկայ

Ներգ.	Տեսանեմ	(կը տեսնեմ)
Կրաւ.	Տեսանիմ	(կը տեսնուիմ)

անցեալ անկատար

Ներգ.	Տեսանէի	(կը տեսնէի)
Կրաւ.	Տեսանէի	(կը տեսնուէի)

անցեալ կատարեալ

Ներգ.	Տեսի	(տեսայ)
Կրաւ.	Տեսայ	(տեսնուեցայ)

ապառնի

Ներգ. Տեսից (պիտի տեսնեմ)
Կրաւ. Տեսայց (պիտի տեսնուիմ)

հրամայական

Ներգ. Տես մի տեսաներ
Կրաւ. Տեսջիր (տեսնուէ). մի տեսանիր
(մի տեսնուիր)

ստորադասական

Ներգ. Տեսանիցեմ (տեսնեմ)
Կրաւ. Տեսանիցիմ (տեսնուիմ)

աներևոյթ

Ներգ. Տեսանել (տեսնել)
Կրաւ. Տեսանիլ, նել (տեսնուիլ)

անցեալ ընդունելութիւն

Ներգ. Տեսեալ (տեսած)
Կրաւ. Տեսեալ (տեսնուած

ապառնի ընդունելութիւն

Ներգ. Տեսանելոց (տեսնելու)
Կրաւ. Տեսանելոց. տեսանելի (տեսնուելու)

Հ. Երկրորդ լծորդութեան ներգործականներու կրաւորականն ինչպէս կըլլայ.

Պ. Երկրորդ լծորդութեան այսինքն իմ և անիմ վերջաւորող ներգործականներու կրաւորականն յատուկ ձև մը չունի. միևնոյն ձևը թէ՛ ներգործական է և թէ կրաւորական (1), ուստի երբ ըսեմ. համարիմ՝ իբրև ներգործական կը թարգմանուի կը սեպեմ, իսկ իբրև կրաւորական՝ կը թարգմանուի կը սեպուիմ։

Հ. Երրորդ լծորդութեան ներգործականներու կրաւորականն ինչպէս կըլլայ.

Պ. Երրորդ լծորդութեան այսինքն ամ և անամ վերջաւորող ներգործականներու կրաւորականն նոյն ձևով կը մնայ (2), բայց պէտք է գիտնալ որ ամ վերջաւորողներն կրաւորականի մէջ անամ վերջաւորող ներգործականներու պէս կը խոնարհին, իսկ այս վերջինք կրաւորական եղած ատեն չեն փոխեր իրենց խոնարհման կերպը, բայց միայն ստորադասականի մէջ՝ որ փոխանակ այցեմ ըլլալու՝ կըլլայ այցիմ։

Սահմանական եղանակ ներկայ

Ներգ. Կարդամ (կը կարդամ)
Կրաւ. Կարդամ (կը կարդացուիմ)

անցեալ անկատար

Ներգ. Կարդայի (կը կարդայի)
Կրաւ. Կարդայի (կը կարդացուէի)

անցեալ կատարեալ

Ներգ. Կարդացի (կարդացի)
Կրաւ. Կարդացայ (կարդացուեցայ)

---

[1] Թէ ներգործականի և թէ կրաւորականի մէջ միևնոյն ձևն ունեցող բայերն հասարակ կը կոչուին։

[2] Երբեմն ամ վերջաւորող բայերէն ոմանց ներկան իմ վերջաւորութեամբ կրնայ գործածուիլ. ինչպէս, բանիմ, բառնիմ, իմանիմ, և այլն։

ապառնի

Ներգ. Կարդացեց (պիտի կարդամ)
Կրաւ. Կարդացացց (պիտի կարդացուիմ)

Հրամայական եղանակ

Ներգ. Կարդա մի՛ կարդար
Կրաւ. Կարդացէր, (կարդացուէ) մի՛ կարդար

ստորադասական եղանակ

Ներգ. Կարդացյեմ (կարդամ)
Կրաւ. Կարդացցեմ (կարդացուիմ)

աներեւոյթ

Ներգ. Կարդալ (կարդալ)
Կրաւ. Կարդալ (կարդացուիլ)

անցեալ ընդունելութիւն

Ներգ. Կարդացեալ (կարդացած)
Կրաւ. Կարդացեալ (կարդացուած)

ապառնի ընդունելութիւն

Ներգ. Կարդալոց (կարդալու)
Կրաւ. Կարդալոց, կարդալէ (կարդացուելու)

Հ. Չորրորդ լծորդութեան ներգործականներու կրաւորականն ինչպէս կլլայ։

Պ. Չորրորդ լծորդութեան այսինքն ում վերջաւորող ներգործականներու կրաւորականներն ձեւով նոյն կը մնան, բայց ներգործականներու կատարեալին է և

ապառնոյն եց վերջաւորութիւններն կրաւորականի մէջ ոյ ի և ոյց ի կը փոխուին, իսկ այն ում վերջաւորող ներգործականներն՝ որոց կատարեալն արդէն ոյ և ապառնին ոյց կը վերջաւորի, կրաւորականի մէջ ոև է փոփոխութիւն չեն կրեր։

Սահմանական եղանակ ներկայ

Ներգ. Թողում (կը թողում)
Կրաւ. Թողում (կը թողուիմ)

անցեալ անկատար

Ներգ. Թողուէ (կը թողուի)
Կրաւ. Թողուէ (կը թողուէի)

անցեալ կատարեալ

Ներգ. Թողէ (թողուցի)
Կրաւ. Թողայ (թողուեցայ)

ապառնի

Ներգ. Թողեց (պիտի թողում)
Կրաւ. Թողացց (պիտի թողուիմ)

Հրամայական եղանակ

Ներգ. Թող. մի թողուր
Կրաւ. Թողէր (թողուէ,) թողարուք (թողուեցէք) մի թողուք

ստորադասական եղանակ

Ներգ. Թողացում (թողում)
Կրաւ. Թողացում (թողուիմ)

աներեւոյթ

Ներգ.	Թողուլ	(թողուլ)
Կրաւ.	թողուլ	(թողուիլ)

անցեալ ընդունելութի

Ներգ.	Թողեալ	(թողած)
Կրաւ.	թողեալ	(թողուած)

ապառնի ընդունելութիւն

Ներգ.	Թողլոց	(թողելու)
Կրաւ.	թողլոց, թողլի	(թողուելու,

ՉՈՐՍ ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐԸ

Հ. Ո՞ր բայերն անկանոն կըսուին։

Պ. Անկանոն կըսուին այն բայերն որոց արմատական ժամանակները միւս ժամանակներէն կը տարբերին։

Հ. Առաջին լծորդութեան, այսինքն եմ վերջաւորող անկանոն բայերը քանի՞ հատ են։

Պ. Առաջին լծորդութեան անկանոն բայերն հետեւեալներն են,

Առնեմ, ընել
Ասեմ, ըսել
Գիտեմ, գիտել
Դնեմ, դնել
Ըմպեմ, խմել
Լսեմ, լսել

արեմ, կրնալ
Ճանաչեմ, ճանչնալ
Մեղանչեմ, մեղք գործել
Յառնեմ, ելնել (պառկած կամ նստած տեղէն)
Ուտեմ, ուտել
Յանցանեմ, յանցանք գործել

Ասոնց հետ պէտք է իմանալ նաեւ եմ էական և օժանդակ բայն։

Հ. Ինչպէս կը խոնարհին այս բայերն։

Պ. Այս բայերն կը խոնարհին հետեւեալ կերպով։

սահմանական եղանակ ներկայ

Առնեմ.	Ասեմ.	Գիտեմ.	Դնեմ.

անցեալ անկատար

Առնէի.	Ասէի.	Գիտէի.	Դնէի.

անցեալ կատարեալ

Արարի	Ասացի	Գիտացի	Եդի
արարեր	ասացեր	գիտացեր	եդիր
արար	ասաց	գիտաց	եդ
արարաք	ասացաք	գիտացաք	եդաք
արարէք	ասացէք	գիտացէք	եդիք
արարին	ասացին	գիտացին	եդին

ապառնի

Արարից	Ասացից	Գիտացից.	Եդից
արասցես	ասասցես	գիտասցես.	դիցես
արասցէ	ասասցէ	գիտասցէ.	դիցէ
արասցուք	ասասցուք	գիտասցուք	դիցուք
արասջիք	ասասջիք	գիտասջիք	դիջիք
արասցեն	ասասցեն	գիտասցեն.	դիցեն

հրամայական եղանակ

Արա	Ասա	Գիտա	Դիր
մի՛ առներ	մի՛ ասեր	մի՛ գիտեր	մի դներ
Արարէք	Ասացէք	Գիտացէք	Դիք
մի՛ առնէք	մի՛ ասէք	մի՛ գիտէք	մի՛ դնէք

ստորադասական եղանակ

Առնիցեմ, Ասիցեմ, Գիտիցեմ, Դնիցեմ

աներեւոյթ

Առնել, Ասել, Գիտել, Դնել

անցեալ ընդունելութիւն

Արարեալ, Ասացեալ, Գիտացեալ, Եդեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Առնելոց, Ասելոց, Գիտելոց, Դնելոց,

սահմանական եղանակ ներկայ

Ըմպեմ, Լսեմ, Կարեմ, Ճանաչեմ

անցեալ անկատար

Ըմպէի, Լսէի, Կարէի, Ճանաչէի

անցեալ կատարեալ

Արբի	Լուայ	Կարացի	Ծանեայ
արբեր	լուար	կարացեր	ծանեար
արբ, էարբ	լուաւ	կարաց	ծանեաւ
արբաք	լուաք	կարացաք	ծանեաք
արբէք	լուայք	կարացէք	ծանեայք
արբին	լուան	կարացին	ծանեան

ապառնի

Արբից	Լուայց	Կարացից	Ծանեայց
արբցես	լուիցես	կարասցես	ծանիցես
արբցէ	լուիցէ	կարասցէ	ծանիցէ
արբցուք	լուիցուք	կարասցուք	ծանիցուք
արբջիք	լուիջիք	կարասջիք	ծանիջիք
արբցեն	լուիցեն	կարասցեն	ծանիցեն

հրամայական

Արբ,	Լուր,	Կարացի՛ր (ա)	Ծանիր
մի՛ ըմպեր,	մի՛ լսեր,		մի՛ ճանաչեր
Արբէք,	Լուարուք,		Ծանիրուք
մի՛ ըմպէք,	մի՛ լսէք,		մի՛ ճանաչէք

ստորադասական

Ըմպիցեմ, Լսիցեմ, Կարիցեմ, Ճանաչիցեմ

անորոշ դերբայ

Ըմպել, Լսել, Կարել, Ճանաչել

անցեալ դերբայ

Արբեալ, Լուեալ, Կարացեալ, Ծանուցեալ

ապառնի դերբայ

Ըմպելոց, Լսելոց, (Զունի) Ճանաչելոց

Սահմանական եղանակ ներկայ

Մեղանչեմ, Յառնեմ, Ուտեմ, Յանցանեմ

անցեալ անկատար

Մեղանչէի, Յառնէի, Ուտէի, Յանցանէի

անցեալ կատարեալ

Մեղայ	Յարեայ	Կերայ, րի	Յանցեայ
մեղար	յարեար	կերար	յանցեար
մեղաւ	յարեաւ	կերաւ, եկեր	յանցեաւ
մեղաք	յարեաք	կերաք	յանցեաք
մեղայք	յարեայք	կերայք	յանցեայք
մեղան	յարեան	կերան	յանցեան

ապառնի

Մեղայց	Յարեայց	Կերայց	Յանցեայց
մեղիցես	յարիցես	կերիցես	յանցիցես
մեղիցէ	յարիցէ	կերիցէ	յանցիցէ
մեղիցուք	յարիցուք	կերիցուք	յանցիցուք
մեղիջիք	յարիջիք	կերիջիք	յանցիջիք
մեղիցեն	յարիցեն	կերիցեն	յանցիցեն

հրամայական եղանակ

Մեղիր	Արի	Կեր	Յանցիր
մի՛ մեղանչեր	մի՛ յառներ	մի՛ ուտեր	մի՛ յանցաներ
Մեղարուք,	Արիք,	Կերայք,	Յանցերուք
մի՛ մեղանչէք	մի՛ յառնէք	մի՛ ուտէք	մի՛ յանցանէք

ստորադասական եղանակ

Մեղանչիցեմ, Յառնիցեմ, Ուտիցեմ, Յանցանիցեմ

աներեւոյթ կամ անորոշ դերբայ

Մեղանչել, Յառնել, Ուտել, Յանցանել

անցեալ ընդունելութիւն

Մեղուցեալ, Յարուցեալ, Կերեալ, Յանցուցեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Մեղանչելոց, Յառնելոց, Ուտելոց, յանցանելոց։

ԵՄ օժանդակ բայն ։

սահմանական եղանակ ներկայ

եմ	(եմ)
ես	(ես)
է	(է)
եմք	(եմք
էք	(էք)
են	(են)

անցեալ անկատար

էի	(էի)
էիր	(էիր)
էր	(էր)
էաք	(էինք)
էիք	(էիք)
էին	(էին)

անցեալ կատարեալ

եղէ	(եղայ)
եղեր	(եղար)
եղեւ	(եղաւ)
եղաք	(եղանք)
եղէք	(եղաք)
եղեն	(եղան)

ապառնի

եղէց	(պիտի ըլլամ)
եղիցիս	(պիտի ըլլաս)
եղիցի	(պիտի ըլլայ)
եղիցուք	(պիտի ըլլանք)
եղիջիք	(պիտի ըլլաք)
եղիցին	(պիտի ըլլան)

Հրամայական եղանակ

Լեր, լինջիր, լինիջիր, եր, (եղիր)
մի՛ լինիր (մի՛ ըլլար)
Լերուք, լերջիք, լինիջիք, երուք (եղէք)
մի՛ լինիք (մի՛ ըլլաք)

ստորադասական եղանակ

Իցեմ	(ըլլամ)
իցես	(ըլլաս)
իցէ	(ըլլայ)
իցեմք	(ըլլանք)
իցէք	(ըլլաք)
իցեն	(ըլլան)

աներեւոյթ

Լինել (ըլլալ)

անցեալ դերբայ

Լեալ, եղեալ (եղած)

ապառնի դերբայ

Լինելոց (ըլլալու)

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1. Զոր օրինակ –ր–րէ ընդ Սամարիա և ընդ ձեռագործս իւր, նոյնպէս և –ր–րէց ընդ Երուսաղէմ և ընդ կուռս իւր:
2. Ց–րէ–յց ի վերայ նոցա և կորուսից զանուն նոցա՝ ըզ-ղարմ (ցեղ) և զզաւակ, և –ր–րէց զՆաբեկոն աւերակ:
3. Այլ յորժամ ––նէյցե– ողորմութիւն, մի հարկաներ փող առաջի քո, որպէս կեղծաւորքն ––նեն ի ժողովուրդս և ի հրապարակս՝ որպէս զի փառաւորեսցին ի մարդկանէ:
4. Զամենայն որ միանգամ կամիջիք թէ –ր––ցեն ձեզ մարդիկ, այնպէս և դուք –ր–րէ– նոցա:
5. Շուրջ եղեն զնովաւ հրեայքն և ասեն. Մինչև յե՞րբ թափես զոգիս մեր, եթէ դու ես Քրիստոսն՝ ––– մեզ համարձակ: Պատասխանի ետ Յիսուս և ––է. Ա––ցէ ձեզ, և ոչ հաւատայք ինձ:
6. Բազումք ––էցեն ցիս յաւուրն յայնմիկ. Տէր, Տէր, ո՞չ յանուն քո մարգարէացաք, և յանուն քո դևս հանաք, և յանուն քո զօրութիւնս բազումս –ր–ր–+. Եւ յայնժամ –––ցեց ցնոսա՝ եթէ Ոչ երբէք ճէ–էէ զձեզ:
7. Եւ կարդաց Յիսուս ի ձայն մեծ և ––է. Հայր, ի ձեռս քո աւանդեմ զոգի իմ. Զայս իբրև –––ց՝ եհան զոգի:
8. Երթ և ––– ցժողովուրդն ցայն. Լսելով ––էջէ+ և մի իմասջիք. և տեսանելով տեսջիք, և մի ճէ––ջէ+:
9. Յետ այսորիկ իբրև ճէ–ոյ Յիսուս, եթէ ահա ամենայն ինչ կատարեալ է, զի կատարեսցի գիրն, ասէ. Ծարաւի եմ:

10· Զի ուր եմն իցեմ, և դուք անդ իցէք· Եւ ուր երթամս գիտէք, և զճանապարհն գիտէք։

11· Յայսմ գիտասցեն ամենեքեան՝ եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս։

12· Եւ ասէ· Ու՞ր եդիք զնա (զՂազար)· ասեն ցնա· Տէր, եկ և տես. և արտասուեաց Յիսուս։

13· Ուխտս դիք և կատարեցէք Տեառն Աստուծոյ մերոյ, ամենեքեան որք շուրջ էք զնովաւ։

14· Նիստ ընդ աջմէ իմմէ, մինչև եդից զթշնամիս քո՝ պատուանդան ոտից քոց։

15· Եւ եդին ի վերայ գլխոյ Նորա գրեալ զվնաս (յանցանք) Նորա թէ Այս է Յիսուս թագաւորն Հրէից։

16· Յայնժամ մատուցան առ Նա (Յիսուս) մանկտի, զի ձեռն դիցէ ի վերայ նոցա։ Եւ եդեալ ձեռն ի վերայ նոցա՝ գնաց անտի։

17· Եւ ես ուխտեմ ձեզ՝ որպէս և Հայր իմ ուխտեաց ինձ զարքայութիւն, զի ուտիցէք և ըմպիցէք ի սեղանն իմ յարքայութեան իմում։

18· Զարիւն խաղողոյ արբ գինի։ Եկեր Յակոբ և յագեցաւ և անդուշեաց (արհամարհեց) զսիրելին։

19. Պատրաստեա զի՞նչ ընթրելոց իցեմ և գօտի ածեալ պաշտեա զիս, մինչև կերայց և արբից, և ապա կերիցես և արբցես դու։

20· Կերիցեն միս և արբցեն գինի և ասասցեն. կերիցուք արբցուք, քանզի վաղիւ մեռանիմք։

21· Որպէս լուաք և ծանեաք զայս, և հարքն մեր պատմեցին մեզ։

22· Լուր, որդեակ, խրատու հօր քոյ, և մի մերժեր զօրէնս մօր քոյ, զի պսակ շնորհաց ընկալցի գլուխ քո։

23· Լուիցէ Աստուած և խոնարհ արասցէ զնոսա, որ յառաջն է քան զյաւիտեանս (դար)։

24· Հայր, գոհանամ զքէն զի լուար ինձ. և ես գիտէի զի յամենայն ժամ լսես ինձ։

25· Ականջօք իւրեանց ծանուծս լուան, և զաչս իւրեանց կափուցին (գոցել), զի մի երբէք տեսանիցեն աչօք և լուիցեն ականջօք։

26· Ապա թէ ոչ կամիցիք լսել ինձ, սուր կերիցէ զձեզ, քանզի բերան Տեառն խօսեցաւ զայս։

27· Ի պտղոյ Նոցա ծանիջիք զնոսա. միթէ քաղիցե՞ն ի փշոց խաղող, կամ՝ ի տատասկէ թուզ։

28· Եւ ծանիցեն զի ձեռն քո այս է. և դու, Տէր, արարեր զայս։

29· Արարեր զլուսին վասն ժամանակի, արեգակն ծանեաւ զժամ մտանելոյ իւրոյ։

30· Ասէ Թովմաս ցՅիսուս. Տէր, ոչ գիտեմք յո՞ երթաս, և զիա՞րդ զճանապարհն կարասցուք գիտել։

31· Յայնժամ մատեան աշակերտքն առանձինն և ասեն ցՅիսուս. Մեք ընդէ՞ր ոչ կարացաք հանել զնա (զդեւն)։

32· Ես տաց ձեզ բերան և իմաստութիւն՝ յորում ոչ կարիցեն կալ հակառակ և տալ պատասխանի ամենայն հակառակորդք ձեր։

33· Յարեան ի վերայ իմ վկայք չարեաց, և զոր ինչ ոչ գիտէի հարցանէին ցիս։

34· Ասէ Մարթա ցՅիսուս. Տէր, եթէ աստ լեալ էիր, եղբայր իմ չէր մեռեալ. Ասէ ցնա Յիսուս. Յարիցէ եղբայրն քո։

35· Արի ա՛ռ զմահիճս քո և երթ ի տուն քո։ Եւ յարուցեալ գնաց ի տուն իւր։

36. Եթէ մեղիցէ քեզ եղբայր քո, ե՛րթ յանդիմանեա զնա՝ յորժամ դու և նա միայն իցէք. եթէ լուիցէ քեզ, շահեցար զեղբայրն քո։

37. Ահա ետու ձեզ իշխանութիւն կոխել զօձս և զկարիճս և զամենայն զօրութիւն թշնամւոյն, և ձեզ ոչ ինչ մեղանչիցեն։

38. Դու, Աստուած, ոչ եդեր ապաշխարութիւն վասն արդարոցն Աբրահամու, Իսահակայ և Յակոբայ որք ոչ մեղան քեզ։

39. Առաւել փութասջիք զի բարեացն գործովք հաստատուն պահիցէք զձեր կոչումն և զընտրութիւն. զայս արարեալ՝ ոչ երբէք յանցանիցէք։

40. Անօրինեցաք և յանցեաք ապստամբ լինել ի քէն, մեղաք յամենայնի և պատուիրանաց քոց մեք ոչ անսացաք։

Հ. Երկրորդ լծորդութեան այսինքն էմ վերջաւորող անկանոն բայերն քանի՞ հատ են։

Պ. Երկրորդ լծորդութեան, այսինքն էմ վերջաւորող անկանոն բայերն եօթն հատ են։

Եղանիմ }
Լինիմ } ըլլալ
Ունիմ, ունենալ, բռնել
Ընդունիմ, ընդունիլ
Տանիմ, տանիլ
Մարթիմ, կարող ըլլալ
Երկնչիմ, վախնալ

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին այս բայերն.

Պ. Այս բայերն կը խոնարհին հետևեալ կերպով.

սահմանական եղանակ ներկայ

Եղանիմ	Լինիմ	Ունիմ	Ընդունիմ

անցեալ անկատար

Եղանէի	Լինէի	Ունէի	Ընդունէի

անցեալ կատարեալ

Եղէ	Եղէ	Կալայ	Ընկալայ
եղեր	եղեր	կալար	ընկալար
եղև	եղև	կալաւ	ընկալաւ
եղաք	եղաք	կալաք	ընկալաք
եղէք	եղէք	կալայք	ընկալայք
եղեն	եղեն	կալան	ընկալան

ապառնի

Եղէց	Լիցիմ	Կալայց	Ընկալայց
եղիցիս	լիցիս	կալցիս	ընկալցիս
եղիցի	լիցի	կալցի	ընկալցի
եղիցուք	լիցուք	կալցուք	ընկալցուք
եղիջիք	լիջիք	կալջիք	ընկալջիք
եղիցին	լիցին	կալցին	ընկալցին

հրամայական

Եղիջիր, Լեր, լիջիր, լինիջիր. Կալ, կա. Ընկալ, ընկալջիր
կալջիր.

մի եղանիր	մի լինիր	մի ունիր	մի ընդունիր
Եղերուք,	Լերուք,	Կալարուք	Ընկալարուք
եղիջիք.	լիջիք.	կալջիք.	ընկալջիք.
Մի եղանիք.	մի լինիք.	մի ունիք.	մի ընդունիք

ստորադասական

Եղանիցիմ	Լինիցիմ	Ունիցիմ	Ընդունիցիմ

աներեւոյթ

Եղանել	Լինել	Ունել	Ընդունել

անցեալ ընդունելութիւն

Եղեալ	Լեալ	Կալեալ	Ընկալեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Եղանելոց	Լինելոց	Ունելոց	Ընդունելոց

սահմանական եղանակ ներկայ

Տանիմ	Մարթիմ	Երկնչիմ

անցեալ անկատար

Տանէի	Մարթէի	Երկնչէի

անցեալ կատարեալ

Տարայ	Մարթացայ	Երկեայ
տարար	մարթացար	երկեար
տարաւ	մարթացաւ	երկեաւ
տարաք	մարթացաք	երկեաք
տարայք	մարթացայք	երկեայք
տարան	մարթացան	երկեան

ապառնի

Տարայց	Մարթացայց	Երկեայց
տարցիս	մարթասցիս	երկիցես
տարցի	մարթասցի	երկիցէ
տարցուք	մարթասցուք	երկիցուք
տարջիք	մարթասջիք	երկիջիք
տարցին	մարթասցին	երկիցեն

հրամայական

Տար, տարջիր	(Զունի)	Երկիր, երկիջիր ,
մի տանիր	»	մի երկնչիր
Տարայք, տարջիք	»	երկերուք, երկիջիք
մի տանիք	»	մի երկնչիք

ստորադասական

Տանիցիմ	Մարթիցիմ կամ մարթասցեմ,	Երկնչիցիմ

աներեւոյթ

Տանել	Մարթել	Երկնչել

անցեալ ընդունելութիւն

Տարեալ	Մարթացեալ	Երկուցեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Տանելոց	Մարթելոց	Երկնչելոց

Հ. Իմ լծորդութեամբ ուրիշ անկանոն բայեր չկա՞ն

Պ. Քանի մը չիմ վերջաւորող բայեր ալ կան որք ճիշդ Երկնչիմին պէս կը խոնարհին, զոր օրինակ·

	կտր.	ապռ.	հրմյկն.	անց. ընդ.
Թաքչիմ(1)	թաքեայ	թաքեայց	թաքիր	թաքուցեալ
Թռչիմ	թռեայ	թռեայց	թռիր	թռուցեալ
Կառչիմ	կառեայ	կառեայց	կառիր	կառուցեալ
Կորնչիմ	կորեայ	կորեայց	կորիր	կորուսեալ
Հանգչիմ	հանգեայ	հանգեայց	հանգիր	հանգուցեալ
Փախչիմ	փախեայ	փախեայց	փախիր	փախուցեալ
Մատչիմ	մատեայ	մատեայց	մատիր	մատուցեալ
Մարտնչիմ	մարտեայ	մարտեայց	մարտիր	մարտուցեալ

[1] Այս բայերէն ոմանց լծորդութեան մէջ յանդը նում ալ կըլլայ, ինչպէս թաքչիմ կամ թաքնում, պակչիմ կամ պակնում, փախչիմ կամ փախնում։

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1. Վկայ սուտ՝ առանց պատժի ոչ լեցէ· և որ բարբառէ զչարութիւն ընկերաց և յուղէ զչարութիւն՝ կորեցէ։
2. Կալարուք մեզ աղուեսունս մանրկունս՝ զապականիչս այգեաց, և որթք մեր ծաղկեսցին։
3. Կալայ զնա, և ոչ թողի զնա, մինչև տարայց զնա ի տուն մօր իմոյ, և ի սենեակ յղացելոյն զիս։
4. Գիտեմ զի՛նչ արարից, զի յորժամ ի բաց լինիցիմ 'ի տնտեսութենէս, ընկալցին զիս ի տունս իւրեանց։
5. Մտցես և յարուցես զնա ի միջոյ եղբարց իւրոց, և տարցես զնա սենեակ ի սենեկէ։
6. Տար զդա առ մայր իւր· Եւ տարաւ զնա առ մայր իւր, և ննջեաց ի վերայ ծնգաց նորա մինչև ցմիջօրեայ, և մեռաւ։
7. Հայր իմ և մայր իմ թողին զիս, և Տէր իմ ընկալաւ զիս։
8. Խորհուրդ եռուն քահանայապետքն և փարիսեցիք, զի թէ ոք գիտասցէ թէ ո՛ւր է (Յիսուս), գուշակեսցէ զնմանէ, զի կալցեն զնա։
9. Գնա ժողովուրդ իմ, մուտ ի շտեմարանս քո, փակեա զդուրս քո, թաքիր առ ժամանակ մի, մինչև անցցէ բարկութիւն Տեառն։
10. Եւ խնդրէին զնա (զՅիսուս) ունել, բայց երկնչէին ի ժողովրդոյն. քանզի իբրև զմարգարէ ունէին ~~([illegible])~~ կը համարէին զնա։
11. Ննջեցէք այսուհետև և հանգերուք, զի ահա հասեալ է ժամ, և որդի մարդոյ մատնի ի ձեռս մեղաւորաց։
12. Հանապազ առ ձեզ ի տաճարին նստէի և ուսուցանէի, և ոչ կալարուք զիս։ Այլ այս ամենայն եղև՝ զի լցցին գիրք մարգարէիցն։

13. Տաց զօրէնս իմ ի միտս նոցա, և ի սիրտս նոցա գրեցից զնոսա. և եղէց նոցա Աստուած, և նոքա եղիցին ինձ ի ժողովուրդ։
14. Վասն այդորիկ ածի զդա (զՊօղոս) առաջի ձեր՝ և մանաւանդ առաջի քո, արքայ Ագրիպպա, որպէս զի վերստին քննեալ՝ գտանիցեմ ինչ գրել։
15. Որ ի չգոյէ անտի զգոյ ստեղծանել կարաց, արդ զմնկեալն յարուցանել ո՞չ կարասցէ։
16. Աղախնոյ քոյ երկու որդիք էին, կռուեցան ընդ միմեանս երկոքեան, և ոչ ոք էր որ համոզէր ի մէջ նոցա։
17. Ամենայն եղբարք կարօտելոյն, ամենայն կանայք և կարասեաւ իւրեանց առ հասարակ կորեան նոքա։
18. Եթէ հասցէ յաւին զեղբայրն ի ճակատուցէ, յայտ արար թէ զանգիտեաց (փախեաւ). մեք անցցուք հարկանիցուք և յաղթեսցուք նմա։
19. Լուայ զձայն քո ի դրախտի աստ և երկեայ. քանզի մերկ էի և թաքեայ։
20. Ել ի քրովբէս և թռեաւ, սլացաւ ի թևս հողմոց։

Հ. Երրորդ լծորդութեան՝ այսինքն ու վերջաւորող անկանոն բայերն քանի՞ հատ են։

Պ. Երրորդ լծորդութեան՝ այսինքն ու վերջաւորող անկանոն բայերն չորս հատ են. ինչպէս.

Գամ. եկ

Երթամ.	երթալ
Կեամ.	ապրիլ
Տամ.	տալ

Հ. Ինչպէս կը խոնարհին այս բայերն.

Պ. Այս բայերն կը խոնարհին հետևեալ կերպով.

սահմանական եղանակ՝ ներկայ

Գամ	Երթամ	Կեամ	Տամ

անցեալ անկատար

Գայի	Երթայի	Կէի, կեայր, կէաք	Տայի

անցեալ կատարեալ

Եկի	Չոգայ	Կեցի	Ետու
եկիր	չոգար	կեցեր	ետուր
եկն	չոգաւ	եկեաց	ետ
եկաք	չոգաք	կեցաք	տուաք
եկիք	չոգայք	կեցէք	ետուք
եկին	չոգան	կեցին	ետուն

ապառնի

Եկից	Երթայց	Կեցից	Տաց
եկեսցես	երթիցես	կեցցես	տացես
եկեսցէ	երթիցէ	կեցցէ	տացէ
եկեսցուք	երթիցուք	կեցցուք	տացուք
եկեսջիք	երթիջիք	կեցջիք	տաջիք
եկեսցեն	երթիցեն	կեցցեն	տացեն

հրամայական

Եկ, եկեսջիր.	Երթ, երթիջիր	Կեաց, կեցջիր	Տուր, տաջիր
մի գար	մի երթար	մի կեար	մի տար
Եկայք,	Երթայք,	Կեցէք,	Տուք,
եկեսջիք	երթիջիք	կեցջիք	տաջիք
մի գայք	մի երթաք	մի կեայք	մի տայք

ստորադասական

Գայցեմ	Երթայցեմ	Կեայցեմ	Տայցեմ

աներևոյթ

Գալ	Երթալ	Կեալ	Տալ

անցեալ ընդունելութիւն

Եկեալ	Երթեալ	Կեցեալ	Տուեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Գալոց	Երթալոց	Կելոց	Տալոց

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1. Գնացին երկոքեան ի միասին, և եկին ի տեղին զոր ասաց նմա Աստուած։
2. Իբրև ասաց՝ թէ ես եմ, յետս յետս չոգան և զարկան զգետնի (գետինը զարնուեցան)
3. Ժառանգեսցեն նոքա զերկիրն՝ զոր Տէր Աստուած մեր տացէ նոցա յայնկոյս Յորդանանու։
4. Եթէ ոք ուտիցէ ի հացէ յայսմանէ՝ կեցցէ յաւիտ-

եան. և հացն զոր ես տաց՝ մարմին իմ է, զոր ես տաց վասն կենաց աշխարհի ։

5. Եւ եկեաց Նոյ յետ ջրհեղեղին՝ ամս երեք հարիւր և յիսուն ։

6. Մտցուք յերկիրն Եգիպտացւոց, և ոչ տեսցուք պատերազմ, և զձայն փողոյ ոչ լուիցուք ։

7. Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ արքայութիւնն ի սկզբանէ աշխարհի ։

8. Եթէ ոք կամի զկնի իմ գալ՝ ուրասցի զանձն, և առցէ զխաչ իւր և եկեսցէ զկնի իմ ։

9. Որդեակ, երթ այսօր գործեա յայգւոջ. Նա պատասխանի ետ և ասէ. երթամ, և ոչ չոգաւ ։

10. Ուղիղ ետուր զպատասխանիդ, զայդ արա և կեցցես ։

11. Զի քաղցեայ և ետուք ինձ ուտել, ծարաւեցայ և արբուցէք ինձ . . . ի բանտի էի և եկիք առ իս ։

12. Հրամայեաց Պիղատոս, եկին և բարձին զնա (զՅիսուս)։ Եկն և Նիկոդիմոս՝ որ եկեալ էր առ Յիսուս՝ ի գիշերի զառաջինն ։

13. Հրաման տուաւ զտաճարն անդրէն դարձուցանել նոցա, և ընտա գրգիլ (չոյիլ) ըստ օրէնս նախնեաց իւրեանց ։

14. Էր լոյսն ճշմարիտ, որ լուսաւոր առնէ զամենայն մարդ՝ որ գալոց է յաշխարհ ։

15. Ոչ մեռայց, այլ կեցից և պատմեցից զգործս Տեառն ։

Հ. Չորրորդ լծորդութեան՝ այսինքն ում վերջաւորող անկանոն բայերն քանի՞ հատ են .

Պ. Չորրորդ լծորդութեան՝ այսինքն ում վերջաւորող բայերու մէջ անկանոն է երդնումը և գոմ պակասաւոր բայն՝ որ կը նշանակէ ըլլալ կամ ըլլալ. սակայն ասոնց կարգէն կրնան համարուիլ նաև քանի մը ում վերջաւորող բայեր՝ որք եմ վերջաւորող բայերու մօտ կը խոնարհին ։

սահմանական եղանակ ներկայ

Երդնում	Գոմ	Այտնում (ուռիլ)
երդնուս	գոս	այտնուս
երդնու	գոյ	այտնու
երդնումք	գոմք	այտնումք
երդնուք	գոյք	այտնուք
երդնուն	գոն	այտնուն

անցեալ անկատար

Երդնուի	Գոյի	Այտնուի
երդնուիր	գոյիր	այտնուիր
երդնույր	գոյր	այտնուր
երդնուաք	գոյաք	այտնուաք
երդնուիք	գոյիք	այտնուիք
երդնուին	գոյին	այտնուին

անցեալ կատարեալ

Երդուայ	Զունի	Այտեայ
երդուար	»	այտեար
երդուաւ	»	այտեաւ
երդուաք	»	այտեաք
երդուայք	»	այտեայք
երդուան	»	այտեան

ապառնի

Երդուայց	Չունի	Առեայց
երդուիցես	»	առիցես
երդուիցէ	գուցէ	առիցէ
երդուիցուք	Չունի	առիցուք
երդուիջիք	»	առիջիք
երդուիցեն	գուցեն	առիցեն

հրամայական

Երդուիր, երդուիջիր	Չունի	Առիր, առիջիր
մի երդնուր	»	մի առնուր
երդուարուք երդուիջիք	»	առերուք, առիջիք
մի երդնուք	»	մի առնուք

ստորադասական

Երդնուցում	Չունի (1)	Առնուցում

աներևոյթ

Երդնուլ	Գոլ	Առնուլ

անցեալ ընդունելութիւն

Երդուեալ	Չունի	Առուցեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Երդնլոց	Չունի	Առնլոց

Հ. Առնուլի պէս խոնարհող միւս բայերն որոնք են։
Պ. Առնուլի պէս խոնարհող բայերն են.

[1] Քերականք ոմանք գոլոյ, գոլոյն այս բային ստորադասական կը համարին։

Զարթնում (1) (արթննալ)–Ոստնում (ցատկել)– Սարտնում (խրտչիլ)– Ցամնում (բարկանալ)– Փաղչնում (անօթենալ)– Ցածնում (ցածնալ, իջնել)– Պալնում (վախնալ)։

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

1. Եւ ասէ ցնա Յակոբ. Երդուիր ինձ այսօր, և երդուաւ նմա, և վաճառեաց Եսաւ զանդրանկութիւն իւր Յակոբայ։
2. Միանգամ երդուայ ի սրբութիւն իմ՝ թէ Դաւթի ոչ ստեցից։
3. Եկեսցէ առ իս Նէեման և գիտասցէ եթէ գոյ (կայ) մարգարէ յԻսրայէլի։
4. Ոչ գոյր (չկար) յամենայն Իսրայէլի այր գեղեցիկ և գովելի յոյժ իբրև զԱբիսողոմ։
5. Եւ մինչդեռ ելանէին ընդ զառ ի վեր քաղաքին, գտին նոքա աղջկունս, որ ելանէին հանել ջուր, և ասեն ցնոսա. եթէ գուցէ՞ (թէ կա՞յ) աստ տեսանող (մարգարէ)։
6. Դարձեալ լուարուք (լսեցէք) զի ասացաւ առաջնոցն, մի՛ երդնուցուս սուտ. բայց ես ասեմ ձեզ՝ ամենևին մի՛ երդնուլ։
7. Մինչև յե՞րբ յօրսայեալ (կռնակի վրայ պառկած) կաս, ո՛վ վատ, կամ ե՞րբ ի քնոյ զարթիցես։
8. Յայնժամ վարեցաւ Յիսուս յանապատ ի Հոգւոյն սըր-

[1] Զարթնում բայի հրամայականին յոգնակի Բ. դէմքն փոխանակ զարթնեցէք ըսելու, կըսեն զարթիք [արթնցէ՛ք]

Ո՞ւյ փորձիլ է ստանալ, և պահել գրաւոր տուն տիւ և գրաւոր գիշեր՝ տալ [illegible]։

9. Ընդ իս ցասուցեա՞լ էք (կը նեղանա՞ք ինծի), զի զողջոյն իսկ մարդ բժշկեցի ի շաբաթու։

10. Որպէս թէ մանուկ ոք ի դպրոցէն վազիցէ (ծեծէն փախչի), և ի բաց [illegible]ցէ։

11. Ի կռոցն ի բաց [illegible]՝ դարձան և պաշտէին զԱստուած։

12. Եւ ցածեաւ Տէր ի չարեացն՝ զոր ասաց առնել ժողովրդեանն իւրում։

13. Իսկ եթէ չցածնուցանէ և անդէն ի չարեան կայցեն, չածիցեն տանջանս։

14. Որպէս զի ցածիցէ և զովասցի այրումն գլխոյ ազգայնոյ

15. Սրտմտեալ ի նմանէ հարճն իւր, և գնաց ի նմանէ ի տուն հօր իւրոյ։

16. Խնամանէ մահ ...եալ, երկնչի մերձենալ առ հաւատացեալս։

17. Մխիթարել զնոսա զի մի զ...եսցեն յոյնչափ զօրոյ բազմութենէ։

18. Գեղեցկութիւնք մարմնաւոր պայծառութեան ձերոյ յիմարեցոյց զթագաւորն և ...եալ հեթանոսք։

19. Սուր Տեառն լցաւ արեամբ, պարարտացաւ ճարպով գառանց և ճարպով ցլուց և խոյոց։

ԱՆԿԱՆՈՆ ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒ ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Հ. Ներգործական անկանոն բայերու կրաւորականներն ինչպէս կը խոնարհին.

Գ. Ներգործական անկանոն բայերու կրաւորականներն հետեւեալ կերպով կը խոնարհին.

սահմանական եղանակ ներկայ

Առնիմ (ըլլուիլ) Ասիմ (ըսուիլ) Գիտիմ (գիտցուիլ)

անցեալ անկատար

Առնէի Ասէի Գիտէի

անցեալ կատարեալ

Արարայ Ասացայ Գիտացայ

ապառնի

Արարայց Ասացայց Գիտացայց
արասցիս եւայլն ասասցիս եւայլն գիտասցիս եւայլն

հրամայական

Արասջիր, առնիջիր· Ասացիր ասիջիր· Գիտացիր, գիտասջիր
մի առնիր մի ասիր մի գիտիր
Արասջիք, առնիջիք· Ասացարուք ասիջիք· Գիտացարուք
մի առնիք մի ասիք մի գիտիք

ստորադասական

Առնիցիմ Ասիցիմ Գիտիցիմ

աներեւոյթ

Առնիլ (ել) Ասիլ (ել) Գիտիլ (ել)

անցեալ ընդունելութիւն

Արարեալ Ասացեալ Գիտացեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Առնելի Ասելի Գիտելի

սահմանական եղանակ ներկայ

Դնիմ (դրուիլ) Ըմպիմ (խմուիլ) Ուտիմ (ուտո

անցեալ անկատար

Դնէի Ըմպէի Ուտէի

անցեալ կատարեալ

Եդայ Արբայ Կեր եղէ

ապառնի

Եդայց Արբայց Կեր եղէց
դիցես և այլն արբցես և այլն կեր եղիցես և այլն

հրամայական

Դնիջիր, դիջիր Արբիր Կեր լեր
մի դնիր մի ըմպիր մի լինիր կեր
Եդարուք, դնիջիք Արբերուք, Կեր լերուք
մի դնիք մի ըմպիք մի լինիք կեր

ստորադասական

Դնիցիմ Ըմպիցիմ Ուտիցիմ

աներևոյթ

Դնիլ Ըմպիլ Ուտիլ

անցեալ ընդունելութիւն

Եդեալ Արբեալ Կերեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Դնելի Ըմպելի Ուտելի

սահմանական եղանակ ներկայ

Լսիմ Տուեալ լինիմ Ճանաչիմ
(լսուիլ) (տրուիլ) (ճանչցուիլ)

անցեալ անկատար

Լսէի Տուեալ լինէի Ճանաչէի

անցեալ կատարեալ

Լու եղէ[1] Տուայ Ծանուցայ

ապառնի

Լու եղէց Տուայց Ծանուցայց
լու եղիցես տացես և այլն ծանուցես

հրամայական

Լու լեր Տուեալ լեր, Ծանուցիր
լիջիր լիջիր մի ճանաչիր
և այլն և այլն Ծանուցարուք
մի ճանաչիք

ստորադասական

Լսիցիմ Տայցիմ Ճանաչիցիմ

աներևոյթ

Լու կամ լսելի լինել, Տուեալ լինել, Ճանաչիլ

անցեալ ընդունելութիւն

Լուեալ Տուեալ Ծանուցեալ

ապառնի ընդունելութիւն

Լսելի Տալի Ճանաչելի

[1] Կամ լսելի եղէ.

ԴԻՄԱԶՈՒՐԿ ԲԱՅԵՐ

Հ. Ո՞ր բայերն դիմազուրկ կըսուին.

Պ. Դիմազուրկ կըսուին այն բայերն՝ որ խիստ անկատար ըլլալով՝ եզակի երրորդ դէմքի մէջ միայն կը գործածուին

Ինչպէս են. մարթի կամ մարթ է (կարելի է), մարթէր, մարթիցի, (թէպէտև գրաբար կամ գրաբարական բայն ամբողջ է թուով և դէմքով Տես 142 էջ). Պարտ է, էր, եղև և այլն. որ աշխարհաբար բայի կրաւորականին տեղ կը գործածուի: Պիտի, պիտէր, ցաւ է ինձ, ցաւեաց ինձ և այլն.

ԴԵՐԲԱՅՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԴԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ո՞ր բայերն դերբայ կըսուին.

Պ. Դերբայ կըսուին բայի մը աներևոյթն, անցեալ և ապառնի ընդունելութիւններն:

Հ. Աներևոյթն կամ անորոշ դերբայն ի՞նչ կը նշանակէ՝ և իբրև գոյական ո՞ր հոլովման տակ կիյնայ:

Պ. Աներևոյթն կամ անորոշ դերբայն՝ որ իբրև բայ ընել կամ ըլլալ կը նշանակէ, ինչպէս խօսիլ, գրել, տեսնել իբրև գոյական ալ կը գործածուի, և այսպէս չորս լծորդութեան բայերու աներևոյթներն Դ. հոլովման (ԵՐԴ) տակ կը հոլովին:

Հ. Անցեալ ընդունելութիւնն իբր՝ և ի՞նչ կը գործածուի.

Պ. Անցեալ ընդունելութիւնն՝ որ երբեմն դիմաւոր բայի զօրութիւն ալ ունի, իբրև ածական կը գործածուի, և աներևոյթներուն պէս միևնոյն հոլովմամբ կը հոլովի:

Հ. Անցեալ և ապառնի ընդունելութիւններն ի՞նչպէս կը գործածուին էական բային հետ.

Պ. Անցեալ և ապառնի ընդունելութիւններն որոց վերջինը չը հոլովիր, էական բային եմ, էի, իցեմ ժամանակաց հետ խառնուելով, քանի մը բաղադրեալ ժամանակներ կը կազմեն, ինչպէս.

յարակատար	ներկայ ապառնի
Սիրեալ եմ (սիրած եմ)	Սիրելոց եմ (պիտի սիրեմ)
սիրեալ ես	սիրելոց ես
սիրեալ է և այլն	սիրելոց է և այլն
գերակատար	անկատար ապառնի
Սիրեալ էի (սիրած էի)	Սիրելոց էի (պիտի սիրէի)
սիրեալ էիր	սիրելոց էիր
սիրեալ էր և այլն	սիրելոց էր և այլն
ստորադասական անցեալ	ստորադասական ապառնի
Սիրեալ իցեմ (սիրած ըլլամ)	Սիրելոց իցեմ (պիտի սիրեմ)
սիրեալ իցես	սիրելոց իցես
սիրեալ իցէ, և այլն	սիրելոց իցէ և այլն

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՄԱԿԲԱՅ

Հ. Ո՞ր բառերն մակբայ կըսուին:

Պ. Մակբայներն՝ անհոլով բառեր են՝ որ բային գործողութեան կերպը, ժամանակը, քանակութիւնը և տեղը ցոյց կուտան. զոր օրինակ եթէ ըսեմ. Արագ քալելով այսօր կրնար երեկոյ երթալ հոն: Այս խօսքերուն մէջ արագ, այսօր, երեկոյ և հոն բառերն մակբայ են, վասն զի կը ցուցնեն, քալելուն կերպը՝ երթալուն ժամանակը և քանակութիւնը և միանգամայն տեղը:

Հ. Մակբայները միայն բայի վրայ կը դրուին.

Պ. Մակբայները շատ անգամ ածական բառի մը կամ ուրիշ մակբայի մը վրայ ալ կը դրուին. զոր օրինակ, շատ իմաստուն, ամենէն չար, խիստ անագան (շատ ուշ) և այլն։

Հ. Ո՞ր բառերն իբրև մակբայ կրնան գործածուիլ.

Պ. Ածական բառեր կրնան իբրև մակբայ գործածուիլ բայի վրայ դրուելով. նաև նախադրութիւններէն ոմանք երբ առանձին՝ բայի հետ գործածուին։

Հ. Գործածական մակբայները որո՞նք են.

Պ. Գործածական մակբայներն հետևեալներն են. Անդ, անդր (հոն), աստ, այսր (հոս), այդր (հոդ), անտի, աստի, այտի, արտաքս (դուրսը), արտաքուստ, ի ներքս (ներսը), ի ներքուստ, ի վեր, ի վերուստ (վերէն), շուրջանակի (չորս կողմէն), ի մօտոյ, այժմ, արդ (հիմա), այսօր, այգուն (առաւօտուն), ընդ առաւօտս, ընդ երեկս (իրիկուան դէմ), գիշերի, գիշերայն, աւուր աւուր (ամէն օր), զօրհանապազ, յառաջ, երէկ, յետանդ (երէկ չէ առջի օրը), հերու, ամի ամի, ապա, յետոյ, ի վաղիւ անդր, արդէն, այսուհետև, երբէք, վաղ (շուտ), անագան (ուշ), զառաջինն (առաջին անգամ), ի վաղուց հետէ, իսկոյն, նոյն ժամայն, այն ինչ (դեռ նոր), մինչդեռ, տակաւին, մինչչև, չև, իբրև, յորժամ, երբեմն, մերթ ընդ մերթ (երբեմն երբեմն), է զի (երբեմն), այսպէս, չարաչար, բարւոք (աղէկ), մեղմով (կամաց), յանիրաւի, ի զուր, վայրապար (զուր տեղը), յայտնապէս, լռելեայն, հրապարակաւ, ի ծածուկ, առանձինն, ի միասին, բնաւ, ամենևին, բոլորովին, միայն, և եթ (միայն), յամր (ծանր), տակաւ (կամաց կամաց), հետի (քալելով), դիւրաւ, դժուարաւ, հազիւ, ստուգիւ, անշուշտ, ընդ խաղ (կատակի համար), ուրոյն (զատ), ակամայ, մտադիւր (ուզելով) հար-

կաւ, կենդանւոյն (ողջ ողջ), ուժգին, անխնայ, ի սպառ, այլ ընդ այլոյ, հետզհետէ, յանկարծ, վաղվաղակի, փութանակի, այսչափ, յոյժ (շատ), կարի (չափէն աւելի), գէթ (գոնէ), միանգամ, երկիցս, ստէպ, միշտ, հանապազ, դարձեալ, միւսանգամ, վերստին, անդրէն (նորէն), մանաւանդ, ցանգ (միշտ) և այլն։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

ՇԱՂԿԱՊ

Հ. Ո՞ր բառերն շաղկապ կըսուին.

Պ. Շաղկապ կըսուին այն անհոլով բառերն՝ որք բառ բառի՝ կամ մանաւանդ խօսք խօսքի հետ կը կապեն. զոր օրինակ. երբ ըսեմ Ես և դու. հոս և շաղկապըն կապած է ես, դու բառերն, իսկ երբ ըսեմ. Գիտեմ զի չէ գնացեալ. հոս ալ երկու նախադասութիւն կապուած են զի շաղկապով։

Հ. Գլխաւոր շաղկապներն ո՞րոնք են.

Պ. Գլխաւոր շաղկապներն են. Եւ, կամ, բայց, իսկ, սակայն, այլ, թէև, մինչ, մինչ զի, որպէս թէ, եթէ, ուրեմն, ապա, այսինքն, քանզի, զի, վասն զի, այնու զի, ուստի, և այլն։

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ձայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն ո՞ր բառերն կըսուին.

ՀՍԽՀ-ССР
А. Мясникян

Պ. Ձայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն կըսուին այն բառերն, որոցմով մեր խօսած ժամանակ մեր հոգւոյն կիրքը կը յայտնենք, այսինքն՝ մեր բարկութիւնն, վախը, զարմանքը, ուրախութիւնը, փափաքը եւայլն.

Հ. Գլխաւոր ձայնարկութիւններն որո՞նք են.

Պ. Գլխաւոր ձայնարկութիւններն են.

Ա՜յ, աւա՜ղ, բա՜րէ, եղո՜ւկ, երանի թէ, եցի՜ւ (երանի թէ) ե՜հ, հա՜պա, օ՜ն, վա՜յ, վա՜շ (օ՜խ), քաւ լիցի, ո՜հ, վա՜հ, ա՜խ, եւայլն։

ՎՐԻՊԱԿՔ

էջ	տող	սխալ	ուղիղ
32	28	խաւարեցեն գնա	գլխաւոր տեսցեն
53	7	բիւրոյ	բիւրուց
64	7	Ամենայնէ ոըոսմ	Ամենայնէ որում
65	18	ղըր	զոր
65	21	եղ	եղն
77	29	այսմ	այսմ
98	7	(համել, ընել որ	(համել, ընել որ ըլնէ)
122	14	թողէր	թաղէր
123	5	յառեյցէն	յառեյցեն
144	23	(կըսոբէղէն)	(կը սեղէն)

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱԼ ԳՈՐԾԵՐՆ

Ընթացք ի Գրոց Բարբառ Ա. Տարի (Բ. տպագրութիւն)

Ընթացք ի Գրոց Բարբառ Բ. Տարի

Ընտիր ասացուածք Օտարազգի ականաւոր անձանց (Սպառած)

Պատմութիւն Հայ Մատենագրութեան

133, 134, 135, 136

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0024333

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0024332

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0024331

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0024330